

Krajiny češtiny

15. číslo / rok 2023

Vydává Dům zahraniční spolupráce a Program podpory českého kulturního dědictví v zahraničí

Časopis učitelů u krajanských komunit
a lektorů českého jazyka a literatury
na zahraničních vzdělávacích institucích

téma čísla:

**REFLEXE
ČESKÉ POVAHY
A HISTORIE
V DÍLE JAROSLAVA
HAŠKA
(1883–1923)**

Obsah

ROZHOVOR S OSOBNOSTÍ	4	ROZHOVOR S OSOBNOSTÍ	50
LEKTOŘI A UČITELÉ	6	PORTRÉT	54
LETEM SVĚTEM	20	DIDAKTICKÉ ZKUŠENOSTI A STUDIE	66
		RECENZE	78
		LITERÁRNÍ KOUTEK	82
		LETNÍ ŠKOLY SLOVANSKÝCH STUDIÍ	86

4 Smyslem Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí je udržovat a šířit češtinu ve světě
Rozhovor s Ladislavem Bánovcem, ředitelem odboru mezinárodních vztahů ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

6 Česká stopa v Horní Lužici / Jiří Jonák

10 Evropské školy
Výchova občanů Evropy s respektem k odlišnostem jednotlivých kultur / Michal Kohout; Renata Juráňová, Dana Musilová; Marek Bartoš, Olga Vlachová

14 Dobrá výzva v Bruselu / Jitka Hejlová

18 25 let češtiny na Lisabonské univerzitě / Pavlína Vondráčková

20 30 let výuky češtiny s Českými centry / Alžběta Havlínová

22 Řecko jako splněný sen / Karel Jilek

24 Ve francouzském Dijonu čeština žije! / Nina Bosnićová

26 Ohlasy pražské Noci literatury ve Francii / Lenka Froulíková

28 Nová naděje / Alexandr Gajdzica

30 Banátský Betlém / Klára Jichová

32 Velikonoční „Rybovka“ v Banátu / Marie Štěpánová

34 Jaroslav Hašek a jeho chorvatské stopy / Zdeňka Kohoutková

36 Voják Švejk u protinožců / Michaela Svojšová

40 Brazílci překládají český válečný příběh / Matouš Hartman a Ivana Malechová

42 Lodžský lektorát expanduje do Zelova / Jiří Byčkov

46 Kamera, klapka, jedem! Praha – Poznaň poprvé / Jana Mášová, Sylwia Czachór-Kocataš

48 Projekt Zátokovi 100 / Bohdana Pěva Šolcová

50 S Baťou v džungli
O životě mezi krajany v Brazílii vypráví spisovatelka a učitelka u krajanů Markéta Pilátová / Marek Bartoš

54 Z Moravy až do chilské metropole
Vypráví Ana Carolina Sklenar Bonitas / Pavlína Řeháčková

56 Od literární vícejazyčnosti exilu ke středoevropské slavistice
Rozhovor s Alfrun Kliems / Dalibor Dobiáš

62 Kniha není jen zboží
Rozhovor s překladatelkou Agatou Wróbel / Taťjana Langášková

66 Trimino ve výuce češtiny pro cizince / Jana Mášová

70 Specifika a specifické metody výuky výslovnosti ve skupinách studentů češtiny na Dilliské univerzitě / Veronika Resslerová

78 O houbách a lidech podruhé aneb Markéta Pilátová opět pohádkově moudrá / Ivana Bozděchová

82 Holčička ze známky a náhody / Markéta Pilátová

86 Letní školy slovanských studií / Magdalena Villatoro Sládková

Editorial

Milé čtenářky, milí čtenáři,

Tento rok se stal rokem očekávání velkých změn, a to nejen v České republice, ale také ve světě. Válečný konflikt nedaleko našich hranic stále ovlivňuje životy nevinných lidí na Ukrajině a zprostředkovaně zasahuje i naši společnost. Tématem letošních *Krajin češtiny* je **Jaroslav Hašek (1883–1923)**, v jehož díle se odráží **česká povaha, historie i válka**. Knihy Jaroslava Haška, spisovatele, novináře a cestovatele, tak mohou studentům češtiny za hranicemi České republiky pomoci pochopit nejen naši mentalitu a historii, ale svým specifickým humorem snad mohou přispět i k pozitivnímu pohledu na současnost.

O **úvodní rozhovor** jsme letos požádali ředitele odboru mezinárodních vztahů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR Ladislava Bánovce, který v něm na základě svých mnohaletých zkušeností zhodnotí poslání, historii a budoucnost Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí.

Stěžejní rubrika **Lektoři a učitelé** vás zavede na lektoráty českého jazyka do Bruselu a do Lisabonu a seznámí vás s prací učitele vyslaného do Srbské Lužice. Budete mít také možnost poznat systém Evropských škol a jejich fungování.

V rubrice **Letem světem** představí svoje aktivity lektoři českého jazyka např. ve Francii, v Maďarsku, Polsku nebo v Chorvatsku a rovněž učitelé u krajanů v rumunském Banátu, Austrálii či v Brazílii. Seznámíte se také s bohatou činností Českých center, která letos slaví 30 let svého působení.

V rubrice **Portrét** se potkáte s Markétou Pilátovou, bývalou učitelkou u krajanů v Jižní Americe. Dalibor Dobiáš přidá další část do mozaiky německé bohemistiky svým článkem o profesorce Alfrun Kliems, která působí na Humboldtově univerzitě v Berlíně. Tvorbu Agaty Wróbel vám přiblíží příspěvek Taťjany Langáškové a pohnutou životní cestu krajanek Any Caroliny Sklenar Bonitas vám vylíčí Pavlína Řeháčková.

Víte, co je to *trimino*? Pokud ne, tak vám ho představí v rubrice **Didaktické zkušenosti a studie** Jana Mášová. O specifických metodách výuky výslovnosti studentů češtiny v Indii pojednává článek Veroniky Resslerové z Dillí.

Jestli jste četli knížku pro děti *Bába Bedla*, budete jistě potěšeni **recenzí** Ivany Bozděchové na její druhé pokračování s názvem *Bába Bedla* a podtitulem *Dívka na hřebeni*.

V **Literárním koutku** se dotknete poutavých osudů Evy Haňkové, „holčičky ze známky“.

Ve **zprávách**, které prostupují *Krajinami češtiny*, naleznete příspěvky o aktuálním dění na lektorátech a v krajanových komunitách, např. v argentinské provincii Chaco, v Budapešti, Glasgow, Káhiře, Lisabonu, Lublani, Tchaj-peji nebo ve Wellingtonu. Dozvíte se podrobnosti o dlouholetém působení našich učitelů v Chicagu i o chystaném vyslání učitele do Atlanty.

Časopis tradičně uzavírají informace o **Letních školách slovanských studií**, pořádaných v České republice.

Všem čtenářům přejeme příjemné zážitky při čtení našeho časopisu a přívětivé léto.

Za redakci *Krajin češtiny*
Olga Vlachová

Smyslem Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí je udržovat a šířit češtinu ve světě

Rozhovor s Ladislavem Bánovcem, ředitelem odboru mezinárodních vztahů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

Ladislav Bánovec

Ladislav Bánovec vystudoval sociální pedagogiku na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity a veřejnou politiku na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. V rámci svého působení na MŠMT ČR se nejprve věnoval oblasti dalšího vzdělávání dospělých, po absolvování studijního pobytu v Londýně nastoupil do odboru mezinárodních vztahů, který od roku 2011 řídí.

Letos jsme požádali o rozhovor Ladislava Bánovce, který se v různých funkcích na MŠMT ČR zabývá problematikou výuky češtiny v zahraničí již od roku 2009.

Jaké místo zaujímá podpora výuky češtiny v zahraničí v rámci aktivit MŠMT ČR? Můžete představit vaši práci a činnosti oddělení pro záležitosti krajanské a organizační?

Podpora výuky češtiny v zahraničí náleží k těm tradičním, nejdéle realizovaným mezinárodním aktivitám MŠMT. O jejím významu svědčí i existence krajanského oddělení, které je jedním ze dvou útvarů odboru mezinárodních vztahů ministerstva školství, v jehož čele mám tu čest stát již třináctým rokem. Ve vztahu ke krajanské problematice pečuje o koncepci, naplňování a finanční zabezpečení pestrých aktivit školské části Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí. Tyto činnosti probíhají v úzké koordinaci s jinými částmi našeho úřadu, které mají nějaký přesah do krajanské agendy. Jedná se o nemalé úsilí a spoustu úřednické práce, která je, pochopitelně, pro veřejnost nepozorovatelná, o to víc nás těší možnost setkávání s dopady našeho působení. Rád přiznávám, že mají významný motivační efekt. Například rozhovor o české historii

či současném dění s cizinci – nadšenými univerzitními studenty bohemistiky na našem lektorátu ve světě – mne nejednou ohromí nikoli pouze s ohledem na vynikající znalost češtiny, kterou při komunikaci prokazují, ale také z hlediska neuvěřitelného rozsahu znalostí a zapálení pro vše české. Analogické nadšení, navíc také hrstka ve vztahu k jejich tuzemským kořenům pak cítím při návštěvách tradičních krajanských komunit, kam náš resort vysílá učitele.

Vychází Program vstříc potřebám krajanů a studentů na vysokých školách v zahraničí? Vidíte rezervy v jeho struktuře a zaměření?

Velmi o vstřícnost usilujeme. S krajany jsme spolu s Ministerstvem zahraničních věcí, spolugestorem Programu, v těsném a častém kontaktu. Osobně jsem mimo jiné členem Konzultativní rady při Stálé komisi Senátu PČR pro krajany žijící v zahraničí, takže se s vedoucími reprezentanty přizvaných krajanských komunit setkávám a zpětnou vazbu získávám i na této platformě. Rovněž se pravidelně účastníme mo-

Jako stát jsme se posunuli ve vnímání potřeby ještě více podporovat naše krajany v zahraničí.

ROZHOVOR
S OSOBNOSTÍ

nitorovacích cest a hovoříme s krajany, se studenty a s představiteli bohemistiky na vysokých školách v zahraničí. To nám poskytuje cennou zpětnou vazbu a podněty, které pak reflektujeme v naší práci. V každodenním kontaktu s vyslanými lektory a učiteli je naše přímo řízená organizace Dům zahraniční spolupráce, tímto způsobem jsme jako resort ustavičně „v obraze“ stran dění v jednotlivých destinacích.

Pokud jde o strukturu Programu, za osmnáct let jeho trvání se mnohé změnilo. Samozřejmě v terénu, což se pak promítlo i do nastavení Programu – někdy bezprostředně, jindy při přípravě dalšího pětiletého běhu Programu. Změny nastaly také z hlediska institucionálního. Jako stát jsme se myslím dosti posunuli ve vnímání potřeby ještě více podporovat naše krajany v zahraničí. Mám za to, že obsahové zaměření tuto evoluci odráží.

Jakou pozici zaujímají lektori češtiny na zahraničních vzdělávacích institucích a učitelé u krajanských komunit mezi dalšími subjekty propagujícími českou kulturu v zahraničí?

Z hlediska šíření jazyka a reálií České republiky v zahraničí jsou lektori dopadem svých aktivit bez sebemenší pochybnosti naprosto unikátním aktérem, jehož má naše země k dispozici. Připravují v rámci výuky i mimo ni bohatý program, přesahující toliko jazykové lekce, nejen pro své studenty – daří se jim tímto způsobem mnohdy nadchnout pro češtinu a naši kulturu i posluchače nefilologických oborů či širší veřejnost. A samozřejmě, pokud jim to pracovní závazky vůči mateřské instituci umožní, také spolupracují s českými úřady či jinými institucemi, které v dané destinaci působí, např. s českými školami v zahraničí. Podobně to platí také pro učitele, kteří jsou nikoli pouze pedagogickými pracovníky českého jazyka pro všechny věkové kategorie krajanů, ale rovněž nadšení kulturní buditelé v obcích či mikroregionech, kde se Češi v průběhu času usazovali.

Jaké jsou dlouhodobé perspektivy Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí? Co je podle vašeho názoru potřeba zlepšit? Na jakou oblast by bylo dobré zaměřit pozornost?

Pevně věřím tomu, že náš Program, jehož prvotním smyslem je udržovat a šířit češtinu ve světě, má skvělé vyhlídky. Přál bych si, aby do budoucna vzkvétal a mohl se ještě více než doposud věnovat zahraničním Čechům, avšak nikoli na úkor jiných aktivit. Obávám se, že nikdy nebude s to pokrýt veškerou potřebu či poptávku terénu, nicméně můj vrozený optimismus mne ponouká, že o to nesmíme přestat usilovat. ■

Výstava České hrdinky v Lisabonu

Pavλίna Vondráčková /
lektorát Lisabon, Portugalsko

Ideálním způsobem, jak šířit povědomí o České republice, její kultuře a možnostech studia českého jazyka na Lisabonské univerzitě, je bezpochyby organizování kulturních akcí, jichž se Portugalci s oblibou účastní.

Slavnostní zahájení výstavy v plném proudu
Foto: Pavλίna Vondráčková

ZPRÁVA

Letáček s informacemi o výstavě, návrh Pavλίna Vondráčková
10 de novembro às 14h.

Ráda bych zde připomněla výstavu s názvem *České hrdinky* (*Heroínas Checas*), kterou na podzim roku 2022 uspořádal lektorát českého jazyka a literatury ve spolupráci s Velvyslanectvím České republiky v Portugalsku. Slavnostní otevření výstavy se konalo 10. listopadu 2022 v hlavní budově Filozofické fakulty Lisabonské univerzity. Výstavu zahájil krátkým proslavem děkan fakulty Miguel Tamen, který přivítal všechny zúčastněné.

Výstavu bylo možné v prostorech fakulty zhlédnout až do 24. listopadu 2022. Expozice obsahovala 24 portrétů slavných žen z české historie a současnosti. Portréty hrdinek pochází z dílny studentů Fakulty designu a umění Ladislava Sutnara Zápa-dočeské univerzity v Plzni. Projekt, který vznikl ve spolupráci s organizací Česká centra v roce 2020, byl inspirován stoletým výročním uznaním volebního práva pro česko-slovenské ženy v roce 1920 a dvoustým výročním narozením spisovatelky Boženy Němcové. Výstavní projekt navazuje na knihu autorky Renaty Fučíkové *Hrdinky. Příběhy*

významných českých žen, která obsahuje vyprávění o výjimečných českých ženách od nestarších dob až po současnost.

Z celkového počtu 51 portrétů, tolik jich celý projekt čítá, byla v Lisabonu představena například Madeleine Albrightová, první žena ve funkci ministryně zahraničí USA, zastávající tento post v letech 1997 až 2001, právnička a politička Milada Horáková, zpěvačka Marta Kubišová, později signatárka a jedna z mluvčích Charty 77, nebo české sportovkyně Věra Čáslavská, Dana Zátoková, Eliška Junková či Ester Ledecká. Nechyběly ani umělkyně Toyen, Hana Podolská nebo Eva Jiřičná. Jednotlivé hrdinky vybíralo velvyslanectví tak, aby bylo možné prohlédnout si portréty žen nejen celosvětově známých, ale i těch méně slavných, a něco se o nich dozvědět.

Ze zpětných vazeb účastníků slavnostního zahájení soudím, že se výstava velice líbila. Nejen studenti se mohli nechat inspirovat výraznými ženskými charaktery a jejich úspěchy, které se zapsaly do české historie a inspirovaly miliony lidí. ■

Česká stopa v Horní Lužici

Jiří Jonák / Srbská Lužice, Bautzen, Německo

Dům zahraniční spolupráce vysílá v rámci Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí učitele češtiny nejen k českým krajským komunitám po celém světě, ale rovněž k Lužickým Srbům do saského Bautzenu (Budyšina) a jeho okolí. Český lektorát/působíště učitele¹ zde funguje od roku 2004 a autor tohoto textu je v pořadí čtvrtým lektorem/učitelem vyslaným na místní pracoviště.

Lužičtí Srbové a Češi

Vysílání učitele do blízkého příhraničí² k nečeské komunitě může na první pohled působit poněkud překvapivě, ve skutečnosti však má hlubokou logiku: Česko a český jazyk se v Lužici těší poměrně výlučnému postavení. A není divu – vedle geografického sousedství nás s Lužickými Srby pojí kulturní a jazyková blízkost i dlouhá společná historie: Lužice byla od 14. do 17. století součástí českého království; brzy po druhé světové válce se pak intenzivně hovořilo o možnosti jejího připojení k Československu³, ve Varnsdorfu dokonce v letech 1947 až 1949 fungovalo lužickosrbské gymnázium⁴. Mnoha Srby jsou vysoce oceňovány také historické působení *Lužického semináře* v Praze a aktivity *Společnosti přátel Lužice*, jež trvá až do současnosti. Člověk pohybující se v místní „buditelské“ komunitě se navíc neubrání dojmu, že Lužičtí Srbové vzhlíží k úspěšně dovršenému procesu českého národního obrození jako k inspiraci a příkladu hodnému následování.

Lužičané často a rádi jezdí do České republiky na výlety a dovolené⁵, mají v oblíbenou kuchyni i pivo. Znají české filmy, literaturu⁶ a drama⁷. Poslouchají (a nezřídka i originálně interpretují) naši klasickou⁸, lidovou i populární hudbu⁹.

Sečteno a podtrženo, Češi a Moravané jsou Lužickými Srby jednoznačně vnímáni jako blízký národ. Návštěvníci z ČR jsou u nich vždy vítanými hosty, jež navíc příjemně překvapí, jak velkou povědomost o kulturním a přírodním bohatství jejich země Lužičtí Srbové mají.

Výuka češtiny u Lužických Srbů ve školním roce 2022/23

Zachování národní existence a vlastního jazyka nejsou pro Lužické Srby samozřejmostí, ale úkolem a posláním. To je naplňováno každodenní drobnou, ale usilovnou prací, jež se opírá o individuální rozhodnutí každého jednotlivce být Lužickým Srbem nejen původem, ale zejména vědomým přijetím této identity. Sami Srbové, jakkoliv hrdí a pro svou věc zapálení, nikoliv ojediněle přiznávají, že jejich zápas o přežití zdaleka není vítězně dobojován. A byť například Wikipedie hovoří o zhruba šedesátitisícové populaci, srbské odhady vlastních řad jsou podstatně skromnější: lidí, kteří se hlásí k lužickosrbské národnosti, a navíc lužickou srbštinu aktivně užívají, je cca pouze deset tisíc. Jako dominantní živý jazyk se lužická srbština udržuje již

Jiří Jonák

Jiří Jonák se narodil v Ústí nad Labem, bohemistiku a anglistiku vystudoval na Univerzitě J. E. Purkyně tamtéž. Byl stipendistou studijního programu Fulbrightovy komise na University of California Los Angeles. Později získal doktorát v oboru Teorie vzdělávání v bohemistice.

Pedagogické činnosti se věnuje od roku 1999, vyučoval mj. na gymnáziu, vedl jazykové kurzy pro dospělé a v letech 2005 až 2021 působil jako učitel českého jazyka a literatury, filozofie a etiky na Evropské škole v Bruselu. Od září 2022 je učitelem českého jazyka u Lužických Srbů v Budyšině a okolí, zároveň nadále externě spolupracuje s ústeckou univerzitou.

Bohemistika je jeho srdeční záležitostí. Rád se učí také další jazyky, a má-li volnou chvíli, s oblibou z nich překládá.

Beata Brézanowa

jen na venkově v pomyslném trojúhelníku Budyšin – Kamenec – Wojerocy (něm. Hoyerswerda), a to mimo jiné díky existenci pěti spádových lužickosrbských základních škol¹⁰, v nichž probíhá také výuka češtiny.

V relativně velké obci Chrósčicy (něm. Crostwitz; těsně přes 1 000 obyvatel) je na Srbské škole Jurije Chěžky český jazyk již historicky povinnou (byť nehodnocenou) součástí rozvrhu. V tomto školním roce se zde seznamuje se základy češtiny ve třech postupných ročnících (2. až 4.) celkem 59 žáků. Mimo to probíhá v Chrósčicích jednou týdně i 90minutový večerní kurz pro dospělé (letos pět účastníků).

V dalších základních školách (Ralbicy, Radwor, Worklecy, Pančicy-Kukow) je čeština nabízena coby tzv. poskitk, tj. jako zájmová aktivita/odpolední kroužek. Skupiny čítají pět až deset zájemců, úhrnem se jedná o 34 dětí.

V budyšinském Srbském domě pak dvakrát týdně probíhají další odpolední/večerní kurzy češtiny pro dospělé. Letos do nich dochází v součtu 10 účastníků. V březnu 2023 jsme zde dále zahájili pilotní projekt výuky místních dětí ze smíšených česko-německých a česko-srbských rodin, jehož se zatím účastní čtyři žáci.

Celkem v aktuálním školním roce poskytneme výuku češtiny více než stovce zájemců. Vedle toho je volitelná čeština k dispozici rovněž na Srbské základní škole v Budyšině (vyučuje místní pedagog) a na Srbském gymnáziu tamtéž (136 studentů v sedmi postupných ročnících, deset z nich tento rok z češtiny maturuje; vyučující je jedna z dříve vyslaných lektorek Jana Štillerová, která se později v Budyšině usadila natrvalo).

Čeština je tedy – jistě i díky dlouhodobému působení lektorů/učitelů z ČR –

v Horní Lužici živým jazykem. Český učitel si tak může svou mateřštinou pohovořit nejen během výuky, ale i při kontaktu s mnoha kolegy-pedagogy či s lidmi z okruhu Srbského domu, a to včetně (jakkoliv spíše okrajově) místních Němců (viz např. rozhovor v závěru).

Tři interview s lužickými příznivci Česka a češtiny

1. Beata Brézanowa, vedoucí jazykového centra Witaj, studentka češtiny

Jaké výhody přináší studium češtiny srbské komunitě?

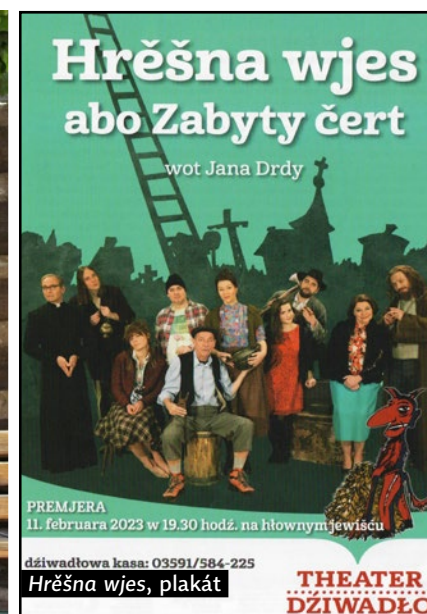
Česká republika je od nás vzdálena jen pár kilometrů. Lužičtí Srbové jezdí tradičně často do Česka a jsou rádi, že se mohou poměrně snadno dorozumět. Díky podobnosti obou jazyků je pro nás naučit se česky snazší než pro neslovanské mluvčí.

Česky se učíte teprve krátce – jak své znalosti plánujete později využít?

Profesně i soukromě jsem v neustálém kontaktu s občany České republiky a chtěla bych umět česky říct alespoň tolik, aby to působilo jako přátelské gesto. Navíc chci rozumět jednoduchému každodennímu jazyku do té míry, abych nemusela používat digitální překladáč a dokázala se rychle zorientovat.

¹⁰ Srbská základní škola a gymnázium fungují také v Budyšině. Lužickou srbštinu se navíc v podobě druhého mateřského jazyka, cizího jazyka či prostřednictvím odpoledního kroužku lze učít i na dalších mateřských, základních a středních školách v regionu, viz *Witaj-sprachzentrum.de* [online]. Cit. 2023-06-06. <wita-j-sprachzentrum.de>.

¹¹ Lužickosrbská národní a kulturní organizace, která zastřešuje řadu lužickosrbských spolků.

Proč lužickosrbské organizace protežují češtinu spíše než třeba polštinu nebo ruštinu?

Roli samozřejmě hraje dlouhodobé vysílání českých učitelů k nám ze strany ČR. Za tuto velkorysou nabídku jsme nesmírně vděční. Domowina¹¹ nicméně udržuje kontakty také s různými organizacemi v Polsku. Někteří lužickosrbské katolíci se každoročně účastní pouti z Varšavy do Čenstochové. Existují lužicko-polské rodiny. V Budyšině žijí Češi, Poláci a Rusové, kteří své děti nechávají vzdělávat v lužickosrbských školách.

Díky čemu jsou si Lužičtí Srbové a Češi blízcí?

Když pomínu starší historii, zejména dopad fungování *Lužického semináře*, jsou naše vztahy s Českou republikou obzvláště intenzivní od roku 2001, kdy proběhla neúspěšná stávka proti uzavření lužickosrbské střední školy v Chrósčicích. Tehdy nás Česká republika výrazně podpořila. Naopak když o rok později zasáhlo Česko katastrofální povodně, zorganizovali Lužičtí Srbové humanitární pomoc pro postižené regiony. Obojí výše uvedené bylo možné zrealizovat díky dobrým osobním kontaktům, jež na politické i soukromé úrovni máme.

A v čem se Lužičtí Srbové liší od Němců?

Především jazykem, národními kroji a tradicemi. Jinak si myslím, že jsme si hodně podobní.

Právě na tradice je v Lužici kladen velký důraz, i v Česku známe vaše velikonoční křížácké jízdy – můžete vysvětlit proč?

¹ Nejprve byl do Srbské Lužice vyslán učitel, poté lektor a nyní tam pracuje opět učitel, jedná se o formální zařazení do dvou částí stejného programu.
² Budyšin je od nejsevernějšího cípu Šluknovského výběžku vzdálen jen necelých 20 kilometrů.
³ *Společnost přátel Lužice* [online]. Cit. 2023-06-06. <<http://www.luzice.cz/home/o-luzici/dejiny-luzice.dot>>.
⁴ *Město Varnsdorf* [online]. Cit. 2023-06-06. <<https://www.varnsdorf.cz/cz/aktuality/kultura-skolstvi/80-let-gymnazialniho-vzdelavani-ve-varnsdorfu.html>>.
⁵ Oblíbenými destinacemi jsou vedle očekávatelných turistických magnetů také třeba severočeská Krupka či Osek.
⁶ Včetně té nejsoučasnější – nedávno se například objevil překlad románu Ivony Březinové *Databazeknih.cz* [online]. Cit. 2023-06-06. <<https://www.databazeknih.cz/knihy/www-bez-bot-cz-383397>>.
⁷ V únoru 2023 měly v budyšinském Německo-srbském lidovém divadle premiéru Drdovy *Dalskabaty, hříšná ves...*; srbsky *Hrěšna wjes abo Zabyty čert*.
⁸ Každoroční tradicí je místní nastudování *Rybovy České mše vánoční*.
⁹ Populární jsou např. Jan a František Nedvědovi, Ivan Mládek, Lucie Bílá, Ewa Farna či Marek Ztracený.

Reinhard Thomas

Fabian a Jadwiga Kaulfürstovi

Mnoho z nich je úzce spjato s náboženským a/nebo venkovským životem. Většinu Lužických Srbů (těch srbsky hovořících) spojuje víra a život mimo město, proto tradice udržujeme důsledněji než jinde. Vesnice však v tomto ohledu zpětně ovlivňuje i městský život v Horní a Dolní Lužici. Svátky jako Velikonoce nebo Ptačí svatba se intenzivně slaví také ve městech, protože jsou spojeny se spoustou radosti a zábavy.

2. Reinhard Thomas, německý frekventant budyšínských kurzů češtiny

Co vás přivedlo ke studiu češtiny?

Studium cizího jazyka pro mě znamená možnost nabytí vědomostí o jiných tradicích, kultuře, památkách a způsobu života a vytvářet si destinace pro moje budoucí cesty.

V kurzech jste jediný Nesrb. Ostatní jsou tudíž zvýhodnění znalostí příbuzného slovanského jazyka. Nevidíte to jako problém?

Vůbec ne, jsem si vědom toho, že naučit se slovanský jazyk pro mě bude velmi obtížné. Lužickým Srbům patří mé poděkování za to, že se spolu s nimi mohu kurzů češtiny účastnit.

Jste jediný student, který navštěvuje dva kurzy – evidentně jste velmi motivovaný.

Ano. Ony dva kurzy jsou pro mě jedinou příležitostí, jak se jazyk učit a procvičovat jej.

Které oblasti v Česku máte nejraději?

Moje oblíbená místa jsou Liberec, Praha, Hřensko a turistické stezky v pohraničí.

Pracujete jako turistický průvodce v Budyšině – máte zde místa, která jsou pro české návštěvníky obzvláště zajímavá?

Hostům bych určitě doporučil historické centrum Budyšina s jeho památkami. Lze tu spatřit mj. reliéf s podobiznou Rudolfa II.

(na Reichturmu/srbsky Bohate věži) či českého lva na fasádě hradu Ortenburg¹².

Jinak v nedalekém okolí stojí za vidění i historické jádro Görlitzu či klášter v Pančicích-Kukově¹³.

V České republice chováme ve velké úctě svaté Cyrila a Metoděje. Jejich sousoší najdeme i u Budyšina, že?

Ano, u Schmochtitzu na historické obchodní cestě Via Regia. Pomník byl odhalen v roce 2000.

3. Fabian Kaulfürst, lingvista a badatel, multiinstrumentalista, zpěvák, skladatel, textař, organizátor, ad hoc pedagog

Česky hovoříte téměř bezchybně – kde jste se to naučil?

Moje čeština rozhodně není bez chyb. Děláním jich hodně a není na tom nic divného. Nikdy jsem se češtinu aktivně neučil. Spíš si ji „vymýšlam“ na základě lužické srbštiny. Jako jazykovědec-sorabista znám horní a dolní lužickou srbštinu dost dobře, a to včetně nářečí, a zabývám se jejich historickým vývojem. To hodně pomáhá.

Hlavní kontakt s češtinou mám prostřednictvím moravských, hlavně slováckých písniček, které miluji. Takže má čeština je spíše jihomoravská: normálně třeba říkám „důfám“ místo „doufám“, „klůčky“ místo „klíče“, „ludé“ místo „lidé“, „vědia“ místo „věd“ a tak dále.

Také často říkám třeba „já su“. A zatímco tyto odchylky od standardní češtiny si uvědomuji a nechťel bych se jich vzdát, dělám i hodně opravdových chyb: protože lužická

srbština nerozlišuje dlouhé a krátké vokály, mám potíže hlavně v této oblasti. A samozřejmě mi dělá problémy syntax. Mám ale štěstí, že se nebojím cizí jazyk používat. Takže když se někdy setkám s Moravákem nebo Čechem, nepoužívám angličtinu, ale prostě mluvím moravsky/česky, jak to umím. Takhle se dá hodně naučit. Nejvíce kamarádů v ČR mám v Podluží, hlavně v Dolních Bojanovicích a Lanžhotě. Od nich se učím „furt“ – jednoduše tak, při mluvení.

K Česku máte poměrně úzký vztah, že?

Ano, spíše k Moravě, což souvisí s tím, že tamní lidé jsou hodně podobní nám, kdo ještě dnes v Lužici mluvíme srbsky: udrželi si své staré zvyky, a přitom zcela žijí současností. Takže nejde o protiklad/rozpor, ale o úspěšnou symbiózu starého a moderního. Do Bojanovic jezdím každý rok a účastním se tam Svatováclavských hodů.

Jinak udržuji kontakty s Čechy, kteří se zabývají Lužicí, zejména ze Společnosti přátel Lužice. I tam mám dobré kamarády. Do lužické srbštiny se také překládá poměrně hodně české literatury. S manželkou jsme například přeložili úžasně vtipnou dětskou knížku Miloše Kratochvíla *Puntíkáři (Pachatelé dobrých skutků)*.

Receptce literatury je samozřejmě dalším styčným kulturním bodem.

Znám lužickosrbskou verzi české písničky Andulka Šafářová. Máte i další písně českého původu?

Tu čerwjenu sukničku (Tu červenou sukýnku).

Běži woda, běži (Teče voda, teče – lužickosrbský text se však od českého zásadně liší).

Studium cizího jazyka znamená možnost nabytí vědomostí o jiných tradicích, kultuře, památkách a způsobu života.

Sv. Jan Nepomucký

Konstantin a Metoděj

Český lev

Rudolf II.

Boleraz, boleraz (Boleráz, boleráz – píseň ze slovensko-moravského pomezí; nikdo u nás přitom neví, co je boleráz¹⁴ – a nikdo se na to ani neptá).

Tyhle písničky zná každý. Existují ale i míř známé překlady, které se kdysi zpívaly víc:

Hdže statok mój (Kde domov můj), Hoj horje, serbski sokole (Hoj, vzhůru, pestrý sokole), Hdžež so spēwa (Kde je sládek).

Jinak se další moravské a slovenské písničky běžně zpívají v originále: *Tancuj, tancuj, Na tú svatú Katerinu, Ešče si já, Keď jsem išel zrána, Išeu Macek do Mauacek*. Mezi nimi také jedna česká: *Lidičky, já mám rád pivo*.

S vokálním kvartetem Wólbernosce¹⁵ jste vytvořil osobitou coververzi Mládka hitu Jožin z bažin. Jak se vám srbský text dělal?

U nás to už není *Jožin z bažin*, ale *Jana z bahna*, jednoduše kvůli rýmu. A zatímco v originálu

je „Praha – Morava“, my máme v lužickosrbské verzi různé lužické regiony: V kulovské farnosti je známá bažina Dubrjenske bahno, kam jsem usadil Janu. Ta nesnáší horjanské lidi z regionu Horjan (Horácka). Jinak v Lužici máme hodně problémů s vlky, takže mě napadlo, že na konci nepomůže práškovací letadlo, ale prostě vlčice Marie, která se s Janou vypořádá.

I vaše manželka Jadwiga umí česky výborně – znáte ještě nějaký takový pár?

Ona umí česky mnohem líp než já, studovala rok v Praze. Myslím si, že s Moraváky a Čechy se umí domluvit hodně Lužických Srbů. I když s ohledem na to, že nás je málo, je pojem „hodně“ samozřejmě relativní.

¹⁴ Jedná se o zimoztráz.

¹⁵ Wólbernosce jsou v překladu něco jako Pitomosti (poznámka autora).

Co by podle vás neměl český návštěvník Lužice přehlédnout?

To by záviselo na tom, co přesně jej zajímá. Pokud jsou to Lužičtí Srbové, je nejlepší navázat co nejdříve osobní kontakt. Konkrétní akce pak už se domluví snadno.

Za odpovědi vám všem moc děkuji.

Poznámka

Rozhovory byly vedeny kombinovanou formou v češtině, němčině, srbštině, zčásti písemně a zčásti ústně.

Brusel, ilustrační foto

Evropské školy

Výchova občanů Evropy s respektem k odlišnostem jednotlivých kultur

Michal Kohout / Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
Renata Juránová a Dana Musilová / Česká školní inspekce
Marek Bartoš a Olga Vlachová / Dům zahraniční spolupráce

Motto Evropských škol:

Vzdělávání bok po boku, nesužování od dětství rozvrtnými předsudky, obeznámení se vším, co je významné a dobré v různých kulturách, ponese v průběhu dospívání myšlenku vzájemné sounáležitosti. Při zachování lásky a hrdosti k vlastní zemi stanou se v myslích Evropany, vzdělanými a připravenými dovršit a upevnit dílo, které započali jejich předkové – vytvořit jednotnou a prosperující Evropu.

Jean Monnet

Historie Evropských škol sahá až do roku 1953 k původní škole, která byla zřízena pro děti personálu Vysokého úřadu tehdejšího Evropského společenství uhlí a oceli. S postupným prohlubováním evropské integrace, vznikem Evropského hospodářského společenství a dnešní Evropské unie docházelo k nárůstu počtu pracovníků evropských institucí, a tudíž také rostla poptávka po možnostech vzdělávat jejich děti.

Systém Evropských škol je mezivládní organizací fungující na základě Úmluvy o statutu Evropských škol – mezinárodní smlouvy z roku 1994, ke které ČR přistoupila na základě usnesení vlády z 25. srpna roku 2004. Vrcholným politickým orgánem systému je Nejvyšší rada, kterou tvoří vedoucí delegací jednotlivých členských států Evropské unie, představitelé Evropské komise a dalších institucí. Kvalitu vzdělávání a pedagogický rozvoj systému garantují Rady inspektorů ve spolupráci s tzv. Společným pedagogickým výborem. Zastřešujícím orgánem je Úřad generálního tajemníka, který zajišťuje každodenní fungování systému a koordinuje práci dalších administrativních a odborných orgánů.

Evropské školy jsou nadnárodní vzdělávací instituce, které na základě Úmluvy o statutu Evropských škol poskytují

vzdělání primárně dětem zaměstnanců institucí Evropské unie a stálých zastoupení členských států při Evropské unii. Vzdělání získané v Evropských školách je pak na základě Úmluvy uznáváno ve všech členských státech EU jako rovnocenné vůči vzdělání získanému v jednotlivých národních systémech.

Evropské školy se dále dělí do dvou kategorií – na Evropské školy zřízené a fungující v rámci mezivládní organizace Evropské školy (kategorie I) a na tzv. akreditované Evropské školy, které využívají dle kurikula Evropských škol, ale jsou součástí vzdělávacího systému členského státu, ve kterém sídlí.

K 1. březnu 2023 je těchto akreditovaných škol 22, nábor učitelů je věcí samotné školy a členské státy se do něj nezapojují.

Škol kategorie I je celkem 13 a členské státy do nich vysílají učitele na základě požadavků jednotlivých škol. Výběrová řízení na pozice vyslaných učitelů v rámci Evropských škol kategorie I pořádá každoročně Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) ve spolupráci s Domem za-

hraniční spolupráce (DZS) a Českou školní inspekcí (ČŠI), kterou zastupují dvě národní inspektorky pro předškolní, primární a sekundární cyklus Evropských škol. Kromě učitelů vyslaných ministerstvy členských států pracují ve školách také učitelé a další pedagogičtí pracovníci, kteří jsou zaměstnáni přímo školami na základě aktuálních potřeb.

Systém Evropských škol je financován primárně z rozpočtu Evropské unie (cca 60 %) a členské státy přímo do systému finančně nepřispívají. Podílejí se nicméně na financování jeho chodu nepřímo skrze tzv. národní část platů svých vyslaných učitelů. Určité procento příjmů systému Evropských škol může představovat také školné – pokud to umožňují kapacitní možnosti, mohou

na školách kategorie I studovat také děti bez vazeb na personál evropských institucí. Studium těchto dětí je ovšem zpoplatněno.

Vzdělávání v Evropských školách pokrývá celé období od předškolního po sekundární stupeň, který je zakončen tzv. Evropskou maturitou (European Baccalaureate). Za kvalitu písemných

Vzdělání získané v Evropských školách je uznáváno ve všech členských státech Evropské unie jako rovnocenné vůči vzdělání získanému v národních systémech.

a ústních maturitních zkoušek zodpovídají jednotliví národní inspektoři pro sekundární stupeň EŠ. Vzdělávání probíhá podle jednotlivých učebních osnov, jejichž kvalitu garantují Rady inspektorů. Základními cíli je podporovat mateřský jazyk a vlastní kulturní identitu žáků ve spojení s multikulturní výchovou, výchovou k evropanství a vzděláváním v cizích jazycích. Kromě mateřského jazyka se žáci již od prvního ročníku primárního cyklu učí první cizí jazyk a od prvního ročníku sekundárního cyklu je vyučován druhý cizí jazyk. Od čtvrtého ročníku sekundárního cyklu jsou žáci vyučováni dějepisu a zeměpisu v prvním cizím jazyce, který je nazýván také jako pracovní jazyk. V těch Evropských školách, kde malý počet žáků neumožňuje otevřít vlastní jazykovou sekci pro vzdělávání v jejich mateřském jazyce, jsou žáci zařazeni do jiných jazykových sekcí dle jejich osobních preferencí. Vzdělávání probíhá v jazyce dané sekce, např. v anglickém, německém, francouzském či jiném evropském jazyce, a pro žáky je zajištěna výuka mateřského jazyka včetně maturitního ročníku. Všichni žáci povinně z mateřského jazyka maturují.

Národní inspektoři, kteří jsou jmenováni Nejvyšší radou Evropských škol na základě předchozí nominace ministerstvem školství příslušného státu, garantují obsah a kvalitu poskytovaného vzdělávání. Každý členský stát je reprezentován jedním členem Rady inspektorů

Svoji práci vám přiblíží učitelka Darina Krausová, vyslaná k Evropské škole před 9 lety, a učitel Pavel Novota, který zde svoji profesní cestu začal v roce minulém.

Darina Krausová v České republice učila hudební výchovu na soukromé škole, která měla výuku v anglickém jazyce, a na běžné základní škole. Také se zabývala hudebními projekty a vedla ženský pěvecký sbor. Do Bruselu se s manželem a dvěma malými dětmi přestěhovala v roce 2014. Od té doby učí na primárním cyklu Evropské školy v Bruselu.

Pavel Novota v minulosti vyučoval několik let na českém gymnáziu anglický jazyk a dějepis, od září 2022 na sekundárním cyklu Evropské školy v Bruselu vyučuje angličtinu jako druhý či třetí jazyk a humanitní vědy.

Jaká byla vaše motivace vydat se učit do Bruselu?

Darina: O Evropských školách jsem se dozvěděla od své tehdejší kolegyně. Už dlouho před tím jsme doma s manželem řešili, že

pro předškolní a primární cyklus a jedním členem Rady inspektorů pro sekundární cyklus Evropských škol. Společně pak tyto dva orgány tvoří tzv. Inspektorát Evropských škol. Prioritními úkoly inspektorů je dohlížet na vzdělávání žáků ve vzdělávacích cyklech, podílet se na výběru a hodnocení učitelů i členů školského managementu, poskytovat jim metodické vedení a rovněž poskytovat poradenské služby žákům i jejich rodičům. Jsou také zodpovědní za provádění auditů v akreditovaných školách a jejich zjištění a doporučení mají zásadní význam pro udělení akreditace těmto školám. Inspektoři EŠ jsou dále tvůrci učebních osnov a koordinátoři kurikula, vyvíjejí hodnotící nástroje, iniciují rozvoj systému, harmonizují a koordinují organizaci vzdělávání v různých jazykových sekcích.

Obě národní inspektorky nominované za Českou republiku se nyní významně podílejí na probíhající reformě celého systému Evropských škol v oblasti strategického i pedagogického rozvoje. Jako členky, případně vedoucí pracovních skupin, jsou zapojeny např. do revize činnosti Inspektorátu Evropských škol, do tvorby nástrojů pro nově přichází učitele, do jejich metodického vedení a hodnocení, do vytváření strategií a nástrojů pro formativní a sumativní hodnocení žáků, pro zajištění kvality Evropské maturity. Podílejí se na úkolech souvisejících s inkluzivním vzděláváním a podporou vzdělávání žáků se specifickými vzdělávací-

by bylo zajímavé pracovat alespoň chvíli v zahraničí, nasbírat zkušenosti a poznat jinou kulturu. Původně jsme jeli na dva roky. Ale když poznáte Brusel, tak zjistíte, že dva roky jsou opravdu málo.

Pavel: Mám pozitivní zkušenost se studiem v zahraničí. Přišlo mi to vždy obohacující, ať už z osobního či z profesního hlediska. Rozhodl jsem se tedy tuto zkušenost replikovat. Zároveň jsem to vnímal jako jistou výzvu, což je vždy něco, co mě motivuje. Je to zkušenost, která se nenabízí a neobjevuje každý den. Obecně rád zkouším nové a odlišné věci, přičemž daná pozice tyto všechny podmínky splňovala.

V čem je odlišná výuka v Evropských školách a českých školách?

Darina: Určitě velký rozdíl je v organizaci dne. Učíme většinou v 90minutových blocích a děti mají víc vyučovacích hodin. Pro menší děti je tedy potřeba připravit různé zajímavé výukové aktivity, abychom udrželi jejich pozornost. Výuku musíme více diferenciovat a dbát na individuální přístup. **Pavel:** Závisí to na předmětu. Hlavní rozdíl vidím v tom, že na českých školách se učí primárně čeští studenti, a kromě jazyků

mi potřebami, garantují kvalitu kurikula pro předškolní vzdělávání a učebních osnov několika vyučovacích předmětů apod. Rovněž poskytují další vzdělávání pedagogických pracovníků nebo se podílejí na jeho zajištění. Pravidelně spolupracují s experty z různých evropských univerzit a se zástupci vzdělávacích a inspekčních systémů všech členských států Evropské unie. Tyto aktivity mimo jiné umožňují podporu zájmů a potřeb České republiky v rámci systému Evropských škol.

Členství České republiky v systému Evropských škol zajišťuje na základě usnesení vlády č. 796 z roku 2004 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Česká školní inspekce zaměstnává dva národní inspektory, kteří za Českou republiku dohlížejí na kvalitu výuky a podílejí se na obecném pedagogickém rozvoji systému. Dům zahraniční spolupráce pak působí jako národní zaměstnavatel českých vyslaných učitelů, kteří v rámci systému Evropských škol pracují.

Vyslání učitelé Evropských škol jsou nominováni až na dobu 9 let. Na začátku pracovního působení uzavírají smlouvu na dva roky, následně v případě kladného pracovního hodnocení prováděného národním inspektorem a ředitelem školy může být smlouva prodloužena o další tři, a nakonec o další čtyři roky. Ve výjimečných případech na základě požadavku školy a souhlasného stanoviska národního inspektora může být vyslání prodlouženo až na 12 let. K vyslání může dojít i opakovaně, ale daný učitel musí mezi vysláními strávit minimálně tři roky prací ve vzdělávacím systému svého domovského státu. ■

Darina Krausová

je většinou výuka v českém jazyce. Zde je škola rozdělena na jazykové sekce, takže značná část předmětů se učí v jiném jazyce,

než kterým je rodný jazyk. Zároveň jsou studenti rozděleni tak, aby často v jedné třídě byli studenti z rozdílných sekcí, vyučující například může mít na té samé vyučovací hodině studenty ze Španělska, Francie, Belgie a Slovenska. Studenti se také mnohem více orientují na jazyky. Vždy mají kromě svého rodného jazyka povinně minimálně dva další, často ale i tři anebo čtyři. Některé předměty mohou být také více integrovány než na českých školách (například dějepis a zeměpis jako „humanitní vědy“).

Kdo jsou vaši žáci?

Darina: Většina našich žáků jsou děti úředníků pracujících v různých institucích Evropské unie, pracovníků Stálého zastoupení a dalších zastoupení, velvyslanectví a NATO. Doba vyslání jejich rodičů se liší, proto nám během let některé děti odcházejí a jiné přicházejí.

Pavel: Valnou většinu studentů tvoří děti rodičů, kteří pracují pro instituce Evropské unie.

Obohatila vás nějak výuka v Evropské škole? Dává vám něco navíc oproti výuce v české škole?

Darina: Největší přínos vidím v tom, že ve škole spolupracujeme s učiteli z jiných zemí. Je opravdu zajímavé, jak různé národnosti přistupují k výuce. Na co kladou důraz, co více, a naopak méně rozvíjejí oproti naší české tradici. Ve škole se od sebe navzájem učíme, poskytujeme si výukové materiály a sdílíme zkušenosti. Dále je to množství různých projektů, do kterých se můžeme zapojit. A opět velký přínos je pro nás i vidět rozdílnost náhledů na řešení. Navíc jsme neztratili kontakt s naší zemí, i když v Česku nepůsobíme, máme tam zázemí. Ministerstvo školství, Česká školní inspekce a Dům zahraniční spolupráce pro nás pořádají různé semináře a setkání. A samozřejmě se na ně můžeme obrátit, pokud bychom potřebovali pomoc. **Pavel:** Rozhodně jsem nucen mnohem více diferenciovat výuku, ať už kvůli tomu, že jsem byl dříve zvyklý na relativně stejnou úroveň studentů uvnitř jedné třídy, případně na základě kulturních odlišností v daných třídách. Tím se vlastně učím vést hodiny jiným způsobem. Zároveň pracuji s kolegy z různých zemí, kteří mají odlišnou perspektivu a pestré zkušenosti, které bych si v Česku s kolegy mohl vyměnit jen těžko. Tím, že studenti pochází z různých kulturních zázemí, také získávám odlišné názory z jejich strany, což je mnohdy, především v oblasti humanitních věd, pro výuku obohacující.

Mají Evropské školy dvouměsíční letní prázdniny, jak jsme zvyklí z Česka? Jak je trávíte?

Darina: Naše prázdniny v Česku jsou většinou o týden kratší. Obvykle jezdíme na jednu kratší dovolenou do zahraničí a zbytek prázdnin jsme doma v Čechách a děti si užívají babičky a dědečky, které přes rok vidí opravdu jen málo.

Pavel: Jsem zde prvním rokem, takže zatím ještě nevím, jak budu prázdniny trávit. Letní prázdniny jsou zde v podstatě stejné jako v Česku, jen bývají občas o týden posunutě, tj. může se ještě učit první týden v červenci, ale výuka může začínat až během druhého zářijového týdne. Obecně zde ale bývají prázdniny o něco delší, než jak je tomu v ČR.

V čem jsou podle vás největší přínosy působení Evropských škol?

Darina: Líbí se mi celá myšlenka Evropských škol, tedy zajistit dětem výuku v mateřském jazyce. Některé rodiny bydlí trvale v Bruselu, jejich děti k nám chodí od mateřské školy a rozloučíme se, až když odmaturoují. Jiné ale přicházejí jen na pár let a pak se vrací zpět do ČR. Pro děti je jednodušší přechod, pokud je ve škole vítávají čeští učitelé a čeští spolužáci.

Pavel: Do velké míry umožňují snadnější chod Evropské unie. Vyslání diplomaté a pracovníci Evropské unie by zde mohli jen těžko působit, pokud by museli nechávat své děti ve své zemi. Ostatní školy by nemohly tento početní nápor ustát. Myslím si, že Evropské školy rovněž pomáhají vylepšovat reputaci a jméno jednotlivých zemí, případně vedou k většímu povědomí o dané zemi.

Jak probíhá spolupráce se sekcemi dalších států, které na Evropské škole působí?

Darina: Odpovím velmi konkrétně. Představte si, že máte v jednom ročníku sedm tříd. Každá třída je z jiné sekce. Spolu s ostatními učiteli se musíme dohodnout například na plánování učiva, na organizaci mnohých projektů, na školních výletech, na workshopech... Dále máme projekty, které jsou napříč sekcemi i ročníky. Kolegové jsou ale velmi vstřícní a ochotní, a tak je spolupráce mezi námi obohacující. **Pavel:** Setkáváme se pravidelně ve sborovně, případně na pedagogických radách, či dalších školních/mimoškolních setkáních. Je důležité zmínit, že oborové komise jsou prakticky vždy složeny ze zástupců jiných zemí, takže tomu ani jinak být nemůže. Kolegové z cizích zemí jsou velmi vstřícní a ochotní pomáhat, což byla jedna z prvních věcí, kterých jsem si zde všiml. V kladném slova smyslu je to až nakažlivé.

Zapojujete se také do mimoškolních aktivit Evropské školy?

Darina: Se školou jezdíme na různé výlety, pořádáme jarmarky, různá setkání s žáky a rodiči i mimo školu. Ale i mimo výuku pro-

Pavel Novota

bihají různé akce pro učitele. Jednou za rok si každá sekce připraví pro ostatní pohoštění, navzájem pro sebe organizujeme setkání, párty a školní výlety pro učitele a jejich blízké. **Pavel:** Kvůli velkému pracovnímu náporu se nezapojuji vždy... ale ano, občas se jich účastním. Konají se různé večírky, zájezdy a další setkání.

Můžete říci pár slov o tom, jak se vám v Bruselu žije?

Darina: Velmi dobře. Zapojili jsme se do české komunity. Místní krajanské spolky pořádají rozličné kulturní a společenské akce pro dospělé, ale i pro děti. Bývají tady například představení českého ochotnického spolku, pro děti i pro dospělé. Samozřejmě Brusel nabízí velké množství i jiné zábavy – ať už hospůdky se skvělým belgickým pivem nebo koncerty a divadelní představení.

Pavel: Myslím si, že jsem snad překonal všechny počáteční nástrahy (založení belgického bankovního účtu, žádost o belgický průkaz, nalezení bytu). Z hlediska možnosti by snad šlo másto připodobnit Praze. Většinou obchodů máme relativně blízko bytu anebo školy. Budova školy je od mého současného bydliště vzdálena 5 stanic metrem, případně je to necelých 45 minut pěšky. Nutno ale podotknout, že většina českých kolegů bydlí mnohem blíže – do patnácti minut chůze.

Ve školním roce 2022/23 vyslala Česká republika do Evropských škol 25 učitelů, kteří pomáhají uskutečňovat základní cíle Evropských škol – podporovat mateřský jazyk a kulturní identitu žáků, v souladu s multikulturní výchovou vzdělávat v cizích jazycích a vychovávat k evropanství. ■

Poznámka

Podrobnosti o systému Evropských škol naleznete na MŠMT ČR [online]. Cit. 2023-03-13. <<https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/evropske-skoly-1>>.

Dobrá výzva v Bruselu

Jitka Hejlová / lektorát Brusel, Belgie

„Prosím vás, jak se dostanu do Centra českých studií?“ ptá se začátkem semestru student na vrátnici univerzity. „Jasně, to musíte tady vlevo, na konci chodby doprava, potom doleva, za červenými dveřmi zase vlevo a pak se vydáte po schodech...“ vysvětluje s vervou pracovník ostrahy, zatímco student navzdory prázdninovému opálení výrazně bledne.

Bohemistické pracoviště na Svobodné univerzitě v Bruselu nejspíš napoprve sami nenajdete. Skrývá se doslova ve věži nejstarší budovy na kampusu Solbosch. Zpočátku je to výzva, ale po několika zaváháních studenti útulnou učebnu, knihovnu a kancelář v jednom obvykle najdou a podle vlastních slov se do ní pak rádi vracejí.

Každý třetí rezident Bruselu je cizinec a při procházkách zákoutími evropského hlavního města je to na první dojem patrné. Návštěvník belgické metropole proplouvá pestrým davem, vnímá směsici obchodů a restaurací odkazujících k nejrůznějším kulturám, vše v kulisách typických úzkých

kamenných domů ozvučených snad všemi jazyky světa. Jednota v rozmanitosti – jak se patří. Není tedy divu, že lze celkem často zaslechnout také češtinu. Může za to jistě přítomnost evropských institucí, NATO, zastupitelských úřadů – bohatých pracovních příležitostí lákajících Čechy do Belgie. Českou stopu v Bruselu pak posiluje i existence Centra českých studií.

Rozhodnutí o založení Centre d'Études Tchèque (CET) na Université libre de Bruxelles (ULB) padlo v roce 1997. Na základě smlouvy mezi českým a belgickým ministerstvem školství a univerzitami byly vytvořeny příznivé podmínky: bruselská univerzita zajistila vhodné prostory, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy vyslala do Belgie kvalifikované vyučující českého jazyka, literatury a kultury. Prvním ředitelem CETu se stal překladatel a historik Jan Rubeš. V prvním desetiletí fungování byl post učitele češtiny dotován přímo českým Ministerstvem školství, od roku 2009 se organizační rámec proměnil a belgická bohemistika byla přidružena k lektorátům spravovaným DZS¹. Od roku 2009 je ředitelkou CETu a profesorkou české literatury na ULB Petra James, která v současnosti zastává také post vedoucí Katedry jazyků a literatur (Département de Langues et Lettres) a stojí v čele výzkumného centra Modernitas². V týmu CETu dále působí vyslaná lektorka DZS Jitka Hejlová, lektorka Adéla Mazurová Jelínková a specialista na český disent, překladatelka Astrid Muls. Kmenový tým pak úspěšně doplňují stážisté přijíždějící téměř každý semestr v rámci programu Erasmus+.

„Jak jste se dostal/a ke studiu češtiny?“ stálo v dotazníku pro bruselské češtináře. „Upřímně – tak trochu náhodou, ale už si to bez češtiny neumím představit,“ zněla jedna ze studentských odpovědí, která situaci denních studentů CETu trefně vystihuje. Výuka českého jazyka a literatury je totiž včleněna do studijního programu Slované jazyky na Katedře jazyků a literatur³. Mnohé studenty k zápisu na obor vede obecný zájem o slovanský svět (často ruštinu či ruské autory), mnohdy rodinná historie a vlastní (nejčastěji polské) kořeny. Ne zcela plánovaně přitom objeví také češtinu.

V 1. ročníku se studenti seznamují s tématy z ruské, polské a české kultury a literatury a osvojují si základy všech tří jazyků, přičemž ruština dominuje. Od 2. ročníku se většinou rozvíjejí už jen ve dvou z oborů, dále zkoumají příslušné literatury a kultury a zdokonalují své jazykové kompetence. Studijní program tzv. slovanské orientace je na ULB kompletní – nabízí bakalářský, magisterský i doktorandský stupeň studia. V posledním ročníku bakalářského studia studenti často vyjíždějí na Erasmus+ a v rámci magisterského programu mají možnost studovat jeden či dva semestry na partnerských univerzitách a získat dvojitý diplom (double degree).

Právě příležitost strávit nějakou dobu v České republice na Erasmus+ nebo na Letní škole slovanských studií je pro studenty silným hnacím motorem. Osobní přátelské vazby s českými studenty francouzštiny navazují také díky projektu jazykové výměny Tandem. Když se v dotazníku studenti

Mnohé studenty k zápisu na obor Slované jazyky vede zájem o slovanský svět, rodinná historie a vlastní kořeny.

Foto: Dáša Kneřová

Jitka Hejlová

Vystudovala francouzštinu a bohemistiku na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Během studií vycetovovala na stáž do Bruselu a Dijonu. V Brně vyučovala francouzštinu na Alliance Française a češtinu na Gymnáziu Elgartova. Od roku 2020 působí jako lektorka češtiny na Université Libre de Bruxelles (ULB). Pro studenty s chutí organizuje vzdělávací workshopy a kulturně-společenské akce (Cena DZS za rok 2021). V současnosti vytváří online kurz češtiny pro studenty 1. ročníku slavistiky na ULB. Kořeny má v Ostravě a nedá na ni dopustit.

¹ Centre d'Études Tchèques [online]. Cit. 2023-05-29. <<https://cet.ulb.be/>>.

² Centrum českých studií Bruselské svobodné univerzity [online]. Cit. 2023-05-29. <<https://slideplayer.cz/slide/11295260/>>.

³ Faculté de Lettres, Traduction et Communication ULB [online]. Cit. 2023-05-29. <<https://lts.ulb.be/modernitas-un-nouveau-centre-de-recherche-sur-lavant-garde-et-le-modernisme>>.

⁴ „Honnêtement, un peu par hasard mais depuis je ne peux plus m'en passer.“

⁵ Faculté de Lettres, Traduction et Communication ULB [online]. Cit. 2023-05-29. <<https://lts.ulb.be/nos-departements-d-enseignement/departement-de-langues-et-lettres-1>>.

CET se nachází v historické budově knihovny na kampusu Solbosch
Foto: Jitka Hejlová

Společenský večer Café Tchèque láká jak studenty, tak české rodilé mluvčí
Foto: Iveta Sábliková

Večerní lekce češtiny na CETu
Foto: Jitka Hejlová

Přednáška o češtině pro studenty francouzštiny jako cizího jazyka
Foto: Adéla Mazurová Jelínková

zamýšleli nad přínosem češtiny do jejich života, zmiňovali opakovaně silný vliv na osobnostní rozvoj: „Čeština mě učí lépe porozumět světu a lidem: díky ní jsem objevila kulturu, kterou zbožňuju a která mi otevřela svět, který jinak bývá bohužel často opomíjený.“⁶ Vedle vřelé citové vazby k češtině si ale, již pragmatičtěji, uvědomují, že jim orientace v českém kontextu může pomoci odlišit se na pracovním trhu. Možné pracovní uplatnění studentů v České republice se bude CET do budoucna snažit podporovat nabídkou pracovních stáží v českých partnerských institucích, jakými jsou např. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy či frankofonní redakce Radia Prague.

Pestrost evropské metropole předjímá různorodost samotných studentů, kteří se na slavistiku zapisují. Z hlediska věku jde nejen o čerstvé absolventy středních škol, ale velmi často i o starší studenty se zkušeností z jiných oborů. Z hlediska jazyků pak bývají studenti, kromě sjednocující francouzštiny, vybaveni vlámstinou, někdy němčinou, často dobře ovládají angličtinu a mnozí se bez problémů domluví také jazykem svých rodin, které do Belgie přišly za prací. Obvykle jde o polštinu či

ruštinu, objevily se také srbština, italština nebo arabština. V posledních letech se na slavistiku zapisují mladí Belgičané českého původu, jejichž rodiče se v Bruselu usídlili po vstupu ČR do EU. Situace, kdy se sejdou Francouz, Ital a Vlám, aby společně debatovali o Karlu Čapkově, tak v bruselském kontextu není začátkem absurdního vtipu, ale prostou skutečností. Jazykového lektora toužícího po „homogenní skupině“ to zpočátku překvapí, ale možnost spontánně srovnávat češtinu napříč jazykovým spektrem je nakonec velmi obohacující.

CET ale není ostrov sám pro sebe. Hned naproti hlavnímu univerzitnímu kampusu Solbosch sídlí Velvyslanectví České republiky v Bruselu stejně jako kancelář

Českého centra v Bruselu a také prostory České školy bez hranic. Geografická blízkost přirozeně vytváří příznivé podmínky pro blízkost spolupráce. Plodně probíhá partnerství CETu s Českým centrem, jehož svěží a dynamický přístup k šíření značky České republiky v Belgii dokáže strhnout a motivovat široké okolí. Pro studenty CETu je lákavá možnost živého kontaktu s českou kulturou na akcích Českého centra. Z druhé strany České centrum propaguje akademické a literární akce pořádané CETem. Jeden příklad za všechny: když na podzim 2022 vyšla pod vedením Petry James a Jeana Gasparda Páleníčka antologie francouzských překladů básní Petra Hrušky⁷, na níž se podíleli studenti CETu, zařadilo České centrum křest

⁶ „Oui, je pense qu'apprendre une langue étrangère est bénéfique d'un point de vue professionnel, mais je pense aussi que le tchèque m'apprend à mieux comprendre le monde et les gens : grâce à lui j'ai découvert une culture que j'adore et m'a ouvert un monde qui est, malheureusement, trop oublié.“

⁷ HRUŠKA, P. – JAMES, P. – PÁLENÍČEK, J. G. – KRÁL, P. (2022): *Je cherche le peintre aux doigts blancs*. Brusel: Éditions de l'Université de Bruxelles.

Chicago, Atlanta, čeština

Olga Vlachová / Dům zahraniční spolupráce

„Bramboráky! Bramboráky! Dejte si bramboráky!“ Tohle volání znělo zahradou České školy T. G. M. v Chicagu 20. května 2023. Odpoledne se tam totiž konalo neformální setkání, které završilo besídku uspořádanou na konci školního roku.

Šešli se na ní žáci, studenti, jejich rodiče, učitelé, představitelé krajanského spolku a tým DZS, který dorazil z Prahy. Po prohlídce školy a hospitaci na hodině češtiny, kterou vedla Kristýna Horáčková, učitelka vyslaná k tamním krajanům, začalo pásmo písniček a básniček

v podání žáků jednotlivých tříd. Na besídce byl přítomen Anton Cermak Kerner, vnuk někdejšího českého starosty Chicaga Antonína Čermáka, a také Linda Egnatz, ředitelka Global Seal of Biliteracy, která spolu s ředitelem DZS Michalem Uhlem předala certifikáty a čokolády Studentská

pečet dětem, které uspěly v testování a získaly ocenění Seal.

Besídka a setkání byly nepochybně vyvrcholením našeho monitoringu, kromě toho jsme navštívili Generální konzulát ČR a pohovořili s generálním konzulem Jaroslavem Kantůrkem, který vysoce ocenil práci bývalé učitelky Kláry Moldové, jež z české školy vytvořila centrum komunitního života krajanů v Chicagu a nyní působí jako její viceprezidentka. Čtvrtí Plzeň nás provedla Irena Čajková, která vyučuje češtinu v České základní škole T. G. M. a také již tři roky vede kurzy češtiny na Chicagské univerzitě. V chicagské Plzni žili v minulosti převážně Češi, nyní je nahradila mexická populace a Čechy připomínají už jen nápisy na kostelích a školách. Hluboký dojem na nás zanechal Český národní hřbitov, rozkládající se na ploše 124 akrů, kde je kromě jiného hrobka rodiny starosty Čermáka a také jsou tady pohřbeny oběti katastrofy lodi Eastland, při které na fece v Chicagu v roce 1915 zemřelo 220 Čechů. Měli jsme možnost obdivovat Chicagskou univerzitu, učebny, studovny, knihovnu a katedrálu. Naše průvodkyně Irena Čajková nám také ukázala české stopy v rozsáhlém univerzitním areálu – majestátní sochu blanického rytíře, plaketu T. G. Masaryka a sochu Jana Husa, která je součástí portálu katedrály.

Tým DZS se poté přesunul do Atlanty, kde jsme se setkali s honorární konzulkou Monikou Vintrlíkovou a kulturním atašé Zastupitelského úřadu ČR Washington Janem Woskou. Jednodenní program byl opravdu bohatý: Michal Uhl projednal možnosti další spolupráce (zejména výuku češtiny na místní univerzitě) na Ministerstvu školství Georgie; navštívili jsme Českou a slovenskou školu, kde jsme zhlédli záznam závěrečné besídky, pohovořili s vedením školy, učitelkami i studenty češtiny; prohlédli si školu a možné ubytování budoucího učitele.

V Chicagu i Atlantě jsme se setkali se zapálenými učitelkami a nadšenými studenty, hovořili jsme s dětmi i dospělými, lidmi narozenými v Americe i v Česku, minulými i budoucími účastníky kurzů a semestrálních pobytů v ČR. České základní škole T. G. M. v Chicagu, která nedávno oslavila sto let od svého založení a hostí našeho učitele již od roku 2012, přejeme další úspěšná léta. České a slovenské škole v Atlantě přejeme, aby jí plánované vyslání učitele usnadnilo práci a pomohlo přilákat k češtině a české kultuře další krajan. ■

Křest překladů básní Petra Hrušky do francouzštiny v knihkupectví Tropismes
Foto: Marcela Juříčková

Závěrečný večer konference Český sen v Pražském domě v Bruselu
Foto: Jitka Hejlová

knihy do série Meet Czech Literature⁸, která byla součástí kulturního programu českého předsednictví v Radě EU.

Významným pilířem partnerství CETu a Českého centra je organizace kurzů češtiny pro veřejnost. Jednou z misí Českých center ve světě je propagace českého jazyka. Díky expertize vyučujících CETu a vhodnému materiálnímu vybavení pro jazykovou výuku na ULB došlo k dohodě a pořádání kurzů češtiny pro veřejnost se stalo součástí bruselského lektorátu. Během akademického roku probíhají večerní kurzy: v současnosti se čeština učí ve čtyřech úrovních – od úplných začátečníků až po B1/B2. V červnu CET každoročně pořádá dvoutýdenní intenzivní Letní univerzitu češtiny. Na výuce večerních kurzů se podílí

také externí lektorky Bára Křenek Sobotková a Barbora Hofmannová, na Letní univerzitě češtiny pak kolegyně Adéla Mazurová Jelínková a Jitka Schormová.

Zájem o lekce češtiny pro veřejnost je stabilní (20–30 studentů za akademický rok). Kromě partnerů a partnerek v Belgii usazených Čechů, které ke studiu češtiny přivádí snaha dorozumět se s českými příbuznými, se najde v Bruselu i dost „čistokrevných“ milovníků jazyků: překladatelů, tlumočnicků, studentů lingvistiky či polyglotů, kteří se zkrátka mají chuť seznámit s něčím kurióznějším, než je italština nebo němčina. V posledních letech dobře funguje tzv. kombinovaný formát kurzu: většina lekcí je organizována online, pouze dvě, tři lekce za semestr se konají prezenčně na CETu. Studenti si chválí praktičnost online výuky, můžou se na ni připojovat ještě z kanceláře nebo už ze svého bydliště, často mimo hlavní město. Díky občasným lekcím na univerzitě ale nepřijdou ani o příjemný společenský rozměr výuky.

Pozoruhodné jsou výzkumné a akademické aktivity bruselské bohemistiky. V prosinci 2022 proběhla ve spolupráci ULB a Sorbonny dvoudenní bohemistická konference Český sen: česká literatura po roce 1989 očima 21. století⁹, která vyústila mj. ve zformulování petice za zachování povinné výuky druhého cizího jazyka v České republice. Od roku 2023 na ULB funguje

výzkumné centrum Modernitas interdisciplinárně zkoumající koncepty modernity, přičemž hlavními řešitelkami projektu jsou vedoucí bohemistiky Petra James a vedoucí rusistiky Denis Ioffe. Díky energii a nasazení Petry James a celého týmu CETu se pravděpodobně daří zvát do Bruselu na přednášky kolegy z českých a evropských bohemistik, pořádat tematické workshopy, debaty nebo překladové ateliéry.

CET je pulzujícím místem, kde se setkává výuka s praxí, akademický výzkum s živou kulturou; místem, kde se daří dobrým nápadům.

Aktivity CETu nicméně míří i na mimouniverzitní publikum.¹⁰ Tradiční akcí, která láká jak studenty češtiny, tak Čechy žijící v Bruselu, je kulturně-konverzační večírek Café Tchèque¹¹. Na této akci se studenti setkávají se svými více či méně pokročilými spolužáky, procvičí češtinu s rodilými mluvčími, ochutnají české speciality a díky tematickému programu, hrám a kvízům zjistí něco nového o českém prostředí. Café Tchèque probíhá jednou či dvakrát za semestr za přátelské podpory Českého centra a Zastoupení Jihomoravského kraje při EU.

Mozaika aktivit představených v tomto článku nechce ani nemůže být kompletní. CET je pulzujícím místem, kde se setkává výuka s praxí, akademický výzkum s živou kulturou; místem, kde se daří dobrým nápadům. Studenti češtiny obecně oceňují vstřícnou atmosféru studia, partnerský přístup vyučujících, kteří jsou schopni program výuky upravovat na míru a vytvářet motivující prostředí, v němž lze snadno zaznamenat vlastní pokrok. A co studenti CETu vzkázali v anketě dalším zájemcům o češtinu? „Jestli máte rádi výzvy, tak tahle je fakt dobrá!“¹²

Na francouzských překladech se podíleli také magisterští studenti a tým CETu
Foto: Marcela Juříčková

⁸ České centrum v Bruselu [online]. Cit. 2023-05-29. <<https://brussels.czechcentres.cz/en/program/setkani-s-ceskou-literaturou>>.

⁹ „Le Rêve tchèque ? La littérature tchèque d'après 1989 vue du 21e siècle. Perspectives, enjeux et réceptions.“

¹⁰ Komunikace s veřejností probíhá mj. přes sociální sítě. Facebook CET ULB [online]. Cit. 2023-05-29. <<https://www.facebook.com/cetulb>> a Instagram Czech_in_Brussels [online]. Cit. 2023-05-29. <https://www.instagram.com/czech_in_brussels/>.

¹¹ České centrum v Bruselu [online]. Cit. 2023-05-29. <<https://brussels.czechcentres.cz/en/program/cafe-tcheque-zimni-edice>>.

¹² „Si vous aimez les défis, en voilà un bon !“

Předávání Studentské pečeti oceněným Seal na besídce v T. G. M. (první zleva Michal Uhl, třetí zleva Anton Cermak Kerner, čtvrtá zleva Linda Egnatz)

Před Českou a slovenskou školou Atlanta (vlevo Jan Woska, vpravo Monika Vintrlíková, uprostřed přední řady Michal Uhl, ředitel DZS)

25 let češtiny na Lisabonské univerzitě

Pavlna Vondráčková / lektorát Lisabon, Portugalsko

Česko a Portugalsko jsou v lecčem velmi podobné země. Lze uvést např. obdobnou rozlohu obou zemí, přibližně stejný počet obyvatel či revoluci, která vedla k ustanovení demokracie. Kdo se chce v Česku naučit portugalštinu, poměrně snadno si najde možnost, kde tak učinit – může to být na soukromých jazykových školách nebo vysokých školách, které nabízejí akreditované studium portugalštiny. Když se chce česky učít Portugalce, tolik možností nemá.

Portugalsku neexistuje historická tradice zájmu o český jazyk a kulturu, proto Portugalců se zájmem o studium češtiny není tolik jako Čechů se zájmem o portugalštinu. Přesto se každý

rok do kurzů češtiny, jež nabízí Lisabonská univerzita jako doposud jediné pracoviště v Portugalsku, hlásí noví studenti, kteří se chtějí česky naučit.

Letos v září tomu bude 25 let, kdy na Lisabonské univerzitě proběhly první lekce českého jazyka a literatury. Velké díky patří Anně Němcové de Almeida, které se podařilo přesvědčit tehdejší vedení filozofické fakulty, aby umožnilo kurzy češtiny na fakultě otevřít. K oficiálnímu ustanovení lektorátu došlo až v roce 2008.

V tomto příspěvku bych ráda představila Lisabonskou univerzitu, Centrum slovanských jazyků a kultur a v neposlední řadě také výuku českého jazyka a literatury.

Začneme krátce o univerzitě a její historii. Univerzita v Lisabonu (Universidade de Lisboa) je největší takovou institucí v Portugalsku a patří k nejlepším v Evropě (82. místo v hodnocení univerzit starého kontinentu). První zmínky o ní sahají až do roku 1288, kdy byla založena vzdělávací instituce s názvem Všeobecná studia v Lisabonu. Tato škola však byla v 16. století přenesena do Coimbrы. Vysokoškolské vzdělávání bylo v hlavním městě Portugalska obnoveno až na konci 18. století a v roce 1911 byla ustanovena Lisabonská univerzita. V roce 2013 se navíc spojila s Lisabonskou technickou univerzitou. V současné době ji navštěvuje okolo 50 000 studentů.

Univerzita v Lisabonu se skládá z 11 fakult a sedmi výzkumných ústavů. Filozofická fakulta (Faculdade de Letras), založená roku 1911, je třetí největší. Zaměřuje se na výuku historie, filozofie, literatury, umění

a kultury a jazykových věd. Katedra obecné a románské lingvistiky (Departamento de Linguística Geral e Românica, DLGR) patří v rámci fakulty mezi ty větší; spadá tam výuka všech románských jazyků a jejich kultur, ale také některých pro Portugalce „exotických“ jazyků, jako je arménština, bulharština, čeština, baskičtina, perština, hindština a mnoho dalších.

Pracovištěm lektora je od ledna 2021 Centrum slovanských jazyků a kultur (Centro de Línguas e Culturas Eslavas). Vzniklo v roce 2005 a organizačně patří pod katedru obecné a románské lingvistiky. Za zmínku stojí skutečnost, že v Portugalsku slovanská studia neexistovala na žádné univerzitě až do revolučního roku 1974¹, neboť slovanské země, které patřily do tzv. východního bloku (kromě zemí bývalé Jugoslávie), byly režimem Estado Novo považovány za nepřátelské.

Prvním slovanským jazykem vyučovaným na Lisabonské univerzitě byla od roku 1975 ruština, jež přilákala mnoho studentů, kteří se chtěli dozvědět co nejvíce o kultuře za „železnou oponou“. Následně byly na počátku 80. let otevřeny kurzy polštiny, následovala bulharština (2. polovina 80. let) a od akademického roku 1998/99 také čeština. V současné době se v Centru slovanských jazyků a kultur vyučuje šest jazyků, a to bulharština, chorvatština, čeština, slovinština, polština a ruština. Všechny jazyky lze studovat na šesti úrovních (A1.1, A1.2, A2.1, A2.2, B1.1 a B1.2), ruštinu a bulharštinu též na úrovni B2. Za absolvování každé úrovně (úroveň odpovídá vždy jednomu kurzu v jednom semestru) je možné získat 6 kreditů (ECTS).

A nyní již k samotné češtině. Tu, stejně jako ostatní slovanské jazyky, je možné studovat v rámci třech programů. Za prvé je čeština jedním z volitelných jazyků vedlejší specializace Slovanská studia (hlavní obor Slovanská studia existoval pouze v letech 2008–2012). Dále je možné češtinu studovat jako volitelný předmět pro všechny ostatní obory fakulty a v neposlední řadě také jako volný kurz (Curso Livre) pro studenty z ostatních fakult univerzity, ale také pro zájemce, kteří nejsou vysokoškolskými studenty. Volné kurzy jsou zdarma, platí se pouze registrační poplatek ve výši 20 eur.

Studium je rozloženo do šesti semestrů. Studenti, kteří absolvují všechny semestry, by měli dosáhnout jazykové úrovně B1 dle kritérií Společného evropského referenčního rámce. Nejvyšší podíl z celkového počtu zapsaných studentů tvoří studenti ve volných kurzech (cca 80 %). Motivací těchto studentů jsou zejména rodinné důvody a studijní pobyty v České republice v rámci programu Erasmus+. Tyto kurzy mají pestré osazenstvo. Navštěvují je studenti různého věku (v tomto akademickém roce mám studentku, které je 71 let) či vzdělání. Všechny však spojuje stejný cíl, kterým

První dívek: láska!
Každý den máme výzvy, které můžeme přijmout nebo ne. Mám rád nový výzvy!
Moje žena se narodila v Paříži. A tady máše syn. Po je čeština je krásná jazyk. A mluvit stejným jazykem je moc důležité.
Druhý dívek: mentální cvičení.
Mentální cvičení je stejně důležité jako fyzické cvičení nebo emoční trénink. Musíte trénovat často a celý život a musíte spojit několik disciplín. Když běhám, měl by cvičit joga nebo plavání. Stejně, když studuji a pracuji ve vědě a matematika, měl by sledovat umění a jazyky. Teď studuji češtinu protože jsem pracoval výzvy ve vědě.
Třetí dívek: pracovat pro budoucnost.
Nikdo neví, co budoucnost přinese, ale rád mám otevřené možnosti. Chci se učit češtinu, abych jednou mohl pracovat v České Republice.
Do konce, chci se učit češtinu, abych byl blízko mého srdce, které mluví, překládá nebo rád a měl možná budoucnost.

Ukázka studentské práce: student João, češtinu se učí asi 2 roky

je čeština. Na lekcích se proto vzájemně podporují a motivují. Co je hlavní motivací některých studentů češtiny, se dozvíte z jejich esejů na téma *Proč se učím česky*. Autory textů jsou studenti, kteří v tomto akademickém roce navštěvují kurz na úrovni B1.

S českou literaturou se studenti mohou seznámit v dalších kurzech, které filozofická fakulta nabízí v rámci vedlejšího programu Slovanská studia. Jedná se o předměty Úvod do literatury slovanských jazyků a Vybrané kapitoly z literatur slovanských jazyků. Oba předměty jsou jednosemestrální a mají čtyřhodinovou týdenní dotaci (2x 90 minut týdně). Na výuce těchto předmětů se podílí další lektorky z Centra slovanských jazyků a kultur, a prezentují tak literaturu svých zemí. V modulu české literatury se věnujeme primárně četbě a rozboru vybrané prózy a poezie s cílem získat základní přehled o české literatuře. Pro tyto kurzy lektorka vybírá díla, která byla přeložena do portugalštiny. Letos se studenti seznámili například s prózami Bohumila Hrabala či divadelními hrami Karla Čapka.

Dalším předmětem, jehož součástí je čeština, je Úvod do slovanské lingvistiky. Předmět je též jednosemestrální se čtyřhodinovou týdenní dotací a je zaměřen na

jednotlivé jazykové disciplíny šesti slovanských jazyků, které se na fakultě vyučují.

Portugalci vnímají češtinu jako těžký jazyk. Pro většinu studentů je to první slovanský jazyk, který se učí. Nejčastější potíže jim pochopitelně dělá deklinace (portugalština není flektivní jazyk), slovesný vid či kondicionál. Je důležité, aby lekce byly zábavné a zaměřené spíše na rozvíjení komunikativních dovedností než na tzv. drilová cvičení z gramatiky. Pro Portugalce je také důležité dozvědět se něco o realitě České republiky.

Pro Portugalce je podstatné dozvědět se něco o realitě České republiky. Důležitou součástí výuky je také pořádání kulturních a společenských akcí.

Často se stává, že si v hodinách povídáme o České republice, studenti mezi sebou sdílejí svoje zkušenosti a zážitky. Důležitou součástí výuky je pořádání nejrůznějších kulturních a společenských akcí.

Poslední nejvýznamnější akcí byla výstava *České hrdinky*, která se na Filozofické fakultě Lisabonské univerzity uskutečnila v listopadu 2022.

Katedra obecné a románské lingvistiky společně s Centrem slovanských jazyků a kultur každoročně organizuje také *Den poezie*. Letošního ročníku, který proběhl na konci března, se zúčastnil i jeden ze studentů češtiny. Na téma *Z pohledu sovy* (portugalsky *No olhar do mocho*) napsal krátkou báseň.

Lektor pro studenty organizuje také vánoční a velikonoční lekce, na konci semes-

Proč se učím česky?
Až dlouho, že zajímám se o českou kulturu a jazyk. chtěla jsem pokračovat se učit češtinu, když jsem se vrátila z České republiky do Portugalska.
Bydlela jsem jednu rok u liberci, a tam jsem se učila základny český. Po vrátit, měla jsem strach, že budu zapomenut jazyk, protože neměla jsem moc kontaktu s kulturou. Proto, začala jsem chodit do lekci ve fakultě v Lisabonu.
Protože rada costejnu, a rada mluvim jiný jazyk, učít se český je pro mě moc zábava. Navštívil, costovalc jsem do Inské v lednu, a náhodou poznala jsem český lidi a mluvila jsem s nimi. Pro mě to je hezký a jsem hrdá na to, že mužu mluvit úplně jiným jazyk než můj.
Joana Balo
19/03/2023

Ukázka studentské práce: studentka Joana, češtinu se učí asi 3 roky, rok bydlela v České republice

tru chodí všichni na společnou večeři či se jednou za čas schází v parku na piknik.

Závěrem by bylo dobré říct, že ačkoliv se lektorátu dle všeobecného mínění daří, je potřeba zejména udržovat a nadále šířit povědomí o České republice, jejím jazyku a kultuře. Velkým přáním je, aby stále více Portugalců vědělo, že Lisabonská univerzita nabízí kurzy češtiny zdarma, a aby v této propagaci bylo vedení filozofické fakulty každým rokem více nápomocné.

Zdroje

ALMEIDA, A. (2014): Symbióza češtiny a slavistiky na Lisabonské univerzitě v Portugalsku. In: *Krajiny češtiny*, 6, Praha, s. 6–8.

ALMEIDA, A. (2019): Závěrečná zpráva o působení lektorů. *Dům zahraniční spolupráce* [online]. Cit. 2023-04-18. <<https://www.dzs.cz/program/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/#-zaverecne-zpravy-lektoru>>.

HRISTOVSKY, G. (2021): *Window on Slavic Studies in Lisbon. Guide to Research and Teaching* [online]. Cit. 2023-04-20. <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13617427.2021.1919824>>.

Pavlna Vondráčková

Studovala češtinu a angličtinu na Technické univerzitě v Liberci a v současnosti je studentkou doktorského programu Didaktika konkrétního jazyka na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. První pracovní zkušenosti s výukou češtiny jako cizího jazyka v zahraničí získala na Šanghaiské univerzitě mezinárodních studií v Číně. Od roku 2021 vyučuje češtinu, české realie a českou literaturu na Lisabonské univerzitě v Portugalsku. Kromě učení se věnuje tvorbě výukových materiálů a testovacích úloh. Ve volném čase ráda cestuje, jezdí na bruslích nebo cvičí jógu.

¹ Dne 25. dubna 1974 v zemi proběhla „karafiátová revoluce“, která vyústila v demokratické Portugalsko.

30 let výuky češtiny s Českými centry

Alžběta Havlíková / Česká centra, Praha

Česká centra? Myslíš něco jako Goethe institut nebo Francouzský institut? Aha, České centrum v New Yorku, o tom jsem slyšel!

Spodobnými reakcemi se nezdá se, že kolegové z pražského ústředí Českých center po dotazu na své zaměstnání. Je pravdou, že povědomí o našich aktivitách v zahraničí je často vyšší než v tuzemsku. Česká centra jsou kulturním institutem (součástí EUNIC¹, sdružení evropských kulturních institutů), jehož primárním posláním je posilovat dobré jméno naší země ve světě a působit na poli kultury v jejím nejširším pojetí. Paralelně k výročí vzniku samostatné České republiky zavřují letos i Česká centra 30. rok svého působení v roli klíčového aktéra reprezentace ČR ve světě.

K prioritám a strategii Českých center se řadí i výuka češtiny a podpora vzdělávání v širokém kontextu. Prostřednictvím naší sítě (sestavující z šestadvaceti poboček na třech kontinentech) zajišťujeme kvalitní výuku českého jazyka a ve spolupráci s Ústavem jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy i organizaci certifikovaných zkoušek v zahraničí. Češtinu propagujeme nejen pomocí jazykových kurzů, ale také formou kulturních akcí, přednášek a vzdělávacích projektů. Spolupracujeme s bohemistikami a univerzitami doma i ve světě.

Text zřizovací listiny velmi explicitně definuje poslání Českých center jakožto „propagaci a prezentaci ČR v zahraničí, a to především v oblasti kultury, jazykového vzdělávání...“. Jazyk tvoří bezesporu nedílnou součást kultury naší země a je velmi potěšující, že mnoho lidí z různých koutů naší planety má o jeho studium zájem. Motivece bývají rozmanité. Od osobního zájmu o kulturu, hudbu nebo umění, přes ambice uvědomělého turistu, až po pragmatickou nutnost osvojení předepsané úrovně SERR kvůli studiu či pracovní příležitosti. Vedle standardních jazykových kurzů je možné navštěvovat i specializované semináře: japonští milovníci české hudby si například mohou osvojit základy češtiny v Tokiu a Mnichované se zase mohou setkat se svou lektorkou při pravidelném *štamtiši*² v místní restauraci. Ve všech případech je třeba k výuce přistupovat s ohledem ke zvyklostem a kulturně destinaci, kde výuka probíhá.

Kurzy češtiny mají svou tradici a vývoj; zatímco v některých destinacích se čeština

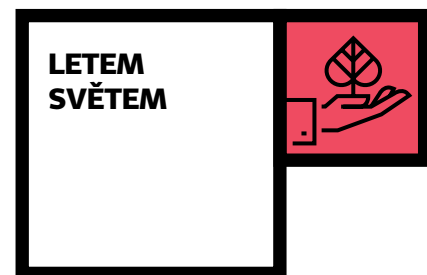
vyučuje od samého počátku (např. Varšava, Berlín), v jiných se výuka teprve zavádí (Madrid, Stockholm). V současné době probíhají kurzy v 16 centrech s perspektivou rozšíření výuky i do nových destinací. Lektorskou základnu mají Česká centra širokou, spolupracujeme s více než 80 lektory po celém světě včetně lektorů vyslaných Domem zahraniční spolupráce. Díky interní metodické podpoře a účasti na metodických seminářích a školeních (Ústavu jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy, Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka) se daří následovat současné výukové trendy. Každoročně se do kurzů Českých center zapíše okolo 2 000 zájemců,

Česká centra propagují češtinu nejen pomocí jazykových kurzů, ale také formou kulturních akcí, přednášek a vzdělávacích projektů.

největší zájem o výuku mají tradičně centra v Kyjevě, Tokiu nebo Londýně. Období covidu také nastartovalo éru distanční výuky, a tak se kombinace prezenčních a online kurzů stala nedílnou součástí portfolia. V současné době se nicméně opět zvyšuje poptávka po prezenční formě výuky, a to napříč všemi regiony.

V kontextu výhradního působení Českých center v zahraničí stojí za to zmínit výjimku, která se týká kurzů češtiny pro Ukrajince, kteří byli kvůli válce nuceni opustit svou vlast a našli azyl v ČR. Díky předchozím zkušenostem s online výukou v Českém centru Kyjev se podařilo již v březnu 2022 otevřít první integrační kurzy češtiny, a urychlit tak adaptaci ukrajinských uprchlíků do české společnosti a jejich navázání na český pracovní trh. Díky finanční podpoře Nadace J&T mohla Česká centra tímto způsobem podpořit více než 800 (především) ukrajinských žen.

- 1 EUNIC – European Union National Institutes for Culture
- 2 štamtiš – setkání na určité téma, které je společně zúčastněným; z německého *Stammtisch* – stůl pro stálé hosty; schůzka, setkání

#31 Zoom konverzační klub Češi volí budoucnost aneb volba prezidenta 2023

Banner ke konverzačnímu klubu

Luštění makovice pro chytré od 8 do 108 let

Obálka časopisu Makovice

Ukrajínští umělci se učí česky

Součástí zmíněného programu byly také kurzy určené pro ukrajinské studenty uměleckých akademií. Po třech měsících zprvu integračního kurzu, který se původně měl zaměřit pouze na osvojení základních komunikačních dovedností v češtině, byla jeho realizačním týmem vyhodnocena specifika této skupiny studentů s uměleckým zaměřením. Učebnice *Česky krok za krokem* autorky Lídy Holé určila základní osnovu jednotlivých lekcí. V úplnosti však nepokryla oblast zájmů studentů, proto byly ve výukovém procesu použity obrazové publikace, ukázky z uměnovědných dokumentů či rozhlasových pořadů včetně dalších didaktických pomůcek rozvíjejících vizuální projev a tvůrčí životní styl posluchačů kurzu. Multidisciplinární přístup lektora Ivana Hartmanna, podložený jeho vydavatelskou, autorskou a dramaturgickou empirií, a silná motivace studentů se staly stimulem lekcí, který napomohl výrazně zvýšit jak jejich jazykovou úroveň, tak jejich kreativní schopnosti a dovednosti spjaté zvláště s výtvarnou a filmovou tvorbou.

Mezinárodní Zoom konverzační klub

V roce 2020 vznikla unikátní platforma pro setkávání a propojování studentů češtiny z různých Českých center v zahraničí v jedné virtuální „třídě“. Cílem klubu je kromě další příležitosti k nácviku češtiny i propojení studentů češtiny z různých zemí a možnost navazování jejich vzájemných kontaktů. Klub probíhá jednou

měsíčně a účastníkům nabízí témata spojená s českou kulturou, tradicemi a společenským děním. Zastoupení účastníků konverzačního klubu je zpravidla rozmanité, setkávají se zde kurzisté z 10–15 zemí. Jsou rozděleni do dvou skupin dle úrovně češtiny, dostanou připravené pracovní listy a pod vedením zkušených lektorek rozvíjí svoje znalosti. Témata klubů jsou různorodá: Objevujeme historii (#24 Největší Čech aneb Koho si Češi váží!), Cestujeme po Česku (#25 Vzhůru na hrad!), Chodíme za kulturou (#16 Česká literatura aneb Které české autory opravdu čteme?) nebo Zkoumáme české fenomény (#19 Čeští mazlíčci aneb Od Azora po Žeryka).

Přednášky o češtině

V rámci podpory bohemistiky v zahraničí realizují Česká centra přednášky předních českých bohemistů a odborníků na češtinu. Řada přednášek probíhá prezenčně v jednotlivých centrech (často ve spolupráci s místní univerzitou). Od roku 2020 realizujeme pravidelný cyklus popularizačních online přednášek o češtině. Díky vysoké sledovanosti a velmi pozitivní odezvě ze strany publika jsou tyto přednášky zařazeny do stálé vzdělávací nabídky Českých center. Přednášky je možné sledovat i ze záznamu.

Metodické radosti

Je patrné, že ti, kteří se věnují výuce češtiny jako cizího jazyka, jsou svému povolání oddáni a vkládají do něj část své osobnosti. Jak jinak by se dalo vysvětlit množství nápadů, podnětů a oso-

bitých materiálů k výuce, které shromažďujeme zde na ústředí od lektorů z naší celosvětové sítě? Díky aktivním lektorům i spolupracujícím organizacím tak například vznikají nové metodické texty založené na zkušenosti s výukou pro určitou skupinu studentů češtiny (metodika výuky češtiny pro Japonce nebo pro studenty uměleckých škol). Česká centra se proto i recipročně snaží poskytnout lektorům češtiny nové materiály a tipy pro oživení výuky: lektoři mají například k dispozici bohatý obsah speciálního Google Disku, který částečně spoluvytváří. V roce 2022 vyšlo nadčasové číslo luštitelského časopisu *Makovice*, určené pro studenty češtiny a zaměřené na české realie a osobnosti. Letos je v plánu vydání zpracovaných konverzačních lekcí češtiny, určených primárně pro lektory češtiny jako cizího jazyka a jejich studenty.

Zdroje

- Česká centra [online]. Cit. 2023-04-04. <<https://www.czechcentres.cz/learn-czech>>.
- Česká centra [online]. Cit. 2023-04-04. <<https://www.czechcentres.cz/projekty/online-prednasky-o-cestine>>.
- Česká centra [online]. Cit. 2023-04-04. <<https://www.czechcentres.cz/projekty/zoom-konverzacni-klub>>.

Řecko jako splněný sen

Karel Jílek / Provozně ekonomická fakulta České zemědělské univerzity v Praze

Už jako malý jsem se zamiloval do mytických příběhů o statečných hrdinech z řeckých bájí, bozích s lidskými slabostmi, do vyprávění o nekonečných dálkách a tajemných krajinách. Přijetí na stáž v Českém centru Athény¹ v květnu 2022 pro mě tedy bylo splněným snem.

Tři měsíce v Českém centru Athény aneb Kulturní diplomacie v praxi

V rámci 1. ročníku doktorandského studia na Provozně ekonomické fakultě v Praze jsem absolvoval tříměsíční zahraniční stáž v Českém centru Athény. Prakticky hned po příjezdu mi volala jeho ředitelka Lucie Kuligová a pozvala mě na projekci krátkých filmů FAMU nedaleko Korintského průplavu. S radostí jsem se přijívil. „Proto jsem zde,“ říkal jsem si.

Prvních čtrnáct dní jsem měl „na rozkoukání“, na seznámení s nejrůznějšími záležitostmi nutnými pro dlouhodobější pobyt a například na zjištění, jak jezdí městská doprava. A pak to začalo! Jednou z prvních akcí byl *Den evropských jazyků*, během něhož jednotlivá velvyslanectví prezentovala kulturu své země u lavičky Václava Havla. Ano, tušíte správně, lavička pojmenovaná podle našeho slavného prezidenta je díky Českému centru přímo v centru Athén. A co víc, po návratu do Čech jsem zjistil, že stejná lavička se nachází v areálu České zemědělské univerzity v Praze v Suchdole. To mi přišlo úsměvné.

Další athénskou událostí, na kterou budu rád vzpomínat, bylo uvedení řeckého překladu knihy Vlastimila Vondrušky *Zdislava a ztracená relikvie* v jedné z dvou českých restaurací v Athénách – U Švejka.

Pozoruhodnou zkušeností byla také spolupráce s jinými stážisty nebo českými

Den jazyků: Karel Jílek se stážistkou Barborou

mi umělci Nikolou Logosovou a Davidem Krňanským v rámci *Street Meets (Mural) Art*. Bylo úžasné sledovat, jak jejich díla postupně oživala v athénskému prostoru. A to nebylo zdaleka všechno. Do Athén přijeli také čeští běžci v čele s Radkem Brunnerem, kteří zde měli v plánu běžet známý *Spartathlon*, 246 km dlouhý běh z Athén do Sparty. Jako stážisté jsme běžce podpořili při jejich ranním výběhu zpod athénské Akropole a po konci závodu jsme je společně provedli uličkami řecké metropole.

V té době se také blížil mezinárodní vědecký *Athens Science Festival*. Naším úkolem bylo připravit na festival tři velké výstavy: *Mezinárodní dětskou výtvarnou výstavu Lidice*, vědeckou show známého popularizátora vědy Michaela Londesborougha a také výstavu *SDGs: Innovations for a Sustainable Future*². Den před festivalem jsme ovšem měli ještě spoustu úkolů na dokončení a začali jsme si říkat, že to vše přeci nemůžeme stihnout. Pak přišel den D a vše bylo připravené, nachystané – prostě klasické Řecko! Pociť, když jsme viděli, jak se festival vydařil,

¹ Česká centra jsou organizací propagující český jazyk, kulturu a vědu v zahraničí. Působí ve více než 20 zemích světa a usilují o prezentaci České republiky prostřednictvím kulturních a vzdělávacích aktivit. Podporují spolupráci v oblasti kulturní diplomacie a jsou důležitým nástrojem české zahraniční politiky, který reprezentuje Českou republiku a rozvíjí česko-zahraniční vztahy. Česká centra [online]. Cit. 2023-03-13. <<https://www.czechcentres.cz/about-us/>>.

² Interaktivní výstava v rozšířené realitě s uměleckými grafikami Pavla Fuksy představuje 17 cílů udržitelného rozvoje OSN. Výstava je výsledkem spolupráce mezi Českými centry, Technologickou agenturou ČR a Národním muzeem s cílem ukázat, jak vědecký pokrok a inovace mohou změnit svět k lepšímu. Výstava byla součástí programu předsednictví České republiky Radě EU v roce 2022. *SDGs* [online]. Cit. 2023-03-13. <<https://www.sdgfuture.com/cs/>>.

Mural Nikoloy Logosov

byl nepopsatelný. Naši partneři z Řecka byli velmi spokojeni a já si uvědomil, jak moc důležité je posilování vztahů a spolupráce na mezinárodní úrovni.

Na konci mé stáže jsme s ostatními kolegy připravovali výstavu *Afrodita dnes* v athénskému Muzeu G. Gounaropoula ve spolupráci se sdružením Hollar a Filozofickým ústavem Akademie věd České republiky. Akce byla podobně jako výstava *SDGs* spoluorganizovaná Českým centrem Athény jako součást doprovodného kul-

turního programu českého předsednictví v Evropské unii.

Krajinou starověku dnes se kochám

Na závěr musím dodat, že jsem měl také možnost poznat nádhernou řeckou krajinu. Během horských túr jsem obdivoval úchvatné výhledy a jedinečné prostředí. Nebyly to však pouze

hory, co mě fascinovalo. Okouzily mě také přímořské pláže, bohatá kultura a historie, řecká kuchyně, a v neposlední řadě místní pohostinnost. Každý volný den jsem záměrně objevoval taje této země, a díky tomu mám nezapomenutelné zážitky a vzpomínky. Děkuji Českému centru Athény a jeho ředitelce Lucii Kuligové za příležitost poznat a zažít to „pravé Řecko“. Upřímně doufám, že se brzo vrátím... a naleznu zde znovu vše, co na Řecko tak miluji. ■

E-learning? Ne, díky

Simona Pálová, úvod Jana Sovová / lektorát Padova, Itálie

Někdy na počátku své učitelské praxe jsem zaznamenala, že obsahová náplň výukových textů v učebnicích češtiny pro cizince vyvolává u italských studentů nejrůznější otázky, které s probíranou slovní zásobou nebo gramatikou přímo nesouvisí. Tou dobou jsem v Benátkách učila podle *Communicative Czech* od Ivany Reškové a Magdaleny Pinterové. Vstupní text 6. lekce 1. dílu na str. 82 končí takto: „Pak jsme šli ještě do vinárny na večeri. Irena nejedla, ale pila svažené víno. Seděli jsme a bavili se skoro do půlnoci.“ To mě tehdejší posluchače mimořádně zaujalo, protože v Itálii je nemyšlitelné, aby někdo během večere namísto jídla konzumoval jen víno. Vznikla z toho debata, při níž se srovnávala spotřeba alkoholu v obou zemích či společenské zvyklosti a rituály s tím spojené. Od té doby pravidelně využívám bezděčný sociokulturní potenciál učebnicových textů k nácviku vyjádření vlastního názoru nebo ke kreativnímu psaní, při němž studenti daný dialog nebo monolog přepíší podle vlastního úhlu pohledu.

V loňském akademickém roce jsme s posluchači bohemistiky v Udine připravili krátké scénky podle jejich variací na dialog z jiné učebnice. Měli jsme v úmyslu je natočit a nahrávku umístit na YouTube, jakmile bude na univerzitě zrušena povinnost nošení roušek. To se však až do konce roku nestalo, a k natáčení ve venkovních prostorách nám scházelo technické zázemí, zejména co se týče kvality audia. Poté jsem změnila působiště a z projektu nadobro sešlo. S potěšením se tedy se čtenáři dělím alespoň o úvahu, kriticky reflektující problematiku partnerských vztahů, z pera své nynější studentky slovenského původu Simony Pálové (3. ročník bakalářského studia). Text vznikl jako spontánní komentář k dialogu *E-learning? Ne, díky* ze str. 15 v 1. lekci učebnice *Čeština pro cizince, úroveň B2* od Marie Boccou Kestřánkové a kolektivu. ■

DIALOG - komentář

V dialogu se setkáváme s Markétou a Jirím, mladým párem s malou holčičkou Klárou. Rodiče tvoří tím, oba by měli být schopni jednou za čas převzít povinnost, na sebe a tak tomu druhému dopřát trochu odpočinku a času na záliby. Právě o chvilku pro sebe projevila zájem Markéta v našem dialogu. Reakce Jirího je už od začátku negativní. Otázkou "Prosím tě, co tě to napadlo?" ukázal, že nerespektuje zájmy své partnerky. Přijde mi, jako kdyby se tato situace opakovala často Markéta si však stojí za svým, i když se jí Jirí snaží přemluvit na e-learning. Pravděpodobně by chtěl, aby byla Markéta nablízku, kdyby ji potřeboval. To může znamenat, že Jirí si ve svých rodičovských schopnostech dostatečně nedůvěřuje, nebo měl nějaké svoje plány. Možná si chtěl užít večer před televizi. V každém případě by mi ~~ta~~ reakce vadila. Na konec Jirí souhlasí s Markétiným nápadem, ale není z toho nadšený. Z dialogu bych usoudila, že Markéta dělá většinu domácích prací. To není správně a určitě bych nechtěla takový vztah. Co se týče e-learningu, tak ho nedoporučuju. Často je neefektivní, nemotivující a chybný v něm lidský kontakt. Při studiu jazyka je důležité mít lektora, který studenta hned na místě dokáže opravit, nebo mu pomoci. Jazyk se nedá naučit z knih nebo z internetu.

* taková

Ve francouzském Dijonu čeština žije!

Nina Bosnićová / Dům zahraniční spolupráce

Jak jsme se přesvědčili při návštěvě českého lektorátu v Dijonu, burgundském historickém městě tradičně známém výrobou hořčice, český jazyk a kultura tady mají své překvapivě bohaté zastoupení.¹ Čeština se vyučuje na obou městských univerzitách a v Dijonu také sídlí lyceum Carnot se svou pověstnou českou sekcí otevřenou již před více než sto lety, konkrétně v roce 1920.

Při exkurzi na Burgundské univerzitě, která disponuje obrovským kampusem a také stavbami v architektonickém stylu brutalismu, jsme se dozvěděli, že ve Francii panuje rovnostářský přístup ke vzdělání. Úplně všichni absolvují gymnázium a na veřejnou vysokou školu se dostane každý, kdo má o studium zájem. Na školách, kde je studium náročnější a poměrně specifické, jako je třeba medicína, slouží pak až první ročník jako síto, které klidně vyřadí i 80 % studujících. Významným faktorem francouzského vysokého školství je sociální status rodiny, ze které student či studentka pochází – čím nižší je příjem rodičů, tím méně studium stojí.

Zúčastnili jsme se dvou seminářů českého jazyka, který jako povinné volitelný

předmět na Burgundské univerzitě navštěvuje ne úplně malý počet studentů zejména prvního cyklu studia, a to od studentů jiných filologií přes studenty archeologie, až třeba ke studentům psychologie. Jako bývalou lektorku anglického jazyka mě okouzliila přímá metoda výuky češtiny, při které lektorka Magdalena Vigent dovedně používala jenom češtinu a „nevypomáhala“ si francouzskými slovy či větami.

Zkušenost z prestižní soukromé univerzity Sciences Po, která má svoji dijonskou pobočku, byla trošku jiná. Již téměř dvacet let ji vede Lukáš Macek, kromě jiného

absolvent české sekce lycea Carnot, který na škole drží ochrannou ruku nad výukou středo- a východoevropských jazyků.

Studenti češtiny jsou vysoce motivovaní a šikovní při odhalování tajů českého jazyka.

Kromě češtiny se zde učí také maďarština, polština, rumunština a ruština a uvažuje se ještě o zavedení výuky chorvatštiny či srbštiny. Školné tady není úplně nejlevnější, ale i zde je možnost získat stipendium, a snížit tak studijní náklady. Ze všech

přihlášených škola přijme pouhých 9–10 %. Studenti češtiny se nám zde předvedli jako vysoce motivovaní a šikovní při odhalování tajů českého jazyka, pro neslovanské národy tak složitého. Někteří z nich se také v rámci studia chystají na výměnný pobyt do Česka. Na dvoře školy, která je výrazně menší než Burgundská univerzita, hrdě stojí socha věnovaná Janu Palachovi od původem maďarského sochaře Andáse Becka. Dijonská Sciences Po by do budoucna ráda zajistila i postavení lavičky Václava Havla někde v areálu školy.

Takovou pomyslnou třešničkou na dortu – tedy alespoň pro mě – byla návštěva již zmíněné české sekce lycea Carnot. Ke známým českým absolventům školy se řadí například Jiří Voskovec či Václav Černý, kteří zde studovali mezi lety 1921 a 1924. Dalším významným absolventem lycea je filmový režisér Zdeněk Troška či soudce Evropského soudního dvora v Lucemburku Jiří Malenovský. I na ně, jako na zdroj inspirace a síly při překonávání nejrůznějších bariér daleko od domova, odkazovali současní studenti české sekce, se kterými jsme se na lyceu potkali.

Jako největší odlišnosti mezi francouzským lyceem a českým gymnáziem byly

¹ Návštěva představitelů Domu zahraniční spolupráce se uskutečnila v dubnu 2023.

změněny výuka probíhající do šesté hodiny večerní, studium trávající tři roky (na rozdíl od českých čtyř) a také důraz na schopnost vyjadřovat se i k přírodovědné problematice písemnou formou esejí. Všichni popisovali svoji zkušenost na lyceu jako ne vždy jednoduchou, ale nesmírně obohacující životní etapu, které rozhodně nelitují. Lyceum je, na české poměry, obří (čítá více než 2 500 studentů a má více než 300 zaměstnanců). Česká sekce vyvíjí různé aktivity směrem ke zvýšení povědomí o své existenci v rámci školy i města. Ke konci každého školního roku tak sami studenti připravují tematické divadelní představení, které nazývají „spectacle“. Zhruba polovina absolventů české sekce se vrací ke studiu na české vysoké školy a druhá polovina absolvuje další studium ve Francii.

Naše návštěva Dijonu byla pro nás potvrzením, že český jazyk a kultura v tomto francouzském městě žijí a že spolupráce ve vzdělávání nejen s Dijonem, ale i s celou Francií má svůj nezpochybnitelný smysl. A proto bude mít zcela jistě své pevné místo v portfoliu agend Domu zahraniční spolupráce i v budoucnu.

Na Lycée Carnot, ředitel DZS Michal Uhl (čtvrtý zprava) s ředitelem lycea Bricem Lethierem (třetí zprava) a zástupkyní Marie-Christine Moulu (třetí zleva)

Knihovna v kampusu Univerzity Dijon

Areál Lycée Carnot

Slovanská noc na National Chengchi University

Helena Hrdličková / lektorát Tchaj-pej, Tchaj-wan

Prosinec je na Tchaj-wanu zimní měsíc, kdy všichni intenzivně pracují. I když je v obchodních centrech i na ulici vidět vánoční výzdoba, Vánoce, konec starého a začátek nového roku zde žádné speciální svátky nejsou. *Slavic night* se obvykle pořádá druhý týden v prosinci. Je to večerní vystoupení jednotlivých skupin studentů z Katedry slavistiky National Chengchi University, na které se připravují několik měsíců dopředu.

V minulém školním roce jsme zvolili program více vánoční (zpěv koled a pohádku), v tomto jsme připravili malý virtuální výlet po českých zemích s hudebními a recitačními ukázkami.

Naši cestu jsme začali ve Slezsku, představením regionu a jeho osobitostí, samozřejmě nechyběla ani pozvánka na festival *Colours of Ostrava a Těšínská písnička*. Z Českého Těšína jsme se přesunuli do Čech. Po prohlídce krásných českých měst, mezi nimiž nechyběla Praha, jsme zavítali do Máchova kraje a společně s fil-

Slovanská noc v Tchaj-peji
Foto: Marie Leflerová

movou hudbou z *Máje* jsme si vyslechli i část Máchovy básně v češtině a ve slovenštině.

Nakonec jsme navštívili Moravu. Po krátkém historickém exkurzu jsme se z Vel-

komoravské říše a doby Cyrila a Metoděje dostali až k současnému slováckému dialektu, který zazněl v písni *Když jsem šel z Hradišťa*.

■

Před Sciences Po, ředitel Lukáš Macek v horní řadě, vpředu první zleva Michal Uhl, ředitel Domu zahraniční spolupráce

Ohlasy pražské Noci literatury ve Francii

Lenka Froulíková / bývalá lektorka Nancy, Francie

Je-li cílem pražské *Noci literatury* zvýšit zájem veřejnosti o současnou evropskou literaturu a její myšlenkové a tvůrčí proudy, České centrum v Paříži šlo v této iniciativě ještě dál.

V letošním akademickém roce se zaměřilo na českou literaturu vydávanou ve Francii a bohaté česko-francouzské literární vztahy. Dne 21. září 2022 proto uspořádalo pod svou záštitou *Ohlasy pražské Noci literatury* po celé Francii. Za účasti spisovatelů, překladatelů, univerzitních vyučujících a dalších aktérů z obou zemí proběhly v různých francouzských městech přednášky, literární čtení, knižní výstavy, prezentace knih českých autorů a literární debaty.

Jedním z měst, které se rozhodlo s Českým centrem v Paříži spolupracovat, bylo i jihofrancouzské Nîmes. V moderní budově mediátky Carré d'Art, která je uznávanou kulturní institucí nejen díky své poloze v historickém srdci města, byl nejširší veřejnosti představen Jan Skácel, velký moravský básník, od jehož narození uběhlo 100 let právě v roce 2022.

Literární podvečer sestával z přednášky o tvorbě, životě a díle Jana Skácela a prezentace česko-francouzské publikace *Na koni páv a smrt a moruše, v studánce voda živá / À cheval, le paon et la mort et le mûrier*.

le mûrier. Dans la source l'eau vive, jež byla znovu vydána právě ke stému výročí narození básníka. Přednášky a četby úryvků ve francouzštině se zhostili překladatelka Lenka Froulíková a recitátor Roger Garcia de Arce, čeština zazněla ve zhudebněných básních Jana Skácela v interpretaci folklorního souboru *Hradišťan*. Kniha, která byla po celý večer návštěvníkům k dispozici, byla pak spolu s dalšími publikacemi a materiály vztahujícími se k Janu Skácelovi vystavena ve dvou vitrinách po dobu jednoho měsíce.

Na koni páv a smrt a moruše, v studánce voda živá je zvláštní dílo, psané ve verších i v próze. Zrodilo se v březnu 1982 jako scénář pro *Laternu magiku*, který však nebyl nikdy zrealizován. Jeho text byl poprvé publikován teprve v roce 1997 v brněnském nakladatelství Blok. Jan Skácel zvolil pohádkový žánr, v době vzniku díla obzvláště příhodný. Ten totiž umožňuje, přes svou upřímnost, nevinnost a čistotu, klást důležité dotazy a nadechnout se vzduchu volnosti. Básník si povolává do své báje prince a princeznu, čaroděje, ko-

níka, ptáka ohniváka, draka a žábu, otevírá se zde kouzelná kniha, hrozí otrávená růže a vládne čarodějná hůlka. Skácel nicméně už v úvodu připomíná, že „svět pohádek, svět pohádkový, se mísí s životem, se světem přítomným“. S tím rozdílem, že kouzlo s sebou přináší poezii, sen a lásku a ponechává reálnému světu jeho šed a smutek. Voda, symbol čistoty, je tu všudypřítomná. Nacházíme ji v „modlitbě za vodu“ i v „písni o dešti“. Na konci autor nechává hrdiny vystoupit z příběhu, kouzlo přestává působit, navrch má realita. Průzračnost a jistá naivita vyprávění jsou jen zdánlivé. Ve skutečnosti obrazný, moudrý příběh odhaluje jen to, co má čtenář (a měl mít divák) přímo před očima. Jan Skácel je totiž básník, který vidí do hloubky...

Zdroj

SKÁCEL, J. (2022): *Na koni páv a smrt a moruše, v studánce voda živá / À cheval, le paon et la mort et le mûrier. Dans la source l'eau vive*. Kunštát: Pro Futuro o.p.s. a Brno: KreAt. Překlad do francouzštiny Lenka Froulíková.

Český den v maďarském Vácu

Ondřej Geppert / lektorát Budapešť, Maďarsko

S neočekávaným zájmem o češtinu se lze setkat i mimo univerzitní budapeštské působiště, konkrétně v malebném a historickém městě Vác, které leží asi 40 km severně od maďarské metropole. Tamní *Český den (Cseh nap)* měl sice poměrně pomalý a několikrát odložený start, nakonec se však podařilo nalézt vhodný termín k jeho uskutečnění: 7. dubna 2023.

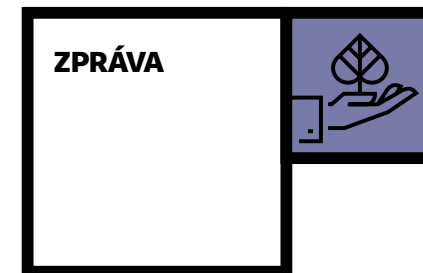
Český den ve Vácu se rozhodlo uspořádat Středisko odborného vzdělávání (Váci Szakképzési Centrum), které mj. organizuje studentské volnočasové ak-

občerstvení. Šéfkuchaři, respektive studenti místní hotelové školy, se nechali inspirovat českou kuchyní a na oběd připravili vepřové s knedlíkem a se zelím i další speciality.

Ačkoliv jsou maďarština a čeština typově vzdálené jazyky, kulturní blízkost našich zemí tyto rozdíly částečně překonává.

Celodenní program akce měly organizátorky Renáta Dudas a Dóra Szabó velmi detailně promyšlený, zejména s ohledem na danou věkovou skupinu (15–19 let). V kulturním sále školy bylo pro studenty připraveno sedmero tematických zastavení (firma Škoda, výstava A. Muchy, český pohádkový les aj.), u kterých plnili různé úkoly v menších soutěžních skupinkách. Tuto aktivitu doplnil odpolední „kahoot“ kvíz o ČR. Pro studenty bylo zajištěno bohaté

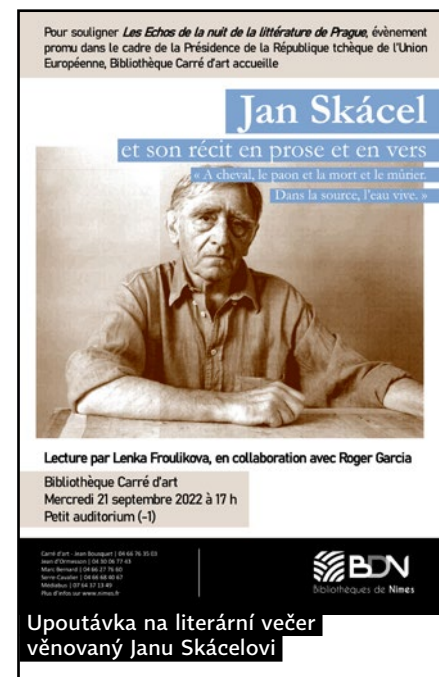
V naší režii se odehrávala část dopoledního programu, k jehož realizaci jsme dostali k dispozici školní knihovnu. Zde jsem spolu se studentkou ELTE-BTK Boglárkou Győri mohl připravit výukovou prezentaci pro mládež, stejně jako češtinářský kvíz se symbolickými odměnami. Lze tušit, že u náctiletých vyvolávaly opakované pokusy o správnou výslovnost českých frází pobavené reakce dalších spolužáků, na druhou stranu však také vedly v modelových konverzačních si-

tuacích k individuálním pokrokům. Znovu se ukázalo, že např. lexikum z okruhu jídel a nápojů není pro většinu studentů neznámé. Jak jsme později u oběda zjistili, ve Vácu dokonce funguje „Tatranský obchod“, kam se chodí pro kofolu a další slovenské produkty.

Vzájemné porozumění může vždy probíhat v různých rovinách. Nezanedbatelnou roli v jazycích střední Evropy hraje také fakt, že maďarština řadu slovanských slov přejala. K tématu „stravování“ jen výběrově: *barack, dinnye, ebéd, ecet, gomba, kalács, kása, kolbász, lekvár, mák, málna, olaj, pálinka, pecsenye* aj. Lexikální výpůjčky pochopitelně probíhají obousměrně, takže v češtině nepřekvapivě zdomácněla maďarská slova jako *čabajka, čalamáda, guláš, lečo, palačinka, pohár, perkelt* aj. Oblíbená jsou v Maďarsku různá česká znějící pojmenování hospod a známosti se těší i některé méně věhlasné pivní značky (v jednom z největších nákupních center v Budapešti např. probíhá každoroční festival českého piva).

Ačkoliv jsou tedy maďarština a čeština typově vzdálené jazyky, kulturní blízkost našich dvou zemí tyto rozdíly částečně překonává. České dny i jiné jim podobné události zajisté svým dílem přispívají k tomu, že Maďar a Čech najdou minimálně na této platformě společnou řeč. U svých vzdálenějších sousedů se tak oba mohou o něco snadněji cítit jako doma.

Přednášky a čtení se účastnily také české studentky Lycea Alphonse Daudeta v Nîmes
Foto: Ludmila Pěničková

Muchova výstava aneb Puzzle známého plakátu na jednom ze zastavení
Foto: Ondřej Geppert

Pivovar. Další typicky české zastavení
Foto: Ondřej Geppert

České názvy ovoce si během minilekce osvojovali nejen studenti, ale i jejich pedagogové
Foto: Ondřej Geppert

Křtiny jsou na vsi velká událost

Během posvícení se vyhrávalo také po vesnici

Nová naděje

Alexandr Gajdzica / krajanská komunita Eibenthal, Rumunsko

Česká vesnička v rumunských horách nad mohutným Dunajem prochází v posledních letech velkými změnami. Do roku 2007 zde tempo a podobu většiny životů určovaly antracitové doly, které dávaly práci většině místních i mnohým z okolních rumunských a srbských vesnic. Po důlním neštěstí byly ale doly zavřeny a mladí museli odejít za prací jinam. Mnozí z nich zamířili do vlasti svých předků.

Pro Eibenthal nastaly smutné roky. Šťastnou náhodou se právě tehdy setkali krajan Tiberiu Pospíšil a Severočech Štěpán Slaný. Tibi byl odhodlaný neopustit rodnou ves a Štěpán přijal za svou jeho vizi, že Eibenthal by jednoho dne mohl být znovu živou vesnicí, kde je práce, kde se rodí děti a kde žije česká kultura. Přibrali do party Honzu Dubna, dali úspory dohromady a vybudovali hospodu U Medvěda. Záhy začali do vsi vozit školní expedice, převzali organizaci *Festivalu Banát* a v roce 2019 otevřeli restaurant Eibenthal. A to jsou jen ty hlavní z projektů spolku Český Banát.

V Eibenthalu začala vznikat nová pracovní místa. Cestovní ruch a pohostinství se staly dominantními odvětvími dříve hornické vsi. Zpět do Eibenthalu se dnes stě-

hují mladé rodiny, přibýlo dětí všeho věku, ročně přijíždí tisíce turistů, lidé začínají sami podnikat, na výsluní se znovu dostala téměř zapomenutá čeština a obnovilo se dodržování starých svátků a tradic.

Dnes jsou v Eibenthalu rodiny, které žily v rumunském Temešváru, ale také v Ústí nad Labem, Chomutově i jinde. Někteří se vrátili nedlouho po studiích nebo krátké pracovní zkušenosti, jiní ale v Čechách strávili pět, patnáct nebo i třicet let, a teď se rozhodli pro návrat do rodné vesnice a do své komunity, která je s radostí přijala. Část navrátilců přijela pečovat o staré rodiče, jiní chtěli dopřát svým

dětem možnost vyrůstat v blízkosti širší rodiny a v bezpečném prostředí, další omrzeli život ve městě. Motivace jsou různé, spojuje je ale jediné: je tu možnost důstojného živobytí. Život tady rozhodně není snadný, práce je náročná a peněz není nazbyt, ale život v komunitě má ohromné výhody. Děti si mohou bez obav hrát venku od rána do večera, lidé si pomáhají, znají se, prožívají spolu dobré i zlé a – doma je doma.

Od rozhodnutí mladého a jistě naivního rumunského Čecha uplynulo hodně času a bylo odpracováno nesmírné množství práce. Jako sněhová koule se rozrůstal rumunsko-český tým převážně

Vizí je vytvořit vesnici, kde se důstojně a zdravě žije, jež není skanzenem, ale kde jsou tradice a historie živé.

mladých lidí. Co si ale podle mého názoru v posledních letech zaslouží největší pozornost, je občanská iniciativa, jež sílí a zraje ve vsi, která ještě začátkem tohoto tisíciletí byla pro našince až tou poslední z vesnic českého Banátu, a krátce poté z ní ještě odešla většina lidí v produktivním věku.

Bez záštity jakékoli organizace nebo instituce se mladí krajané rozhodli udělat pro sebe a své blízké i návštěvníky z Česka i Rumunska; vesnici, která si je vědoma své kulturněhistorické i sociální výjimečnosti, chtějí ji zachovat a udělat z ní svou největší devízu. Vizí eibenthalských je vytvořit vesnici, kde se důstojně a zdravě žije, jež není skanzenem, ale kde historie a tradice jsou živé a žité hodnoty, které lidem přináší radost a současně obživu.

Po většinu roku se tahle parta asi patnácti krajanů schází s týdenní pravidelností a podle potřeby nacvičuje vystoupení nebo plánuje a organizuje vesnické svátky a další události. Pokud je zrovna méně práce, nejčastěji v zimních měsících, promítáme si spolu klasické české komedie. Když se na podzim blížilo posvícení, tři týdny dopředu jsme spolu plánovali, jak celá akce proběhne, co kdo bude vařit, kdo obstará muziku, jaké kulturní vystoupení předvedeme... Posvícení se vydařilo skvěle a peníze na celou událost pro sto lidí se podařilo vybrat do papírové krabice na baru. Každý přispěl, kolik chtěl, a za zbylé peníze se ještě nakoupily laky a materiál pro renovaci kostelních dveří.

Vznikl už také kalendář akcí na celý rok. Jsou v něm zastoupeny události pro veřej-

nost stejně jako pro rodáky, náboženské svátky i dlouhodobé projekty; například *Nejrozkvetlejší vesnice* nebo *Nejčistší vesnice*. Po letech byla obnovena tradice masopustu s průvodem maškar a dožínky. Denisa Pospíšil začala jednou týdně pořádat zkoušky dětského kostelního sboru a mladí se obecně stávají rovnocennými partnery v dialogu se školou, farností i obecním úřadem.

Může se zdát, že to je příliš malá skupina, než aby ve vesnici něco změnili, je to ale právě těch rozhodujících deset procent, které odstartují každou revoluci. Jsou to ti nejvzdělanější z eibenthalské populace, většinou mají zkušenost se životem ve měs-

tě i v zahraničí, mají klíčové kompetence k tomuto komunitnímu managementu, a co je hlavní – bojují bez nadsázky za perspektivu vlastního domova. Pomoc a inspirace zvenčí byla a je potřebnou, pokud by se ale iniciativy nechopili místní, nemohlo by to fungovat.

Když současnou situaci srovnám s tím, jak Eibenthal vypadal při mém nástupu v roce 2020, je to změna, která mě naplňuje nadějí a radostí. Nic není bez chyby, ale to, co se tady děje, je nejlepším příkladem, jak zachovat a rozvíjet české kulturní dědictví, jaký si dokážu představit. Je mi ctí, že můžu být součástí těchto změn.

Krajané uklízejí okolí Eibenthalu

Banátský Betlém

Klára Jichová / krajaňská komunita Svatá Helena a Gernik, Rumunsko

Nedlouho po svém příjezdu ke krajanům na Svatou Helenu v Rumunsku v srpnu 2020 jsem se seznámila s tamním pěveckým sborem mládeže při Bratrské jednotě baptistů, který se značným entuziasmem a překvapivou hudební praxí doprovází, spolu se známější mandolínovou orchestrou¹, víkendové bohoslužby.

Nápad vytvořit s ním nějaký hudební projekt jsem spojila se svou touhou zachytit na kameru krásu gernické tradiční architektury, lidových krojů a scenerií okolní přírody. Vybrané betlémské téma v sobě spojilo místní živé křesťanství s určitou romantikou „starých časů“, které na našince z českého Banátu stále dýchají a které si často spojujeme právě s Vánoce. Pak již stačilo jen dočkat konce covidových restrikcí, logistiky vše zorganizovat a na konci zimy 2022 jsme se pustili do práce na hudebním filmu.

Jeho rámec tvoří osm mých autorských písní v češtině, sledujících evangelijní příběh Josefa a Marie na cestě do biblického Betléma, od hledání noclehu po příchod dítěte na svět v ústraní ve chlévě. Nechybí andělé, pastýři a tři králové. Aranže jsem

přizpůsobila místním nástrojovým i pěveckým možnostem, mohla jsem počítat s klávesami, akordeonem, cajonem², perkusemi a trojhlasým zpěvem.

Písně jsme nahrávali v létě a na podzim 2022 přímo v baptistickém kostele na Svaté Heleně. Kromě helenské mládeže se k nám připojili i stážísté programu Erasmus+. Kláves se ujala stážístka Pavla Karešová, na cajon hrál můj kolega Alexandr Gajdzica, učitel u krajanů v Eibenthale. Akordeon nahrál eibenthalský muzikant Robert Voniafca. Baptistický kostel je vybaven aparaturou a dosud nevyužívanou nahrávací soupra-

Hudební projekt zachycuje také krásu gernické tradiční architektury, lidových krojů a scenerií okolní přírody.

vy, jejíž obsluhy se ochotně zhostil další mladý krajan Štěpán Hruža, který nám písně nahrál i namixoval. Vlastnímu nahrávání předcházela pochopitelně několikátýdenní nácvičky, který provázela radost z účasti na vzniku něčeho nového, co krajané dosud nezažili.

Lokalitu natáčení jsem vybírala s ohledem na děj příběhu, s přihlédnutím k minimalizaci moderních prvků jako větrné elektrárny, automobily či betonové kanály. Povedlo se zařadit jak překrásné výhledy z okolí Gerniku ve směru na Rovensko, tak louky kolem Svaté Heleny v lokalitách Nade mlejnkách³ a Árie, některé nehlavní ulice Gerniku a údolíčko Lizabeta u Svaté Heleny, kde pravděpodobně stála první česká vesnice založená osadníky z českých zemí kolem roku 1823.

Příprava kostýmů nebyla složitá, většina herců se oblékla do tradičních krojů. Ve filmu je k vidění několik typů gernických krojů, jak běžných nedělních, tak tzv. českých, používaných při konkrétních svátcích. Josef s Marií se oblékli do helenských krojů tzv. starodávných, tj. uchovávaných po několik generací, nikoli nově ušitých podle původních stříhů. Punčochy a opánce, ručně vyrobené kožené boty, jsou rovněž původní a krajané je v minulosti nosili ve všední den při práci na poli, chudí lidé pak stále. Pro anděly jsme zvolili nenápadité bílé šaty a poslanky, jak místní říkají prostěradlům. Pastýři se přestrojili podobně, jak dodnes chodí místní pastýři a sluhové u dobytka. Roucha pro tři krále vybral gernický farář Přelouček.

¹ Krajané svůj mandolínový orchestr nazývají orchestra. (Orchestra je femininum, vzor žena.)

² Cajon je perkusní nástroj latinskoamerického původu. Tradičně je zhotoven ze dřeva v kvádřovém tvaru s ozvučným otvorem vzadu (dřevěná bedýnka). Podél přední stěny je potažen strunami, které dodávají cajonu jeho charakteristický chrastivý zvuk.

³ Jde o autentickou podobu skloňování v banátské češtině, užitou v názvu konkrétní lokality. Spisovně bychom řekli „Nade mlýnky“.

Při obsazování rolí jsme se kromě klasického studu setkali hned se dvěma dalšími obtížemi. U Josefa a Marie se k ostychu z natáčení přidružil ještě ostych náboženský. Role se nakonec ujal mladý baptistický pár ze Svaté Heleny. Druhou obtíž bylo pro pohostinné Gerničany, u kterých dosud platí *Host do domu, Bůh do domu* v míře absolutní, hrát role, v nichž Josefa s Marií odmítají ubytovat. Jediným argumentem byl sám biblický příběh.

Pomyslnou třešinkou na dortu byl výběr herců pro tři krále. Úmyslně jsme s dětmi vybrali a oslovili symbolické zástupce místní moci církevní, světské i zástupce školství, kteří pak ve filmu skutečně vystoupili.

Plánování vlastního natáčení je v Banátu velkou neznámou, jak jsem se poučila u předložského *Hastrmana z Heleny*. To byl i důvod, proč jsem si nemohla dovolit k natáčení přizvat zkušeného kameramana, který by pochopitelně neakceptoval přesouvání termínů na poslední chvíli, čemuž jsme se bohužel nevyhnuli.

Celkem jsme v terénu strávili šest natáčecích dní. V prvním jsme zvládli scénu s anděly s průhledy na Dunaj poblíž Svaté Heleny. Druhý den byl podstatně náročnější. Nejprve jsme na Gerniku natáčeli průvod gernických dívek ve slavnostních krojích. Potom jsme přešli na Svatou Helenu, respektive do údolí Lizabeta, kde jsme natáčeli tři krále, Josefa s Marií a Ježíškem, příchod vesničanů a předávání darů. Třetí den jsme absolvovali téměř všechny zbývající scény z Gerniku a okolí – příchod Josefa s Marií k Betlému, hledání noclehu i odjezd na nocležiště. Tento den byl nejdobrodružnější; zažili jsme jak jízdu celého štábu staříčkým terénním vozem, tak opakovaně se plašící koně. Další dva dny byly krátké; natočili jsme úvodní scény, v nichž krajané vycházejí ze tří místních kostelů, jednoho gernického a dvou helenských.

Nakonec zbývalo natočit pastýře se stádem ovcí. Bylo poměrně složité domluvit s pastevci takové místo a čas, abychom natáčeli v místě, odkud nebudou vidět větrné elektrárny. Nakonec nám pomohla milosrdná mlha a natáčeli jsme na Áriích na běžné trase, kudy se ten den vracelo domluvené stádo domů, do sousední vesnice Coronini.

Materiál na film o filmu i dokumentární fotografie z natáčení nám nasnímali gernický farář Přelouček a jeho neteř Vlasta.

Příprava materiálu ke stříhu byla velmi podrobná; vybírala jsem konkrétní záběry či jejich části do konkrétních taktů písní. Stříhu se ujal Antonín Švarc z Prahy, se kterým jsem v minulosti opakovaně spolupracovala.

Před vlastními projekcemi jsme přes sociální síť zveřejnili film o filmu, který připravil farář Přelouček. Zveřejnění na YouTube o čtvrté neděli adventní roku 2022 předcházely projekce v rámci školních besídek na Gerniku i Svaté Heleně, kam chodí tradičně celá vesnice. A jak jsme se dozvěděli později, film se líbil i krajanům v Argentině, jejichž předci ze Svaté Heleny

odešli před necelým stoletím. Mě osobně nejvíc potěšilo nadšení zpěváků a muzikantů při natáčení písní a množství obyvatel Svaté Heleny i Gerniku, kteří se natáčení s chutí účastnili, ať již pro vlastní potěšení, na podporu zviditelnění vesnice, aby udělali radost mně, anebo „pro vnučata na památku“. V neposlední řadě jsem velmi ocenila přirozené herecké výkony předsta-

vitelů Josefa a Marie, dnes již manželů, kterým přeji hodně štěstí na společné cestě reálným životem.

Zdroj

Film je ke zhlédnutí na YouTube: TV Český Banát [online]. Cit. 2023-04-03. <https://www.youtube.com/watch?v=yxv_I4kceHg>.

Velikonoční „Rybovka“ v Banátu

Marie Štěpánová / Filozofická fakulta Univerzity Karlovy a Česká zemědělská univerzita v Praze

„Dokážete si představit koncert s českou klasickou hudbou v některé malé vesničce v rumunském Banátu? To není žádná fantazie, to se stalo minulý rok v dubnu o Velikonocích. Přijel do Banátu hudební sbor a orchestr z Česka (přes 40 členů) a zahráli a zazpívali v kostelích při mši svaté *Missa brevis* od Jiřího Pavlici. Měl jsem tu výsadu, že jsem je mohl doprovázet na Rovensko, na Bígr, na Svatou Helenu a na Gernik. Slyšel jsem je tedy čtyřikrát, ale pokaždé to bylo povznášející. (Akorát na Eibenthale jsem nebyl, tam, kde naši hosté také účinkovali.) A bylo to nádherné a jedinečné. Nikdy se něco takového na těchto vesnicích nestalo! Skrže tyto vynikající koncerty se nám odhalil kousiček Boží krásy. Myslím, že to bylo opravdu Boží dílo!“ To jsou autentická slova obětavého krajského katolického kněze Josefa Přeloučka¹.

Původně se skupina mladých, aktivních a zapálených muzikantů rozhodla, že přiveze kus českých Vánoc krajanům v rumunském Banátu a secvčila společně *Českou mši vánoční* „Hej mistře“ Jakuba Jana Ryby.² „Myšlenka dále přerostla do benefičního rozměru. Čeští usedlíci se tu po generace živili zejména zemědělstvím, nicméně postupně se jejich primárním zdrojem obživy stal cestovní ruch. Ten však v sezoně minulá a letošní drasticky poznamenává pandemie koronaviru. Uve-

dení *České mše vánoční* do oblasti Banátu s sebou přináší nejen příležitost k výdělku pro místní, ale i zážitek kulturní a zejména pak duchovní.“³ Akutní koronavirová situace v Rumunsku však realizaci původního plánu zhatila. Projekt *Rybovka v Banátu* v rámci příprav na plánovaný povánoční výjezd do Rumunska alespoň otevřel (zároveň kvůli covidové situaci i uzavřel) *Českou mši vánoční* na venkovním pódiu na náměstí Svobody brněnské adventní trhy roku 2021.⁴

Vánoce nahradil termín velikonoční. *Rybovku* nahradila Pavlicova obdobně „lidová“ *Missa brevis*. Na větrné hůrce ve vysoko posazeném Rovensku účastníci zažili snůh, víchru i bouřlivá mračna valící se dramaticky přes vrcholky Karpat, návštěvu výrobní lanových produktů, pozvání do některých domácností i první ze svých koncertů – respektive doprovod mše Květné neděle (všichni krajané si z ní odnášeli posvěcené snůtky kočiček). „Takovou muziku jsem neměl ani na primici“, zmiňoval nadšeně tamní krajský katolický duchovní Josef Přelouček, rodák z Eibenthalu, jedné z českých vesnic, a veskrze svatý muž, který projektu ze všech sil pomáhal.

V jeho rodišti, v překladu v „Tisovém údolí“, nás přivítaly milé hostitelské rodiny, rozkvetlé sady, pozůstatky tamní důlní činnosti i první ostré jarní slunce. Pod taktovkou Jaromíra Gamby, dirigenta s krásně hudebním příjmením, jsme odehráli další ze série koncertů. Tamní rumunský kněz přirovnával monumentálnost muziky k „hudebně z katedrál“, kterou jsme dovezli do vsky o třech stovkách obyvatel, a to převážně českých. Na koncertě jsme poznali i tamního sympatického učitele Alexandra Gajdizu, který jako muž činu vyřešil nelehkou situaci: jak dovést do hůře dostupného Bígru pár nejdůležitějších muzikantů, aby alespoň v komornějším provedení dílo odehráli. Tam jsme, obklopeni malbami místního naivního malíře Josefa Řeháka, který zkrášloval i další kostely v okolí, doprovodili předvelikonoční liturgii. Oběrstvíli jsme se díky dobrotě místních žen u kostela, posleze též pohle-

Rovensko: hudebníci a místní krajané s květnonedělními kočičkami
Foto: Matúš Horváth

¹ O faráři Josefu Přeloučkovi natočila pořad i TV Noe: P. Josef Přelouček, krajané v rumunském Banátu. TV Noe [online]. Cit. 2023-04-03. <<https://www.tvnoe.cz/porad/34911-za-obzorem-p-josef-preloucek-krajané-v-rumunskem-banatu>>. Jeho medailon je zpracován i v projektu Paměť národa: Josef Přelouček. Paměť národa [online]. Cit. 2023-04-03. <<https://www.pametnaroda.cz/cs/preloucek-josef-1962>>.

² Projekt se konal za podpory Statutárního města Brna se záštitou od někdejšího prvního náměstka primátorky Petra Hladíka. Podpořila jej rovněž kancelář hejtmána Jihomoravského kraje Jiřího Grolícha.

³ *Rybovka v Banátu* [online]. Cit. 2023-04-03. <<https://www.donio.cz/rybovka-v-banatu>>.

⁴ Facebook *Rybovka v Banátu* [online]. Cit. 2023-04-03. <<https://www.facebook.com/rybovkavbanatu>>.

Obřady Zeleného čtvrtka s doprovodem Pavlicovy *Missa brevis*
Foto: Matúš Horváth

dem na bystřinu nedalekého vodopádu, který nám farář Přelouček ukázal.

Že je hudba univerzálním jazykem a spojuje lidi napříč tisícovkami kilometrů i napříč církvemi, jsme se přesvědčili ve Svaté Heleně, kde jsme po pohledech na „Dunaj, aj to širé pole/more“ zahráli v místním katolickém kostele, navštíveném výjimečně i místní aktivní baptistickou komunitou. Jejich chrám s mandolínovým souborem (i s praktickou ukázkou) jsme – stejně jako útroby školní budovy – prozkoumali mj. díky krajanec Ester Pekové, která se po studiích na vysoké škole vrátila ke svým školním lavicím v nové učitelské roli. Dnešní výzdobu chodeb s výjevy z dějin krajského života kdysi v dětství pomáhala zkrášlovat. Mladinká slečna učitelka Ester na naši návštěvu vzpomínala: „V předvelikonočním období, 13. až 14.

Do Banátu přijel hudební sbor a orchestr z České republiky, aby zahrál a zazpíval v převážně v českých vesnicích.

dubna 2022, jsme ve Svaté Heleně měli skupinku lidí z Čech, kteří si pro nás připravili nádherný koncert (Pavlicovu *Mši*). Byli to lidé z více míst z Čech, kteří se dali dohromady, a to, co vzniklo, bylo úžasné. Mně osobně se to velice líbilo, už dávno jsem neslyšela hrát tak krásnou kapelu. Velice nás potěšili tímto krásným vystoupením. Kapela hrála v koste-

le, kde se shromáždilo více lidí, kteří si mohli tuto hudbu poslechnout. Orchester byl složený z instrumentů jako například housle, basa, klarinet, bicí nástroje, klavír a další. Z hlediska nás krajanů to byla krásná a zajímavá akce a kdykoliv bychom si je poslechli znovu. Také si potom prohlédli vesnici, místní školu a kostely, a doufám, že se jim u nás v Banátu líbilo.“

V Gerniku jsme kromě připomínky zelenočtvrteční poslední večeře a mytí nohou mužům z řad krajských rodin, kdy jsme slavnostní mešní obřad doplnili naší hudbou (připravenou koncertní i liturgickou improvizovanou), zažili na Velký pátek (i Bílou sobotu) velikonoční průvody dětí s řehačkami a klepačkami, slyšeli o tradicích smáčení se v potoce před rozbřeskem, navštívili jsme s Josefem Merhautem místní malý skanzen, prošli se sluncem rozpálenou krajinou k vodním mlýnům a vzdálenému statku, objevovali místní jeskyně, krásy vesnice i příběhy místních. Někteří jsme nevynechali velkopáteční obřady v kostele se zpěvy místního ženského sboru i s pašijemi, do kterých byli zapojeni i mladí lidé. Velice sugestivním zážitkem byla křížová cesta nad vesnicí, kdy do toho nejstřmějšího kopce stoupala za knězem a mladíky v biblic-

Krajský farář Josef Přelouček (muž ve svetry stojící v popředí), muzikanti z různých koutů ČR a kostel českého svatého Jana Nepomuckého v Gerniku
Foto: Matúš Horváth

ských kostýmech celá vesnice (ten den synchronně v černých šátkách různých vzorů), včetně nejstarších – ve strmém terénu poklekajících – stařenek, zahalených do velkých černých vlněných šátků a kabátků.

Po návratu z Balkánu byl repertoár přednesen ještě v Modřicích,⁵ odkud pocházelo několik zpěváků, a to na benefičním koncertě v chrámu sv. Gotharda, přičemž výtěžek putoval na sbírku pro Ukrajinu Diecézní charity Brno. Tétoho dne byl odehrán též koncert v Židenicích, kde byla sbírka věnována na aktivity farnosti pro ukrajinské uprchlíky – adaptační kurz pro děti a ubytování ve farních prostorách.

Ladislav Kubišta, jeden z organizátorů, projekt shrnul: „*Rybovka v Banátu* byla bezesporu velmi velkou výzvou a dobrodružným projektem, který měl nemalou ambici: přivést atmosféru českých Velikonoc pro českou komunitu usazenou v rumunském Banátu. Osobně vidím ohromný přínos v mezigeneračním setkání a poznání toho, že i když v České republice probíhají nejen kulturní změny daleko rychleji, máme k sobě pořád nesmírně blízko. A to nejenom jazykově. Do paměti se mi zarylo hned několik obrazů. Prvním obrazem je, jak stařenky se staročeskými šátky na hlavě a s holí v ruce jdou na mši. Obraz druhý: slzy dojetí v očích posluchačů po koncertě, které následně vyvolávaly dojetí u nás. Obraz třetí: soubor žáků místní školy pod vedením tamní učitelky nás za doprovodu místního akordeonisty přivítal při našem příjezdu lidovými písněmi. Náš následný spontánní tanec polky k hrané hudbě byl čirou radostí z přichystaného překvapení. Těch vzpomínek je velmi mnoho a myslím, že i v Banátu jsme se nesmazatelně zapsali do paměti místních. Stálo to za to.“ Barbora Olivová, houslistka z Brna, dodává: „Cesta nás znovu utvrdila v tom, že tenhle nápad měl smysl. Místní lidé a kostely opravdu nikdy nic podobného nezažili a my mohli vidět jejich radost a dojetí.“

⁵ *Velikonoční koncert Modřice* [online]. Cit. 2023-04-03. <<https://www.youtube.com/watch?v=gVFT-FHG9NM0&t=763s>>.

Jaroslav Hašek a jeho chorvatské stopy

Zdeňka Kohoutková / lektorát Záhřeb, Chorvatsko

Český spisovatel Jaroslav Hašek je dnes po celém světě známý díky svému nedokončenému čtyřdílnému dílu *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*. Pomocí humoru ničil válečnou mašinerii, satirou odhaloval nekonečný byrokratický systém tehdejší monarchie, lámal zautomatizované duté fráze, poukazoval na lidskou hloupost jako jedinou konstantu dějin lidstva. Právě díky tomu se řadí mezi nezpochybnitelné klasiky světa humoru a satiry.

Jaroslav Hašek
Foto: Wikimedia, autor neznámý

Některé z výše uvedených charakteristik můžeme nalézt už v jeho předválečné tvorbě, což dokazuje sbírka povídek *Láska v Mezimuří: Příběhy z Chorvatska a okolí (Ljubav u Međimurju: Priče iz Hrvatske i okolice)*, která byla do chorvatštiny přeložena v roce 2016 překladatelem Matijou Ivačićem.

Jako mladý rebel a novinář, ale také jako spisovatel, se 22letý Jaroslav Hašek vydal na studijně-misionářskou cestu do Uher a Chorvatska se zřejmým politickým významem. Tuto akci nazval *Apoštolská a misionářská cesta tří členů Strany mírného pokroku v mezích zákona*. S ním se na cestu vydali malíř Jaroslav Kubín a baletní tanečnick František Wágner. Na cestě zažívali mnohá dobrodružství, jedli a pili, co jim kdo nabídl, spali na zámku i ve chlévě. Cestou sbírali informace o politických a ekonomických poměrech v Rakousko-Uhersku, debatovali a žertovali se spolubydlícími. Během cesty přes Maďarsko opustili Wágner a Kubín tuto „apoštolskou misi“ a z Nagykanize odešel Jaroslav Hašek směrem do Chorvatska sám. Přes Mezimuří a Varaždin došel až na Istrii, cestou navštívil Terst či Benátky. Během této cesty napsal novelu *Dnes jsme, zítra nejsme*. Zajímavé je, že se na této cestě poměrně dlouho zdržel právě v chorvatském Mezimuří, kde napsal celý cyklus povídek známý jako *Mezimurský cyklus*. Tyto povídky mají melancholický základ, ale zároveň vidíme svět Haškovyma očima. O Mezimuří mluvil jen v superlativech, např. o krásných planinách, nádherných dívkách, koních, četnících, o tehdejší životě, jak ho chápal a prožíval (Ivačić, 2016, s. 157, 158). Pravděpodobně se tam také zamiloval. Podle literárního historika Radko Pytlíka patří málo známé povídky *Mezimurského cyklu* mezi to nejlepší z evropské prózy, k jehož vrcholu patří krátká povídka *Láska v Mezimuří*. A právě název této povídky se stal názvem celé sbírky črt, humoresek a povídek, jež vznikly v letech 1904–1914, tedy těsně před vypuknutím 1. světové války, ale s rozpoznatelným švejkovským latentním humorem či explicitním zesměšňováním institucí a zdánlivě nezpochybnitelných autorit (Pytlík, 1962, s. 88–92).

Historický a politicko-společenský kontext doby je rámcem, do kterého je většina povídek ze sbírky *Ljubav u Međimurju (Láska v Mezimuří)* zasazena, a vědomí tohoto rámce má pro jejich pochopení často velký význam. Národní konstelace a politické

zmatky v Rakousko-Uhersku (např. anexní krize po přivlastnění Bosny a Hercegoviny a z toho vyplývající napjaté vztahy se Srbskem, válka mezi Osmanskou říší a Itálií) někdy nejsou explicitně vyjádřeny, ale bez jejich znalostí může čtenáři snadno uniknout hlubší smysl nebo dokonce pointa některých próz (Pytlík, 1962, s. 93–94).

Prózy, ve kterých hraje konkrétní společensko-politický kontext důležitou úlohu, tvoří ve sbírce povídek první polovinu. Druhý tematický blok představují Haškovy

povídky, v nichž nevstupuje do popředí kriticko-satirické ostří směřující k popisu současné situace, ale středem pozornosti jsou obecné lidské otázky a problémy. Společným jmenovatelem pro vybrané povídky je prostředí, ve kterém se odehrávají – Chorvatsko a okolní země svázané s rakousko-uherskou historií, politickým a kulturním kontextem (Ivačić, 2016, s. 161, 162). Ve sbírce *Ljubav u Međimurju* se objevuje 18 Haškových povídek (*Láska v Mezimuří; Dnes jsme, zítra nejsme; Příklad Mihy Gama; Privatno loviště; Jak mne irreidenta v Zadaru připravila o kariéru; Vojenská dodávka; Velezradná aféra v Chorvatsku; Stará cesta; Výzkumná cesta; K bosensko-hercegovským událostem; Oslí historie z Bosny; Srbský pop Bogumirov a koza od muftiho Izrima; Dopisy, které obdržel chrabrý junák černohorský Jovan Plamenac od dam z tzv. lepších kruhů pražských; Česká kuchyně; Tabák; Obecní písař ve Svaté Torně; Maďarské moře*). Povídky jsou do sbírky vybrány velmi citlivě a reflektují pobyt Jaroslava Haška na území Chorvatska.

Kromě několika vydání knih *Osudy dobrého vojáka Švejka* vyšly v chorvatštině také překlady jeho děl jako *Dějiny strany mírného pokroku v mezích zákona (Povijest Stranke umjerenog napretka u granicama zakona, 1986)*, několik sbírek povídek Jaroslava Haška, např. *Humoresky (Humoreske, 1954)* nebo *Dnes jsme, zítra nejsme (Danas jesmo, sutra nismo, 2002)*. Stejně jako pro mnohé zahraniční čtenáře zanechal i v chorvatském publiku Jaroslav Hašek nesmazatelnou stopu. Je jistě přínosné, že tomu není jen díky

knihám o vojáku Švejkovi, ale také díky nezaměnitelnému rukopisu jeho povídek.

K významnému výročí Jaroslava Haška přispěli také studenti druhého ročníku magisterského studia záhřebské bohemistiky. V rámci literárního a překladového semináře překládali do chorvatštiny v jarním semestru pod vedením zkušeného překladatele a pedagoga Matiji Ivačiće další Haškovy povídky (*Činnost moderního diplomata, Dojemná povídka o lásce autonomisty k dceři jednoho centralisty, Hasičův přístroj agrárníka Koloděje, Edisonovy zkušenosti z Čech, Historie se záchranným pasem pro sebevrahy, Hvězdář, Žádost za zvýšení platu, Zlodějské dobrodružství pana Tevlína*), které budou otištěny do konce roku 2023 v uměleckém časopise *Artikulacije*. ■

Zdroje

HAŠEK, J. (1965): *Doživljavai dobrog vojaka Švejka za svjetskog rata: roman u četiri dijela*. Zagreb: Matica Hrvatska.

HAŠEK, J. (1954): *Humoreske*. Zagreb: Kultura.

HAŠEK, J. (1921–1923): *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války I.–IV. díl*. Praha: J. Hašek.

HAŠEK, J. (1986): *Povijest Stranke umjerenog napretka u granicama zakona*. Zagreb: Globus.

IVAČIĆ, M. (2016): *Ljubav u Međimurju: Priče iz Hrvatske i okolice*. Koprivnica: Šarení Dućan.

PYTLÍK, R. (1962): *Jaroslav Hašek*. Praha: Československý spisovatel.

Dovednosti pro život

Monika Smekalová / Dům zahraniční spolupráce

Vzhledem k rychlému vývoji technologií a změnám ve společnosti se starší generace a sociálně slabší skupiny osob potýkají s nízkou úrovní takzvaných základních dovedností (čtenářská, matematická a digitální gramotnost). Tito lidé často nemají ani motivaci, ani snadný přístup k celoživotnímu učení.

Národní pedagogický institut (NPI) v rámci projektu *Evropská agenda pro vzdělávání dospělých* proto připravil informační kampaň na podporu základních dovedností dospělých. Je určena pro nezisko-

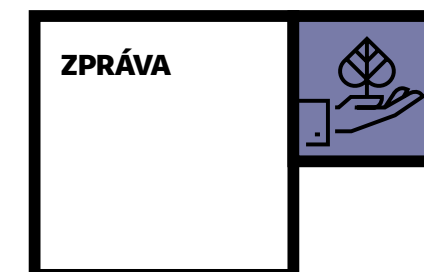
vé, kulturní i státní organizace, knihovny a další instituce, zabývající se vzděláváním a poradenstvím, které je určené široké veřejnosti, a mají tak příležitost potřeby dospělých identifikovat a nabídnout jim vhodné aktivity pro posílení základních dovedností.

Podrobnosti o kampani a podpůrné materiály jsou k dispozici na webu Národního pedagogického institutu¹ a na podstránce *Dovednosti pro život*². Otázkám základních dovedností pro dospělé se také věnuje platforma *EPALE*³. ■

¹ Národní pedagogický institut (2023) [online]. Cit. 2023-04-01. <<https://www.npi.cz/>>.

² *Dovednosti pro život*. NPI (2023) [online]. Cit. 2023-04-01. <<https://www.npi.cz/11370-dovednosti-pro-zivot/>>.

³ EPALE (2023) [online]. Cit. 2023-04-01. <<https://epale.ec.europa.eu/cs/>>.

EPALE
Česká republika

Dobrý voják Švejk na hospitaci u dospělých studentů

Nejmladší věková skupina (5-6 let) s papírovými loutkami vojína Švejka

Prostřední věková skupina (7-10 let) se svými kresbami Josefa Švejka

Novinářské perličky

Nejstarší děti (11-14 let) na výuce na téma Josef Švejk a humor v hlavní roli

Voják Švejk u protinožců

Michaela Svojsová / krajanská komunita Adelaide, Austrálie

„Hašek byl člověk, který viděl svět. Mnoho jiných o něm jen píše.“¹

Figurka salutujícího vojáka třímajícího v jedné ruce černý kufřík s krasopisným nápisem **vojín Švejk** stojí na knihovně v adelaidské škole již bezpočet let. Jedná se o dar paní Heleny, české imigrantky, která přišla do Austrálie v 60. letech minulého století. Natahovací panáček v zelené uniformě bedlivě střeží knihy českých autorů v jednotlivých policích a dohlíží na včasné vrácení zapůjčených titulů. Současně je přítomen na všech hodinách českého jazyka, neboť knihovna je nedílnou součástí místní klubové učebny.

Letošní téma *Krajin češtiny* přímo vybízelo k zapojení našeho vzorného spolčenika do jazykově literárního projektu, a tak se také stalo. Nejmladší školní děti (5-6 let) tvořily jednoduchou papírovou loutku Josefa Švejka podle zmíněné předlohy. Společně jsme poté probrali jednotlivá písmena v jeho jméně i příjmení a hledali shodu se jmény dětí.

Po prostudování Ladových ilustrací k Haškově humoristickému románu *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, který máme v knihovně k dispozici, kres-

lila prostřední věková skupina (7-10 let) Švejkovu podobiznu. Nacionále autora a některých románových postav posloužily jako vzor pro práci s osobními údaji. Při té příležitosti jsme s žáky zopakovali názvy českých měsíců a psaní dat. Pár otčení zrezavělým klíčkem, zelený mužíček na rozloučenou svým malým obdivovatelům zasalutoval a odmaširoval zpět na stráž ke svým knihám.

Vzhledem ke skutečnosti, že Jaroslav Hašek byl mimo jiné také vynikajícím novinářem, zahráli jsme si s nejstarší věkovou skupinou (11-14 let) na žurnalisty. Děti dostaly za úkol napsat humorový článek, jehož hlavní postavou měl být Josef Švejk. Ten se tak na několik pátků stal úspěšným olympionikem, roztržitým vědcem, méně i více úspěšným sportovcem, popletenou chůvou, zápasníkem sumo a v neposlední řadě třeba i tragicky zesnulým prezidentem.

Samotnému tvůrčímu procesu předcházela důkladná investigativní činnost. Aby se děti blíže seznámily s jazykem mediální komunikace, prohlédly si nejprve časopisy pro mládež, jež máme v klubu k dispozici (*Časostroj*, *Čtyřlístek*, *Mateřídouška*, *Sluníčko*, *Spuntíci*). Poté jsme prošli noviny vydávané

¹ HOŘENÍ, Z. (1983): *Jaroslav Hašek novinář*. Praha: Nakladatelství Novinář, s. 10-11.

jednotlivými krajanskými spolky z různých australských měst, například z Melbourne, Brisbane, Sydney nebo Adelaide. Nakonec jsme prolisovali běžně dostupné tiskopisy, které si děti přinesly z domova.

Následně jsme společně definovali, čím se publicistický styl vyznačuje, a přiblížili jsme si nejznámější útvary. Zmínili jsme společenskou úlohu sdělovacích prostředků a také jejich revoluční proměnu v posledních desetiletích. V návaznosti na tuto debatu jsme navštívili webové stránky předních českých online deníků (*iDnes.cz*, *Novinky.cz*, *SeznamZpravy.cz*, *Lidovky.cz*, *Aktuálně.cz*, *iHNed.cz*) a porovnali tištěné noviny s těmi internetovými.

Jedním z nejzajímavějších momentů celé naší výpravy za poznáním novinářského femesla byla prohlídka památných československých deníků a magazínů, které klubu darovali jeho členové. Nejstarší dochované tiskopisy (*České slovo*, *Mladá fronta*, *Národní politika*, *Národní práce*, *Národní osvození*, *Pražský ilustrovaný zpravodaj*, *Svět v obrazech*, *Květen*) místního archivu totiž pochází ze 30. let 20. století a informují například o zvolení Edvarda Beneše prezidentem republiky, vyhlášení

protektorátu Čechy a Morava nebo smrti Tomáše Garrigua Masaryka.

Kromě toho, že podávají svědectví o své době, poskytují také velké množství obrazového materiálu v podobě nejrůznějších reklam, kolorovaných kreseb a fotografií, čímž velmi názorně ilustrují jazykovou a grafickou proměnu tištěných médií v jednotlivých dekadách minulého století.

Při studiu dané problematiky jsme neopomněli ani současnou technologii a navštívili jsme vzdělávací portál České televize ČT edu, kde jsme zhlédli několik krátkých videí o Jaroslavu Haškovi a diskusí o jeho slavné knize *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*. Příspěvek *Jaroslav Hašek a Svět zvířat* děti inspiroval k zamyšlení, jaké kvality by dobrý novinář či redaktor neměl postrádat a proč se texty Jaroslava Haška dodnes těší velké čtenářské oblibě. Abychom se ve svých tvrzeních ujistili, společně jsme přečetli autorovu povídku *Aféra s křečkem*, která ve třídě vyvolala všeobecné veselí.

Pak už se děti pustily do práce a nutno dodat, že jako pokaždé překvapily svou pohotovostí, neotřelými nápady, vynalézavostí a vtipem. Smysl pro humor je totiž vlastnost, kterou mají s Haškem a jeho literárními

hrdiny společnou snad všichni lidé s českými kořeny, ať už se nachází v kterékoli části světa. Výsledné články je možné vidět na přiložených fotografiích.

A pokud naše několikátýdenní práce s autorovými texty povede k tomu, že děti z místní České školy jednoho dne sáhnou do regálu právě po Švejkových osudech, s chutí se začtou do děje knihy nebo se zasmějí u jeho filmové podoby, pak poslušně hlásím, že daný projekt splnil své skromné poslání.

Vzhledem k tomu, že vykonávám po dobu svého působení v Adelaide též funkci klubovní knihovnice, mohu zodpovědně říci, že Haškovy knihy, zejména pak *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, neustále kolují mezi místní českou čtenářskou obcí. Švejkův odkaz souzní především se starší generací českých a slovenských krajanů žijících v Jižní Austrálii, která se k tomuto rozporuplnému hrdinovi nadšeně hlásí.

Existuje řada odborných studií a přednášek, které velmi detailně zkoumají příčiny úspěchu Haškova díla. Na některých závěrech se shoduje jak odborná, tak i laická veřejnost. Autorovy texty často popisují velice závažná témata humorovým způsobem, který je nám Čechům vlastní. Haškův humor v mnoha ohledech překonal svou dobu. Jeho knihy jsou opravdové a vzhledem k současnému politickému vývoji v Evropě stále vysoce aktuální. ■

Dobrý den, pane Hašku

Barbara Kozuljević a Rea Strossmayer, úvod Zdeňka Kohoutková / lektorát Záhřeb, Chorvatsko

Lektorka Zdeňka Kohoutková připravila pro studenty 3. a 5. ročníku bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity v Záhřebu workshop na téma *Reflexe české povahy a historie v díle Jaroslava Haška (1883–1923)*. I když pro mnohé je jméno slavného

českého spisovatele spojeno pouze s literární postavou Josefa Švejka, záhřebští studenti se dozvěděli o autorovi, jeho životě a díle pomocí pracovních listů, kvízů, videí, ukázek z knih a doplňkových aktivit více. Na základě tohoto workshopu měli studenti za domácí

úkol napsat imaginární rozhovor s Jaroslavem Haškem, Josefem Švejkem či oběma, ve kterém by reflektovali nabyté znalosti. Můžete posoudit, jak se úkolu zhostily studentky 5. ročníku Barbara Kozuljević a Rea Strossmayer. ■

AUTENTICKÝ
TEXT

Dobrý den, pane Hašek, děkujeme Vám, že jste se rozhodli s námi mít tento rozhovor o vašem nejslavnějším díle – Švejkovi.

Na začátku nás zajímá jak jste vůbec přišli na myšlenku psát knihu o tomto tématu?

J. H.: Švejka jsem začal psát před svým odchodem do armády. Nebyl jsem šťastný, že se tomu musím účastnit a pak jsem začal psát, abych potlačil tento pocit a říkal svá mínění prostřednictvím fiktivní postavy. Během své služby v První světové válce zažil jsem hodně absurdit a nespravedlivé byrokracie. Švejk neměl představovat hrdinu, nějakou osobu, která ovládne svět, ale

normální osobu, která nechtěla být toho součástí.

Jak jste se rozhodli udělat postavu Švejka?

J. H.: Jak už jsem zmínil, Švejk představoval lidi, kteří nechtěli válku a nechtěli sloužit v armádě. Švejk chtěl přežít tuto dobu jako všichni ostatní a uměl se chovat v různých situacích, aby prosperoval – tu a tam podváděl lidi, ale také byl obětí podvodů jinými postavami. Vždy byl laskavý, ovšem něco věděl, měl různé znalosti o světě a rád se zúčastnil různým rozhovorům.

Jaký máte názor na to, že se Váš román stal klasikou světové literatury a stále se čte po celém světě více než 100 let po

jeho vydání? Co si myslíte jak by se Švejk choval v dnešní době?

J. H.: Když jsem poprvé vydal tento román, recepce v nově vytvořeném státě bylo vynikající. Švejk byl postava „malého člověka“ a v roce 1921 představoval národní hrdinu, byl proti válce a proti okupantům. Řekl bych, že je toto téma dodnes aktuální. Pokud bych Švejka postavil v dnešní době, myslím si, že by kritizoval korupci, stejně byl protijakýmkoli útokům a snažil se vše problémy řešit diplomaticky.

Děkujeme Vám za tento rozhovor a Váš přínos k české a světové literatuře. ■

Barbara Kozuljević

Rozhovor s Jaroslavem Haškem

Novinářka (N); Jaroslav Hašek (JH)

N: Dobrý den, vážený pane Hašku, jak se máte na tohle krásné střední ráno?

JH: To se už hned líp cítím u té láhve piva. No, ale to si zase objednáme ještě jednu, vypil jsem teprve tři... Vrchní! (a hlasitě řhne) Dáte si taky??

N: Jako pivo? Uhh, to neéé, piju až večer, ale děkuji... Dám si ale kávu. No a pojďme hned do toho, souhlasíte?

JH: Poslušně souhlasím!

N: Inspiroval vás Váš zážitek z první světové války k napsání Švejka?

JH: Samozřejmě, kdybych nebyl ve válce, tak bych jasně nic ani nenapsal. Jak člověk má psát o válce, když ji nezažil na své kůži?

N: Uch... asi jo... dává to smysl.

JH: Mhm... také si to myslím. Vrchní, kde to pivo je???

N: Právě přichází... tak, další otázka: je Švejk skutečně idiot, nebo to jen předstírá?

JH: Nepředstíráme snad všichni? Jen předstíráme... nikdo už není upřímný... Tak bud

jsme všichni fakt idioty nebo na druhou stranu je všechno předstíra... ■

N: No jo, zajímavá myšlenka... tak pokračujeme dál... Švejka je velmi těžké zařadit pod konkrétní žánr, obsahuje prvky satiry, humoru, grotesky... Kam byste Vy svůj román zařadil?

JH: No já bych vůbec nic nezařadoval. Proč by měli cokoli zařadovat? (přepadne ho škytavka) Lidé mají nutkavou potřebu všechno třídit.

Já vám řeknu: to žádný žánr není... Nebo takhle – je to žánr jedinečný! Žánr: Švejk!

Stejně jako jsou tam rostliny a houby. Houby nejsou rostliny, ale prostě houby a stejně tak Švejk je prostě Švejkem! (vylije si půlku piva na košili)

JH: Mám si utřít tuto košili, jáááááá!!!

N: Na, mám tu kapesník! Tady to máte... (snaží se mu podat kapesník, ale pán Hašek spadne ze židle a zabručí) Pane Hašku! Jste v pořádku?

JH: Nikdy jsem já, milá paní, nebyl v pořádku... (začne zpívat)

Vzpomínám na zlaté časyyy...

N: Pane, potřebujete pomoc?

JH: ...když mneee houpaal na klííně... (objímá novinářku a pokračuje) ...bydleli jsmeee tohooo časuuu.

N: Panebože.

Tak, tak... Prosím, příští otázka... Moje papíry! Všechno je vylité pivem! Asi teda ukončíme rozhovor...

JH: ...u Domažliiiiic v Merklííněěě! Vrchní (který všechno poslouchal): No, to se ale novinářce povedlo... ■

Rea Strossmayer

Jazykový koktejl v Budapešti

Ondřej Geppert / lektorát Budapešť, Maďarsko

Uplynulý akademický rok (2022/23) dovolil většině z nás nejen návrat k prezenční výuce, ale též opětovnou organizaci dalších mimoškolních akcí. Také v Budapešti se naskytlo několik vhodných příležitostí ke zviditelnění českého jazyka a kultury. Přidanou hodnotou byla bezesporu možnost opustit přítom univerzitní budovy a vydat se s češtinou blíže širší veřejnosti.

Evropský jazykový koktejlbar (*Európai nyelvű koktélbar*) je již tradiční oslavou jazykové různorodosti našeho kontinentu u příležitosti *Evropského dne jazyků* (26. září) v maďarské metropoli. Koná se v působivé dvoraně italského kulturního institutu v peštské muzejní čtvrti. Zajímavostí je, že tento neorenesanční palác, navržený v roce 1865 architektem Miklósem Yblem, sloužil až do roku 1902 jako

dolní komora uherského parlamentu. Dlouholetým spoluorganizátorem této události, která zejména mladým návštěvníkům nabízí možnost zapojit se formou sběru razítek z jednotlivých jazykových stánků do zajímavé soutěže s kvízy, je České centrum Budapešť. Na stánku prezentuje kromě jiného různé

Evropský jazykový koktejlbar je oslavou jazykové různorodosti našeho kontinentu u příležitosti Evropského dne jazyků.

zajímavosti o České republice a oslovuje potenciální zájemce s nabídkou jazykových kurzů a dalších jeho aktivit. Propagace jednotlivých jazyků stála také za nápadem doplnit dění na informačních stáncích ukázkovými jazykovými lekciemi v učebnách institutu. Dvou „minilekcí“ češtiny jsem se během pátečního odpoledne jako lektor zhostil. Koho a jak lze tímto způsobem během vyme-

zené půlhodiny zaujmout? K mému překvapení se dostavila poměrně početná a různorodá skupina asi 10 návštěvníků, od teenagerů po seniory. Pro tento formát prezentace se mi jevíly jako vhodné základní konverzační fráze, které jsou často i sami účastníci schopni doplnit některou již naučenou frází. Naopak jakékoli gramatické kategorie či náznamy tvarových změn průběh konverzace s uživateli typově odlišného jazyka do značné míry utlumují. Velmi příjemný aspekt těchto setkání pak spočívá spíše v neformální rovině následné konverzace, při níž někdo z účastníků nadšeně sdílí svoje zážitky z cest do ČR nebo vlastní snahy o předchozí studium češtiny.

Symbolicky se tedy vracím v čase a prostoru do dvorany Italského institutu, kde každý z evropských jazyků nachází svoje místo v kruhu ostatních a kde je na všech stanovištích tohoto okruhu pro zvědavé patrná přirozená snaha porozumět si bez ohledu na jazykové či jiné rozdíly. **Idea společného evropského domu se tak na levém břehu Dunaje přinejmenším jednou v roce proměňuje v realitu.** ■

Poznají návštěvníci českého stánku naše památky? Foto: Jiří Zeman

Propagační leták na kurzy češtiny v Českém centru Budapešť Zdroj: České centrum Budapešť

Kresba: Karla Hruza, 3. ročník

Brazilci překládají český válečný příběh

Matouš Hartman a Ivana Malechová / krajané komunity, Brazílie

Je jednou z posledních pamětnic holokaustu a jednou z mála, která o svém osudu otevřeně vypráví na školách. Eva Benešová neztrácí odhodlání a dělá, co je v jejích silách, aby se na hrůzy druhé světové války nezapomnělo a nemohly se opakovat. Je v čilém kontaktu s médií a usiluje o to, aby se v Praze vybudoval pomník obětem holokaustu. Podle jejího příběhu vznikl také krátký animovaný film *Nenastoupili*.

Matouš Hartman vypráví, jak se zrodil nápad překládat tento příběh a jak byl realizován

Eva Benešovou jsem poznal před pár lety a naposledy jsem ji potkal vloni v létě, když se probírala dopisy a obrazy od dětí z jedné košické školy. Všechno to byly reakce na film *Nenastoupili*, který jim pustila učitelka. Video dokáže během deseti minut odvyprávět příběh odhodlání a nezdolnosti a zanechat hluboký dojem, a to v jednoduché češtině, aby děti všechno pochopily.

Rodiče Evy Benešové – manželé Weiszovi se rozhodli, že neuposlechnou příkazu nastoupit do transportu (odtud název filmu *Nenastoupili*), a museli se proto začít skrývat, nejprve v opuštěných pražských bytech, a nakonec na Slovensku, kam se jim podařilo uprchnout. Dokonce dokázali uniknout z vlaku, který je na základě udání sousedů vezl do Kremničky, místa největšího válečného masakru na území Slovenska. Otec Evy Benešové se také zapojil do odboje během Slovenského národního povstání.

Když jsem začal pracovat jako učitel u krajanů v Brazílii, došlo mi, že video nemusí být jen pro české nebo slovenské děti, ale také pro brazilské studenty češtiny. Uvědomil jsem si, že mnozí z nich mohou v příběhu Evy Benešové vidět podobnosti s osudy svých předků. Většina jejich babiček, dědečků nebo otců či matek musela odejít z Československa za nelehkých okolností, ať už to bylo za druhé světové války, nebo kvůli únoru 1948.

Nemýlil jsem se. Příběh Evy Benešové, který by vydal nejen na krátkometrážní film, ale rovnou na celovečerní snímek, vyvolal mezi studenty ohlas. Krajané se o naše dějiny zajímají. Minulost je pro ně velice podstatná. Hledají v ní spojení s rodnou zemí svých předků. Rozhodl jsem se proto dát dohromady skupinu pokročilejších studentů z online lekcí, abychom osudy Evy Benešové a její rodiny přeložili do portugalského jazyka. Spojil jsem síly s kolegyní Ivanou Malechovou, učitelkou u krajanů v Sao Paulu, a práci jsme si rozdělili. Zatímco její studenti titulkovali film, moje skupina překládala ilustrované leprelo, které video doplňuje.

Co pro studenty znamenala práce na překladu?

Ricardo W. Schröter: Byla to pro mě dobrá zkušenost se zúčastnit projektu překladu příběhu Evy Benešové. Hodně slov jsem neznal, proto jsem se taky něco naučil, a nejdůležitější byl ten zajímavý a skutečný příběh. Děkuju, že jsem mohl pomoci, a můžu říct, že bych to udělal znova.

Kamilla Kadlec: Paní Benešová mi napsala, že dokumenty o ghettu v Lučenci byly spálené. Něco podobného se stalo mému dědečkovi. Dokumenty, které hledal o své minulosti, byly zničeny. To se dělo za nacismu, komunismu i v jiných momentech dějin.

Elisabeth R. Pospíšilová: Podílet se na překladu tohoto českého krátkometrážního filmu *Nenastoupili* pro mě byla výzva. Snažila jsem se tento dojemný příběh přeložit co neobjektivnějším způsobem, ale bez ztráty emocí!

Natalia Naville de Farias: Překvapilo mě, že rodina tolik zažila, a přece všechno přežila. Zásadní moment pro mě byl, když tatínek předstíral, že je Slovák.

Tatiana Checchia: Bylo mi ctí být součástí projektu překladu filmu *Nenastoupili* Evy Benešové. Animovaný film vypráví jednoduchým a uhlazeným jazykem o životě Eviny rodiny během holokaustu. Je to jemná práce, které děti rozumí.

Ivana Malechová popisuje způsob práce na překladu příběhu a jeho výsledek

Když můj kolega Matouš Hartman přišel s nápadem udělat titulky v portugalské verzi ke krátkometrážnímu filmu, vypovídajícím o životě jedné z přeživších holokaustu Evy Benešové, ihned jsem souhlasila, protože i tahle etapa, ač velice tragická a smutná, tvoří podstatnou část

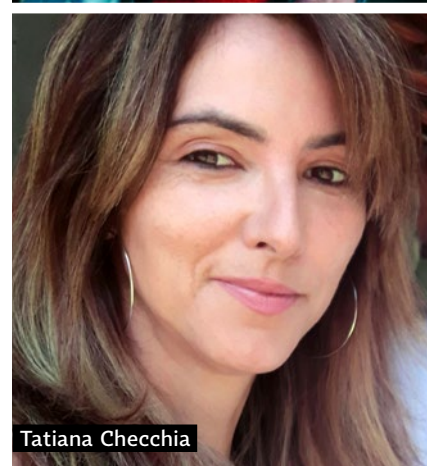
Eva Benešová
Zdroj: Paměť národa. Post Bellum

Natalia Naville de Farias

Kamilla Kadlec

Tatiana Checchia

Elisabeth R. Pospíšilová

Ricardo W. Schröter

naší kultury a historie, a měla by tak mít místo i jako součást vyučované látky mezi českými krajanými Česko-brazilské kulturní unie.

Téma holokaustu se pak poměrně dost dlouhou dobu reflektovalo i v české literatuře a jazyku. Pochopitelně, že s brazilskými studenty se v hodinách snažíme o překlady, překládali jsme už i větší textové celky, tento byl ovšem v něčem jiný. Jednalo se totiž o emotivní a skutečný příběh velice odvážné a statečné rodiny. Už když jsem film viděla poprvé, zaujalo mě jeho umělecké ztvárnění a nádherné dětské animace, které tomu celému dodávají na opravdovosti. Byla jsem si jistá, že studenti budou mít po zhlédnutí filmu zájem na projektu spolupracovat, a nemýlila jsem se.

Jelikož české titulky neexistovaly – proč by také existovaly, když je dabing v češtině, pouštěla jsem si video několikrát dokola a český dabing jsem uváděla do psané podoby. Film jsem v hodině pustila třem skupinám. Těm nejpokročilejším, rodilým mluvčím, především proto, aby se o filmu a příběhu vůbec dozvěděli. Ve skupince rodilých mluvčích jsou povětšinou lidé mezi šedesáti a osmdesáti lety, převážná část utekla kvůli druhé světové válce nebo ze strachu před komunismem. Studenti po zhlédnutí videa plakali. A to i přes to, že tento příběh má šťastný konec.

Portugalští studenti češtiny titulkovali film *Nenastoupili* a překládali leprelo, které video doplňuje.

Rodilým mluvčím nemělo smysl dávat překlad ke zpracování, nečinilo by jim to totiž žádné větší potíže. Dvě další, méně pokročilé skupinky, už pak dostaly možnost se podílet na překladu. Moje idea byla, že určité větné celky, které spolu nějak souvisí, rozstřímám, a každý student dostane k překladu jen pár vět, aby práce nebyla příliš dlouhá a náročná, tím tedy demotivující. K mému překvapení se ale stala věc docela jiná. Studenti svou větu sice přeložili, ale nespokojili se s ní a chtěli udělat překlad celý.

Ačkoli je video namluvené v jednoduché a přístupné češtině, nevyhnuli jsme se během práce přemýšlení nad tím, jaké portugalské ekvivalenty nejlépe odpovídají slovům v originále. Typicky se jednalo o slovesa, například *hledat* má dva možné portugalské překlady, podobně tak *utéct*, nebo dokonce *chodit s někým*. Bylo potřeba vybrat nejuvěrnější překlad, s případnými nesrovnalostmi dokázala pomoci i Eva Benešová, když dovysvětlila detaily příběhu.

Závěrečná práce probíhala tak, že jsem si vybrala dvě nejzdařilejší verze, ve kterých se již téměř nevyskytovaly chyby, a dala je do jednoho dokumentu, aby se daly mezi sebou porovnat. Podobným způsobem postupoval kolega Matouš Hartman, jehož skupina překládala leprelo. Studenti také

dostali příležitost se Evy Benešové doptat na to, co je zajímavé, čehož někteří využili.

Vytištěnou verzi s českými a dvěma portugalskými překlady jsem pak vzala s sebou do hodiny. Nad každou větou jsme společně se studenty dumali, hledali nejlepší variantu, kombinovali jednu portugalskou verzi s druhou, někdy jsme pak přímo v hodině našli variantu ještě mnohem lepší.

Pro studenty bylo velmi zajímavé vidět, jak stejnou větu zpracoval jiný kolega. Brazilci jsou velmi kolegiální a umí chválit druhé. Bylo to velmi příjemné, když si studenti mezi sebou rozdávali poklony, když uznávali, že verze spolužáka je třeba opravdu lepší než ta jejich... Z hodiny pak každý odcházal s finální verzí a měl pocit, že je součástí projektu. Každá věta se počítala. Každý názor byl vyslyšen a vyhodnocen. A každý student šel domů polichocen, protože se mu dostalo zdravé kritiky jeho vlastní práce, a navíc získal pocit, že pomáhá dobré věci. Je přeci krásné vědět, že můj rodný jazyk (v tomto případě brazilská portugalská) dokáže vyjádřit a předat příběh někoho za oceánem.

Eva Benešová: „Moc mě překvapil zájem brazilských studentů češtiny o osud naší rodiny a o historii naší země. Je to velmi vzácné.“

Poznámka

Vydání krajanů byla autory článku přeložena z portugalského do češtiny.

E SE ELES NÃO TIVESSEM ENTRADO NO TREM

A história da guerra através de uma fotografia

Este livro ilustrado foi criado segundo a envolvente narração da Sra. Eva Benešová na Escola Primária Chocerady, onde esta história também foi transformada em desenho animado.

Os pais judeus de Eva, que tinha dois anos, e seu irmão, o bebê Petr, decidiram desobedecer as ordens das autoridades nazistas.

Naquela época, os judeus não podiam frequentar escolas, andar de bonde, trabalhar em escritórios, visitar restaurantes ou ter instrumentos musicais próprios; em resumo, eles não podiam levar uma vida normal. Além disso, eles tinham que usar uma estrela amarela em suas roupas.

...Melhor era se esconder e fugir do que se juntar ao transporte (1942) e desaparecer com muitos de seus parentes e conhecidos com origem "errada".

Você, leitor, está interessado em saber como a história acabou? E como as crianças da cidade de Chocerady viram esta história?

Leporelo, autorka Eva Benešová

Účastníci programu Jak mluví krtek – 2. a 3. třída zelovské základní školy
Foto: Anna Łabencka

Z programu Poznáš svého souseda? na lyceu v Zelově
Zdroj: Facebook Liceum Ogólnokształcące im. Obrońców Praw Człowieka w Zelowie

Lodžský lektorát expanduje do Zelova

Jiří Byčkov / lektorát Lodž, Polsko

Možná si, vážení čtenáři a milé čtenářky, právě v duchu kladete otázku, proč ten expresivní titul, když v článku budu psát o zcela banální události, k níž dochází mezi institucemi a různými subjekty dnes a denně. V tomto případě to ale až tak neplatí.

Záhy se vám na následujících řádcích pokusím objasnit, proč je mé nadšení z čerstvě dojednané spolupráce tak silné a na Katedře slovanské filologie stále rezonuje. Pro pochopení kontextu bude ale nutné ve stručnosti přiblížit historická fakta a zajímavosti ze života české krajanské komunity v Zelově (pol. Zelów), zmínit se o aktivitách zdejšího krajanského spolku a poté popsat okolnosti, které před-

cházel opětovnému navázání spolupráce s naší univerzitou.

Čeští kolonisté Zelova a jejich původ

V historických pramenech zabývajících se náboženskou emigrací převažuje odpověď, že to byli

převážně čeští bratři, kteří uprchli před pronásledováním v pobělohorském období, jak popisuje např. Edita Štěříková v publikaci *Zelów. Česká exulantská obec v Polsku*. (Štěříková, 2010) Jiné pohledy se kloní k názoru, že to byli prostě Češi ze Slezska, kteří věřili v jediného Boha a Ježíše Krista jako spasitele a odmítali jiný pohled na víru. (Krakowiak, 2019) Faktem je, že mezi osídlenci byli i zemědělci a statkáři ze Slezska, kteří uprchli před válkou mezi Pruským královstvím a habsburskou monarchií v letech 1740–1863.¹ Aktuálně

¹ Dostupné z *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. Cit. 2023-04-28. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Slezské_války>.

tak žijí v Zelově potomci těchto českých exulantů s pohnutou a smutnou historií.

Sdružení krajanů a jeho spolupráce s velvyslanectvím České republiky

Sdružení krajanů v Zelově působí od začátku roku 2010 a sdružuje příslušníky české národnostní menšiny a jejich potomky žijící v Polsku. Pod vedením předsedkyně Wiery Pospiszyl vyvíjí kroky k zachování rodného jazyka a kulturního dědictví českých osadníků, kteří žijí v Polsku, organizují a realizují aktivity k uchování zvyků, tradic, českého jazyka a kultury našich předků. Úzce spolupracují se Sbohem reformované církve evangelické, např. plánují a připravují pro místní obyvatele různé kulturní akce, výlety, besedy, přednášky, hudební koncerty, společné oslavy vánočních a velikonočních svátků, výtvarné dílny a kroužky pro děti. Vedoucí zdejší mateřské školky Maria Janczyk-Kukieła například ve spolupráci s farářem a představeným Sboru vede malý kroužek v počtu 3–4 dětí, které dobrovolně učí základům češtiny, aby si uchovaly povědomí o jazyce svých rodičů, kteří s nimi doma mluví převážně polsky.

Další užitečné vzdělávací aktivity probíhaly podle slov Wiery Pospiszyl v letech

2002/03, kdy v Zelově působila učitelka českého jazyka Helena Kresová, která také pracovala v mateřské škole zřízené a vedené pracovníky Sboru reformované církve evangelické. Užitečná podle ní byla různá setkání s dobrovolníky z Čech, kteří přijížděli o prázdninách na besedy s krajany. Musíme připomenout také čtrnáctidenní prázdninovou návštěvu Lenky Houdkové, studentky Univerzity Karlovy, v Zelově v roce 2012, která tu vedla jako dobrovolnice kurz češtiny v mateřské škole a v klubu pro děti a mládež. Tato návštěva by se neuskutečnila nebyť pomoci a úsilí faráře Petra Brodského z Českoobratřské církve evangelické v Čechách.

Obnovení spolupráce s krajanskou komunitou

Lektorát českého jazyka a literatury funguje na Lodžské univerzitě teprve od října roku 2019. Jeho hlavními prioritami v premiérovém akademickém roce bylo především naplnění 1. ročníku bakalářského studijního programu dostatečným počtem studentů, stabilizace

jejich počtu, zahájení plnohodnotné výuky českého jazyka a literatury, kompletní vybavení lektorátu učebnicemi, beletrií, časopisy a rozvoj doprovodných kulturních programů a dobrovolnických studentských aktivit. Po úspěšném splnění těchto základních priorit jsme si na lektorátu stanovili nové plány a cíle, které však v následujícím akademickém roce 2020/21 zhatila pandemie koronaviru a s ní spojená protiepidemická opatření, jež naprosto utlumila veškerou kontaktní výuku a znemožnila fyzické setkávání osob na univerzitě i mimo ni. Po odeznění pandemie a návratu do standardního výukového režimu do univerzitních prostor však i nadále přetrvávaly jakési obavy, nejistota a pasivita, které oslabily motivaci k vzájemné interakci a kulturním akcím či mimoškolním aktivitám. K celkovému uvolnění této tíživé atmosféry pak definitivně došlo na konci roku 2022.

Se začátkem nového akademického roku 2023 jsme si na Katedře slovanské filologie vytyčili cíl oslovit sdružení krajanů v Zelově a navrhnout hlubší a kontinuální spolupráci, která bude založena na pravidelných a předem

Skládání a přiřazování názvů oblečení k obrázkům
Foto: Anna Ľabencka

schválených návštěvách skupiny 3–4 studentů ložské bohemistiky pod vedením lektora. Náplní těchto plánovaných výjezdů budou prezentace vzdělávacích programů a didaktických her zacílených na děti v mateřské školce, žáky 1. a 2. stupně základní školy a studenty lycea. Pozitivní odpovědi a souhlasu ze strany vedení těchto školských institucí se nám dostalo teprve nedávno, protože v Polsku je poměrně obtížné proniknout s externími vzdělávacími programy do státních škol, i když jste oficiálními zástupci známé univerzity. Programy, různé pomůcky, obrazové materiály, prezentace a videoukázky musí být před realizací vždy důkladně posouzeny a schváleny vedením příslušné školy.

Nabídka vzdělávacích aktivit a didaktických her

Pro děti v mateřské školce a na 1. stupni základní školy máme připraven zábavný program s názvem

Jak mluví krtek? Jeho cílem bude představit dětem s českými kořeny češtinu jako původní mateřský jazyk jejich rodičů prostřednictvím populárních a známých pohádkových postavěk Krtka a Rumcajse. Studentky nebo studenti přečtou dětem vybrané pohádky v češtině, naučí je vyslovovat základní české fráze formou jednoduchého kvízu a četbu doprovodí představením plyšových hrdinů.

Žáci 2. stupně základní školy se mohou těšit na interaktivní powerpointovou prezentaci nazvanou *Falešní přátelé*, v jejímž rámci přiblížíme nejprve společný původ češtiny a polštiny jako zástupců slovanských, přesněji západoslovanských jazyků, upozorníme na výhody a nevýhody všeslovanské slovní zásoby (praslovanské lexikální dědictví), jakožto výchozí platformy pro vývoj mezijazykové homonymie, která bývá příčinou vtipných nedorozumění a nepochopení v komunikačních situacích různého druhu. Pro ilustraci máme připravené lexikální dvojice, např. květen –

kwiecień (duben), nápad – napad (přepadení), piwnice – piwnica (sklep), poprawa – poprawa (zlepšení), záchod – zachód (západ) atd.

A pro studenty lycea (střední školy) je připravena aktivizační vzdělávací hra s názvem *Poznáš svého souseda?* Bude probíhat formou powerpointové prezentace a kvízových otázek, díky nimž se studenti v malých skupinkách budou moci zábavnou a vtipnou formou seznámit s některými významnými osobnostmi českého kulturního, sportovního a společenského života, které se svým vzhledem, oblečením nebo tvorbou vymykají obvyklým představám majoritní společnosti o úspěšných lidech. Cílem aktivity je poukázat na chyby a stereotypy ve vnímání odlišností u lidí.

Závěr

O pětovné navázání spolupráce mezi sdružením krajanů v Zelové a Katedrou slovanské filologie Ložské univerzity bude podle mého názoru pro obě strany přínosné. Studenti si díky aktivnímu zapojení do realizace vzdělávacích aktivit ve školách osvojí nové komunikační, prezentační a odborné kompetence, upevní si znalosti češtiny, vyzkouší si na vlastní kůži, jak je obtížné vést vyučovací lekci, vysvětlovat a předávat nové vědomosti. Děti krajanů, ale nejen ty, se budou pravidelně setkávat s mluvenou i psanou češtinou předávanou mladými studenty aktivizační a hravou formou. ■

Zdroje

ŠTĚŘÍKOVÁ, E. (2010): *Zelów. Česká exulantská obec v Polsku*. Praha: Kalich.

KRAKOWIAK, M. (2019): *Czesi w Polsce, czyli o obecności braci czeskich w Zelowie* [online]. Cit. 2023-04-30. <<https://czechtourism.wordpress.com/2019/05/06/czesi-w-polsce-czyli-o-obecnosci-braci-czeskich-w-zelowie/>>.

Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. Cit. 2023-04-28. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Slezské_války>.

Bohemikon

Zdeňka Kohoutková / lektorát Záhřeb, Chorvatsko

Katedra českého jazyka a literatury na Filozofické fakultě Univerzity v Záhřebu pořádala 13. a 14. května 2022 první ročník Mezinárodní vědecké konference mladých bohemistů v Záhřebu – *Bohemikon*. Konference, kterou organizovali studenti bohemistiky pod vedením pedagogů, měla výborný ohlas.

Zazněla témata z oboru literární vědy, lingvistiky, lingvodidaktiky, kulturologie, translatologie a historie, přičemž měly všechny příspěvky společného jmenovatele – bohemistiku. Jazyky příspěvků byly především chorvatština a čeština, okrajově také angličtina. Za vynikající organizaci a vysokou úroveň konference získal *Bohemikon* cenu rektora Univerzity v Záhřebu. Bohemistická konference byla určena pregraduálním i postgraduálním studentům, kteří tak měli možnost představit svá témata, poznat nové kolegy bohemisty a dozvědět se mnohé z jejich studijního oboru.

Konference probíhala hybridně, tedy naživo na kultuře i online, přičemž první den byl rozdělen do šesti bloků a vždy dva bloky probíhaly simultánně ve dvou posluchárnách. Celkem si posluchači mohli vyslechnout 37 příspěvků,

kteřé byly řazeny tematicky a věnovaly se různým problematikám, např. odkazu Karla Kryla, česko-německým vztahům v současných prózách *Vyhánění Gerty Schnirch* autorky Kateřiny Tučkové a *Peníze od Hitlera* autorky Radky Denemarkové, romským pohádkám v českém prostředí, filmové adaptaci Milana Kundery, aspektům transhumanismu v díle K. Čapka *R.U.R.*, českým překladům vulgarismů v románu Gorana Vojnoviče *Čefurji raus!*, srovnání českých květnových pranostik s ostatními slovanskými jazyky, mezijazykovým homonymiím v češtině a chorvatštině či vývojovým tendencím české fantastiky.

V roce 2023 bude probíhat druhý ročník konference ve dnech 28. a 29. září 2023. Těšíme se na zajímavé příspěvky mladých bohemistů z celého světa. ■

Na bohemistické konferenci zazněla témata z literární vědy, lingvistiky, lingvodidaktiky, kulturologie, translatologie a historie.

ZPRÁVA

Organizační tým konference *Bohemikon*
Foto: Nives Ratković

Studentská konference *Bohemikon*, úvodní pozdrav vedoucího Katedry českého jazyka a literatury Petara Vukoviće
Foto: Nives Ratković

Kamera, klapka, jedem! Praha – Poznaň poprvé

Jana Mášová / lektorát Poznaň, Polsko

Sylwia Czachór-Kocataš / Katedra středoevropských studií, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

V roce 2022 se díky finanční podpoře Česko-polského fóra, Fakulty polské a klasické filologie Univerzity Adama Mickiewicze v Poznani (UAM) a Polského institutu v Praze podařilo společně zrealizovat projekt *Praha – Poznaň: Setkejme se – poznejme se*, kterého se zúčastnili polonisté z Katedry středoevropských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a bohemisté z Ústavu slovanské filologie UAM.

Na začátku letního semestru probíhal v rámci lektorátů nábor účastníků, samotné týdenní workshopy se konaly v květnu v Poznani a v říjnu v Praze. Každý z workshopů se skládal z pěti teoreticko-praktických setkání vedených odborníky z obou univerzit. Dvě setkání měla jazykově-kulturní charakter, zbylá tři byla zaměřena na mediální problematiku. Studenti se naučili kriticky analyzovat získané informace a zpracovat je tak, aby vytvořili vlastní audiovizuální materiál, jenž by svým obsahem přiblížil kulturu obou zemí širokému publiku. Všechny nové poznatky studenti později využili při tvorbě krátkých filmů, které byly hlavním výstupem celého projektu. Při realizaci filmů účastníkům pomohly také prohlídky města a jeho okolí s prů-

vodcem a přímý kontakt s kulturou dané země v podobě návštěvy vybraného kina, divadla či muzea.

Díky projektu vznikly nakonec tři filmy připravené česko-polskými studentskými týmy, přičemž nestačilo, aby spolu členové týmu spolupracovali jen během setkání, ale bylo zapotřebí, aby kvůli průběžné práci na výstupech zůstali v kontaktu několik měsíců. Filmy představují jejich osobní pohled na kulturu vlastní i sousední země a nahlíží na ni prizmatem historie a současnosti dvou konkrétních měst – Prahy a Poznaň. V prosinci byly filmy oficiálně představeny na veřejných projekcích

Díky projektu vznikly tři filmy připravené česko-polskými studentskými týmy, které byly představené v Praze a v Poznani.

v Praze a v Poznani a jsou nadále dostupné na sociálních sítích obou univerzit.¹

Reflexe celého projektu probíhala také na hodinách lektorátu, v nichž účastníci mluvili se svými spolužáky o práci na filmu, návštěvě sousední země, workshopu a odpovídali na dotazy svých kolegů. Bylo patrné, že obě velkoměsta, Praha i Poznaň, na studenty silně zapůsobila. Pro některé to byla vůbec první návštěva v partnerském městě, jiným už město známé bylo, ale i tito studenti ocenili, že mohou strávit v dané metropoli celý týden a že jim kromě profesionálů dělají průvodce i jejich noví přátelé, kteří ve městě žijí, a tak díky nim objevovali místa, jež zůstávají před zraky běžných turistů obvykle skryta. Z absolvovaných seminářů poznaňští bohemisté nejvíce ocenili lekce mluvené češtiny a výslovnosti, pražské polonisty nejvíce zaujaly lekce „gwary poznańskiej“, tedy místního poznaňského dialektu. Jako největší přínos projektu sami studenti uváděli především zlepšení svých jazykových dovedností, čas strávený v partnerském městě a poznání nových lidí, se kterými

jsou v kontaktu i po skončení celého projektu. Zároveň tato zkušenost podnítila ve studentech větší zájem o možnosti zahraničních výjezdů, které jim jejich univerzity nabízejí, především o dlouhodobější studijní pobyty jako jsou Erasmus+ nebo letní školy.

Závěrem můžeme říci, že projekt *Praha – Poznaň: Setkejme se – poznejme se* sklídlil u zúčastněných studentů velký úspěch a měl ohlas i v následné diskusi účastníků projektu s jejich spolužáky, kteří se na projektu nepodíleli a kterým účast na podobných projektech jejich vrstevníci jednoznačně doporučili. Sdílením své pozitivní zkušenosti je motivovali k tomu, aby si v budoucnu rozhodně nenechali takovou příležitost ujít. Nezbyvá než se těšit na další aktivity, při kterých budeme rozvíjet spolupráci mezi univerzitami a mladými lidmi (snad nejen) ve střední Evropě. ■

¹ Všechny filmy naleznete na následujících facebookových stránkách: *PrazskaPolonistika* [online]. Cit. 2023-04-03. <<https://fb.watch/kUnqZvtrLZ/>>; <<https://fb.watch/kUntXyqOZW/>>; <<https://fb.watch/kUnuLY98k7/>>.

V legendární Lucerně
Foto: Sylwia Czachór-Kocataš

Návštěva Svobodné republiky Žižkov
Foto: Joanna Rubach

Český Mikuláš, čert a anděl dorazili do Glasgow

Kristýna Dufková / lektorát Glasgow, Velká Británie

Jednou z aktivit, ke kterým jsme se spolu se studenty na Glasgowské univerzitě (University of Glasgow) přidali, byl *Vánoční večírek (Christmas party)*, konaný pod záštitou děkana School of Modern Languages and Cultures. Při této příležitosti jsme se rozhodli představit nejen český jazyk, ale také české zvyky a tradice, které se vážou k adventu, Vánocům i době povánoční.

Glasgow je multikulturní město, v němž se mísí zvyky, tradice i náboženství z různých koutů světa. Se studenty jsme se pokusili přispět svou troškou do mlýna a připravili jsme ukázkou toho, co se děje v prosinci v českých městech a vesnicích – představili jsme Mikuláše, čerta i anděla, Lucky, cukroví, Štědrý den, krájení jablka, specifikum valašských Vánoc, a také pohádky. V časopise *Čeština v Glasgow*¹, jehož listopadové číslo jsme sami vytvořili a nabídli publiku, byly popsány i další svátky

Vánoční večírek na Glasgowské univerzitě představil nejen český jazyk, ale také české zvyky a tradice.

(sv. Martin, Tři králové a další). Teorie by měla být vždy následována praxí, a proto jsme se studenty napekli a navařili české jídlo. Naučili jsme se také dvě české koledy: *Stojí vrba košatá* a *Pásli ovce Valaši*. Naším cílem bylo aktivně zapojit i publikum, a tak jsme text koled transkribovali do takové podoby, aby byli všichni schopni zpívat s námi, např. *Stoh-ye vir-ba ko-sha-ta, hey, hey, ko-leh-da; Pah-slee ov-tseh va-la-shee, pree Bet-lem-skem sa-la-shee*. A publikum skutečně zpívalo!

Vrcholem představení byl příchod Mikuláše, čerta a anděla. Obecenstvo si nejprve myslelo, že přichází Santa Claus, ale vyvedli jsme je z omylu. Studentka, která představovala Mikuláše, si kostým vyrobila sama, a to i s nádhernou mitrou. Student, který představoval čerta, před vystoupením dumal nad tím, jak nejlépe vytvořit rohy, které jsou v předvánočním období k dostání na každém rohu, našemu pojetí

čerta samozřejmě nevyhovovaly. Nakonec jsme použili důmyslný systém drátků a provázků, na které jsme navázali konce červených paprik. Z tmavých kudrnatých vlasů studenta vyčuhovaly tak dokonale, že se zdálo, jako by mu skutečně rostly přímo z hlavy. Lidové tradice doplnil krátký houslový koncert české hudby v podání studentky, která ve svém volném čase hraje na housle v univerzitním orchestru.

Co říct více? Publikum aplaudovalo, všechno jídlo a pití zmizelo jako mávnutím kouzelného proutku. Mnoho studentů i vyučujících se přicházelo ptát na další detaily českých Vánoc a studenti pocházející ze slovanských zemí téměř se slzami v očích říkali, že jsme jim do Glasgow přinesli vzpomínku na domov. ■

Zpěv českých koled
Foto: Jan Čulík

¹ Odkaz na listopadové číslo našeho časopisu *Čeština v Glasgow*. [online]. Cit. 2023-04-03. <https://www.canva.com/design/DAFRxpj_6Uo/H1yyYYXwoWj1Zox-8cyj4kA/edit>.

ZPRÁVA

listopad 2022
Čeština v Glasgow
Czech is:
very musical
fun
rewarding
easy when drunk,
hard when sober
intricate
interesting
very challenging
confusing
modern

Úvodní strana listopadového čísla časopisu *Čeština v Glasgow*

Projekt Zátokovi 100

Bohdana Pěva Šolcová / krajská komunita Daruvar, Chorvatsko

„Vítězství je skvělá věc, ale přátelství je ještě lepší.“

Emil Zátok

Mám ráda projekty, které před člověka kladou výzvy a očekávají od něj ponor do neznámých vod. Když se blížil 19. říjen a s ním 100. výročí narození manželů Emila a Dany Zátokových, vstupovala jsem do říjnového měsíce s knedlíkem v krku a lehkým brněním v nohou. Bylo to dáno tím, že jako nespportovec jsem poprvé v životě organizovala běžeckou akci, která byla součástí projektu Zátokovi 100. S tímto projektem, který trval od 19. října do konce listopadu roku 2022, jsem navštěvovala české a chorvatské školy a české besedy.

Čím víc jsem se během přípravy projektu na jaře a v létě roku 2022 o životě Emila a Dany dozvíдалa, tím víc jsem se těšila, že budu moci svým žákům, studentům, kolegům a členům českých besed vyprávět příběh o obyčejném mladém muži z Kopřivnice, jež muž málokdo dával šanci na vítězství, a on to přesto dotáhl na jednoho z největších běžců sportovní historie.

Projekt vyžadoval nejen sběr a zpracování informací o životě zlatého olympijské-

ho páru, ale také mou fyzickou přípravu na běžecké závody a hod oštěpem. V létě 2022 jsem se svým manželem, taktéž nespportovcem, mapovala místní terén, který by byl pro závody vhodný. V Daruvaru¹ a širokém okolí není žádný atletický oddíl, kde bychom získali návod „jak a kde organizovat běžecké závody“, tudíž jsme byli nuceni jezdit po Daruvarsku a nejen vymýšlet trasy různé délky a náročnosti, ale také si je pro představu „zaběhnout“. Přestože se v okrajové části Daruvaru nachází hipodrom, běhání na něm jsme zavrhlí, jelikož je „ovál“ neudržovaný a běhání dokola by mohlo některé účastníky závodu nudit a některé zájemce o běhání dokonce odradit. Rozhodli jsme se proto pro přespolní způsob běhu v blízkosti daruvarského aerodromu a vyznačili tři trasy vedoucí po nepevných cestách, loukách, polích a lesem. Závodníci později oceňovali, že měli na trase možnost překonávat přírodní překážky, což běh velmi zpestřilo.

Kromě běhu jsem také musela trénovat hod oštěpem. Zde se vyskytla potíž – kde sehnat oštěp, nejlépe několik, a kdo mě seznámí s technikou hodů. Vše vyústilo v oštěpařský rychlotrénink v atletickém oddílu TJ Slovan Varnsdorf v České republice, jelikož se v Chorvatsku ze zapůjčení oštěpů stal nepřekonatelný problém. Atletický oddíl ve Varnsdorfu byl nadšen plánovanou oslavou kulatého výročí manželů Zátokových v Chorvatsku, a tak nám do Chorvatska zapůjčil nejen oštěpy, ale také startovní čísla pro přespolní běh. Oštěpařkou bych se asi nikdy nestala se svým mizivým talentem ke sportu, ale tréninky v hodů oštěpem na končenických² polích a daruvarském aerodromu mě bavily, a i s mými dcerkami jsme si užily řadu zábavných oštěpařských chvil.

Cílem projektu Zátokovi 100 bylo zapojit co nejvíce žáků, pedagogů a krajanů do hledání informací o Zátokových, o historii olympijských her, zapojit je do výtvarné části projektu a zapojit co nejširší veřejnost do

Cílem projektu bylo zapojit co nejvíce žáků, pedagogů a krajanů.

Společná fotografie účastníků happeningu Zátokovi 100

Hod oštěpem byl velkou atrakcí

Filmový plakát Zátopek vyvěšený v Daruvaru

soutěžení v běhu a hodů oštěpem. Všechny činnosti projektu spojovalo jediné – pohyb. V českých a chorvatských školách (zde probíhá výuka českého jazyka jako volitelný předmět) jsme si vyprávěli o životě Emila a Dany a specifikovali jsme, co je maraton, půlmaraton atd., a vyprávěli si o historii, podobě a poselství olympijských her. Součástí výuky byly didaktické hry se sportovní tematikou a samozřejmě byly pohybové aktivity.

Ve výtvarné části projektu jsme si všimli, jakým způsobem umělci v různých uměleckých slozích zachycovali pohyb, a snažili jsme se najít umělecký směr, pro který se pohyb a rychlost staly hlavním námětem. Naše zkoumání jsme ukončili aplikací výtvarné metody opakování, které používal futurismus. Žáci si vytvořili siluetu zvířete či člověka, určili, jakým způsobem se bude pohybovat, a roztíráním suchého pasetlu přes šablonu, již postupně posunovali zvoleným směrem, vytvořili iluzi pohybu.

Vrcholnou částí projektu byl přespolní běh nazvaný Zátokovi 100. Závody jsme pojali jako happeningovou akci, jelikož nám šlo o připomenutí odkazu manželů Zátokových více než o to, aby závodníci „urvali“ co nejlepší čas na výsledkové listině. Proto jsme zájemcům o akci dali možnost, že jednu z vybraných tras mohou zdotat i prostou chůzí ve vlastním tempu. Pro ty, kteří měli potíže s chůzí, ale přesto chtěli být součástí akce, jsme připravili lavičky k posezení. Akce byla určena všem bez rozdílu fyzické kondice a věku.

Všechny tři trasy různé délky a náročnosti byly odstartovány společně od hangáru Aeroklubu Ždral v Daruvaru. Každý běžec se nechal vést barevnými fáborý tratě, již si vybral. Všichni mladší žáci si vybrali nejkratší trasu měřící 1 250 metrů. Starší žáci, studenti a dospělí trasu střední náročnosti v délce 2 600 metrů a pouze jeden dospělý zvolil nejdelší trasu, která měřila 5 200 metrů. Borcem byl Robert Res, krajan a velitel hasičského záchranného sboru v Daruvaru.

Když běžci přiběhli a chodci přišli, čekal na ně hod oštěpem. Protože jsem měla „natrénováno“, provedla jsem ukázkou techniky hodů a poradila, jak se při vymrštění oštěpu nezranit. Na louce před hangárem jsme vyznačili vzdálenost 50,47 metrů, což byl Danin olympijský rekord z Helsinek v roce 1952, a pokoušeli se k němu dohodit co neblíže. Děti i dospělí se nechali vtáhnout do závodní atmosféry a vydali ze sebe maximum, pro některé to byl životní výkon.

Své síly při přípravě oslav jsme spojili s Velvyslanectvím České republiky v Záhřebu, které nám laskavě zapůjčilo film režiséra Davida Ondříčka Zátopek (2021), jenž jsme měli možnost promítat s chorvatskými titulky v daruvarském kině. Byli jsme velmi potěšeni, že se nejen slavnostního večera v kině, ale také přespolního běhu účastnil Slavomír Goga,

UČITELKA VYSLANÁ Z ČR BOHDANKA P. ŠOLCOVÁ A RADEK JANČEK
VE SPOLUPRÁCI S VELVYSLANECTVÍM ČESKÉ REPUBLIKY V ZÁHŘEBU
ZVOU ŠIROKOU VEŘEJNOST NA PŘESPOLNÍ BĚH/CHŮZI A HOD OŠTĚPEM

ZÁTOKOVI 100

HAPPENINGOVÁ AKCE PROBĚHNE NA POČEST
**100. VÝROČÍ NAROZENÍ DANY A EMILA ZÁTOKOVÝCH,
SLAVNÉ OŠTĚPAŘKY A LEGENDÁRNÍHO BĚŽCE.**

ZÚČASTNIT SE MŮŽE KAŽDÝ BEZ OHLEDU NA VĚK A FYZICKOU
KONDICI. TRATĚ RŮZNÉ NÁROČNOSTI (MŮŽETE BĚŽET NEBO JÍT)

TRATĚ A: 1250 M
TRATĚ B: 2600 M
TRATĚ C: 5200 M

V NEDĚLI 30. 10. 2022 OD 13:00 HODIN
Sraz na AERODROMU před hangárem Aeroklubu "Ždral"
v Daruvaru (Ul. Stjepana Radića 68, 43500 Daruvar)
Akce pokračuje promítáním českého filmu ZÁTPEK (2021)
v Kino dvoraně 30. svibnja v Daruvaru v 17:45 hodin
Film v českém znění s chorvatskými titulky

OŠTĚPY A STARTOVACÍ ČÍSLA ZAJIŠTĚNY. STARTOVNÉ ZDARMA. S SEBOU VODU A CHUT
VZDÁT POHYBEM HOLD NEJLEPŠÍM OLYMPIONIKŮM SVĚTA.

INFORMACE NA TEL.: 098 9295435 (BOHDĀ P. ŠOLCOVĀ)

Veleposlanstvo Republike Češke
u Zagrebu

Pozvánka na akci Zátokovi 100

v té době zástupce velvyslance České republiky v Chorvatsku.

Nejstarší chorvatský pivovar sídlí v Daruvaru, v centru chorvatských Čechů. Přestože pivovar založil chorvatský hrabě Janković, byli čeští zaměstnanci od počátku v převaze a pivo vařili čeští sládky. Pivovar je krajany vnímán jako „naš český“, proto

Vítězem projektu Zátokovi 100 se stal každý, kdo se sportovního dne zúčastnil.

jsem se s mým manželem rozhodli, že požádáme Pivovar Daruvar o sponzorování akce Zátokovi 100. Český sládek Krešo Marić nám daroval symbolických 100 piv značky Staročeško, kterými se sportovci osvěžovali po přespolním běhu a chůzi

a také na slavnostním večeru v kině, kde jsme jím splachovali staročešský báb – slavný moučník, který jsem pro tuto významnou příležitost upekla.

Se Zátokovými jsem seznamovala také žáky ve školách, kam jsem nosila

oštěpy, abych děti naučila technice hodů oštěpem. Byla to pro ně pravděpodobně jediná příležitost, jak si tuto olympijskou disciplínu vyzkoušet, a výborná metoda, jak si dobře zapamatovat jména vynikajících světových atletů, Dany a Emila Zátokových.

Manželé Zátokovi jsou skvělým symbolem pro vzdělávání žáků nejen v oblasti sportu. Oba byli nejenom vynikajícími sportovci, ale minimálně stejně mimořádnými osobnostmi. Současná doba potřebuje příběh, z něhož můžeme čerpat morální poselství, a tak vedle Emilovy nezodlné síly a vytrvalosti jsme si ve vyprávěních všimli jeho přátelství k ostatním běžcům, s nimiž závodil a trénoval.

Emila jsme sice ve sportovním dni Zátokovi 100 nepředběhli a Danu nepředhli, ale vítězi jsme se stali všichni, kteří jsme se projektu zúčastnili. Dano a Emile, bylo nám velkou ctí.

Sao Paulo, ilustrační foto
Zdroj: IstockPhoto

S Baťou v džungli

O životě mezi krajany v Brazílii vypráví spisovatelka a učitelka u krajanů Markéta Pilátová

Mark Bartoš / Dům zahraniční spolupráce

Přinášíme vám úvodní část rozhovoru se spisovatelkou, básničkou, překladatelkou a novinářkou Markétou Pilátovou, který jsme v Domě zahraniční spolupráce původně publikovali v našem podcastu *Za hranicí*. Markéta Pilátová působila jako učitelka u krajanů v rámci Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí u krajských komunit v Argentině a Brazílii s přestávkami celkem dvanáct let.

S polečně jsme probrali její profesní začátky v Brazílii, přednosti i slabiny brazilského školství, úroveň udržování českého jazyka a tradic u tamějších komunit, které jsou velmi provázané s odkazem Jana Antonína Bati, anebo brazilské povědomí o České republice. Celý rozhovor si můžete pustit v březnovém dílu podcastu *Za hranicí*¹.

Co vás vlastně motivovalo stát se učitelkou u krajanů a jak jste se o té možnosti vůbec dozvěděla?

Pracovala jsem tenkrát v zahraniční rubrice týdeníku *Respekt*. Tam jsme si každý den otvírali stránky ministerstva zahraničí a narazila jsem tam na takový inzerát, že hledají učitele ke krajským komunitám, a všechny ty požadavky na mě seděly. Dva roky jsem učila cizince česky ve Španělsku, umím portugalsky, španělsky, tak jsem si řekla, že to zkusím. Šla jsem na konkurz tenkrát ještě do Domu zahraničních služeb a konkurzem jsem prošla. Za 14 dní mi volala Olga Vlachová, že mě pošlou do

Brazílie, konkrétně do Sao Paula a do státu Mato Grosso ke komunitě baťovců.

Působila jste v *Respektu* jako novinářka, tak proč jste se vlastně rozhodla věnovat se učitelce dráze?

Učila jsem osm let na univerzitě v Olomouci, a to učení mě vždycky bavilo. Také to pro mě ale byla příležitost pokračovat v novinářské kariéře, protože česká média nemají žádné finanční prostředky na to, aby posílala zpravodaje do Latinské Ameriky, a já jsem počítala s tím, že odtamtud budu psát. Také jsem chtěla napsat o českých krajanech v Latinské Americe nějakou knihu. To byly takové moje cíle, se kterými jsem tam jela. A samozřejmě pro hispanistku jako jsem já, která prostředím Latinské Ameriky nějakým způsobem zkoumá celý svůj profesní život, byla možnost takového pobytu a práce velmi lákavá.

Jak jste tam chtěla zůstat dlouho, na jak dlouho jste svůj výjezd plánovala?

Já jsem vůbec nic neplánovala. Myslím, že s tím nikdo úplně neměl zkušenost, pro-

tože jsem byla první učitelka, kterou do Latinské Ameriky vyslali, takže myslím, že ta očekávání byla velmi nízká, a to i z mé strany. Jela jsem tam s tím, že to prostě bude dobrodružství, a taky že bylo. Samozřejmě – smlouvu jsem měla na rok a ten rok jsem tam plánovala zůstat. Vůbec jsem nevěděla, jestli v tom budu pokračovat, nebo nebudu. Nakonec jsem zůstala s různými přestávkami 12 let.

Řekněte nám více o tamější české komunitě. Kde se tam vzala a proč se Češi usídlili zrovna v Brazílii?

Češi se do Latinské Ameriky začali stěhovat na konci 19. století, mezi nimi i čeští Němci

¹ S Baťou v džungli. O životě mezi krajany v Brazílii se spisovatelkou a učitelkou Markétou Pilátovou [online]. Cit. 2023-04-02. <https://open.spotify.com/episode/6VFATm7nYwH7GwKIDMeWtN?go=1&sp_cid=66c-c83f04b70be6d08fa32e3c129d104&t=2&utm_source=embed_player_p&utm_medium=desktop&nd=1>.

Sao Paulo, ilustrační foto
Zdroj: IstockPhoto

například z Liberecka, přičemž tam hledali nové ekonomické příležitosti. Přicházeli na základě pobídek od států jako Brazílie a Argentina, které zvaly evropské přistěhovalce, aby pozvedli jejich hospodářství, aby osídlovali území, zejména pohraničí a málo osídlené oblasti. Preferovaly přistěhovalce z Evropy, která je v latinskoamerických očích dodnes jakýmsi symbolem civilizačního pokroku. Česká komunita se tedy v té době formovala z těchto přistěhovalců a potom samozřejmě následovaly nejrůznější vlny emigrace, zejména před druhou světovou válkou, během války, pak v osmačtyřicátém roce a poslední v roce šestaosmdesátém.

Jak velká je v současné době česká komunita v Latinské Americe?

V celé Latinské Americe jsou to desítky tisíc lidí, ale v samotné Brazílii ta komunita není

tak velká, řekla bych, že to bude něco mezi třemi až pěti tisíci lidmi, na rozdíl od Argentiny, kde je komunita opravdu obrovská.

Říkala jste, že Češi do Brazílie začali přicházet už v 19. století, další v polovině minulého století, jedná se tedy již o třetí či druhou generaci Čechů. Udrží tam české tradice a zvyky? Hovoří stále česky?

To je různé, velmi záleží na konkrétním místě. Řekla bych, že v rámci Latinské Ameriky se nejvíce zvyky udržují v Argentíně, kde je, jak už jsem říkala, komunita velká a také tam působí hodně spolků. Jsou tam krajané, kteří mluví česky plynule, ale třeba jejich vnuci a pravnuci již ne. V Brazílii jsou také komunity, kde zvyky udržují. V Batayporã je například fantastický folklorní soubor *Klenot*, který vede vnučka a pravnučka Jana Antonína Bati, v São Paulu zase působí taneční soubor *Slavia*. Zvyky se tedy určitě

udržují, ale jazyk už se hodně vytratil. Pokročilých žáků, kteří hovořili plynule a snažili se naučit číst a psát česky, jsem tam měla pět až deset.

Kdybyste měla popsat svého typického studenta, jak „vypadá“ a co ho vlastně motivuje učit se česky?

Svého typického studenta asi popsat nedovedu, učila jsem třeba čtyřletého pravnuka Jindřicha Trachty, ten zakládal s Janem Antonínem Baťou městečko Batayporã, ale také českou Němku, která pocházela z Prahy, umí výborně česky a chodila na mé hodiny, protože čeština byla řečí jejího dětství. Když přijeli fašisti, musela se přihlásit k německé národnosti, jinak by celá její rodina skončila v koncentračním táboře. Stále mluví tou nádhernou staročeštinou a zároveň hovoří německy, „Prager Deutsch“ Egona Erwina Kische. Neuvěřitelná paní,

kteří bylo přes osmdesát, takže ten věkový rozptyl u mých žáků byl opravdu veliký.

To muselo být z pedagogického hlediska strašně těžké. Jeden den učít čtyřletého žáka, druhý den osmdesátiletou paní...

K tomu všemu jsem získala neuvěřitelnou zkušenost, když jsem začala učit na Základní škole Jana Antonína Bati v Batayporã. Té jsme nabídli zájmový kroužek výuky češtiny, aby děti věděly, kdo byl Baťa a z které země pocházel, když už se po něm jejich škola jmenuje. Projekt tuto, a ještě jednu školu v Batayporã velmi zaujal, takže jsem začala učit na dvou brazilských školách. Učila jsem tam malé Brazilce, kteří měli zájem o češtinu, a bylo to hrozně hezké. Díky tomu jsem také nahlédla docela dost do nitra brazilského vzdělávacího systému. To byla pro mě velká pedagogická zkušenost, protože jsem musela přehodit výhybku na učitelku na základní škole, která vyučuje češtinu jako cizí jazyk. Bylo to nesmírně zábavné a myslím, že mě to lidsky velmi obohatilo. Bylo skvělé, že jsem neučila jen krajany češtinu, ale že jsem učila český jazyk také Brazilce.

Když se bavíme o brazilských studentech, tak jaké je v brazilské společnosti povědomí o české kultuře a České republice obecně?

Nulové. Oni znají pojem „Československo“. To má zvuk dodnes, a když řeknete, že jste z České republiky, zní to pro ně zvláštně, ale když řeknete „Československo“, tak okamžitě zbystří. Pořád přetrvává jakýsi zvuk té první republiky. Baťa znají, protože v Brazílii založil pět měst, ale už se také postupně povědomí o něm vytrácí. Znají to jméno, ale už přesně neví, odkud pochází. Jsme tam známí třeba v zemědělských kruzích, protože tam má velké jméno traktor značky

Zetor. Ale jinak jsme obecně pro brazilskou společnost země někde na východě Evropy. Neví přesně, jestli to je Ukrajina, nebo něco podobného. Tam si samozřejmě uvědomíte tu malost naší země a také tu vzdálenost.

Jsem stále v kontaktu se svými žáky, a když mi volají a ptají se, jak se mi daří, a já odpovídám, že ne úplně dobře, jelikož tady máme válku za humny a proudí k nám emigranti, tak je z jejich reakcí vidět, jak moc vzdálené to pro ně celé je. Čemuž na druhou stranu rozumím, protože pro nás podobně vzdálená byla válka v Sýrii a také jsme tomu konfliktu moc nerozuměli, byl pro nás prostě příliš vzdálený.

Když jste mluvila o brazilské škole a o ta- mějším vzdělávání, tak jaké jsou ty největší rozdíly mezi brazilským a českým školstvím?

Brazilci si nesmírně váží toho, že mohou chodit do školy. Když se v Brazílii zeptáte malého dítěte, jestli chodí rádo do školy, tak vám každé řekne, že ano. Hlavním důvodem je skutečnost, že povinná školní docházka tam byla zavedena až v sedmdesátých letech minulého století. Vzdělávací systém je hodně mladý, což má spoustu výhod, ale i nevýhod.

V jejich vzdělávacím systému chybí ten základ, na který my tady často nadáváme a často ho kritizujeme, tedy že se u nás klade přílišný důraz na biflování a že se děti neučí v souvislostech atd. Přesto si myslím, že ty evropské, potažmo české děti, dostávají ve škole jistou základní vzdělanostní úroveň. Mají tak základní povědomí o spoustě věcí, které jim přijdou naprosto samozřejmé, ale v Brazílii si pak uvědomíte, že to vlastně tak

samozřejmě není. Brazilci totiž ten svůj systém postavili už na takových pro nás spíše alternativních pedagogických metodách. My navazujeme na tradici Rakouska-Uherska, ale oni nemají na co navazovat. To pak způsobuje, že třeba pětkrát změnili metodiku toho, jak naučit děti číst a psát. Zkoušeli různé pedagogické směry. Výsledkem je stav, kdy z brazilských škol odchází 30 až 40 procent dětí, které neumějí číst a psát. My sice na naši tradici často nadáváme, ale neuvědomujeme si, jak je prověřená časem a jak je efektivní.

Na druhou stranu je brazilská škola taková šťastná instituce. Děti tam velmi rády chodí, je to pro ně taková druhá rodina. Učitel má být druhým rodičem, nemůže na děti zvyšovat hlas, mají tam nesmírné množství aktivit, které bychom u nás považovali za ztrátu času, tam se na ně naopak klade velký důraz. Děti neustále něco nacvičují – tanečky pro rodiče, malují atd. Takové aktivity tvoří hlavní náplň na brazilských školách. Obrovský rozdíl je však mezi státním školstvím, o kterém jsem teď mluvila, a soukromým školstvím. To soukromé je naopak velice efektivní, má velmi dobré výsledky a je velice drahé.

Poznámka

Redakčně zkráceno. Celý rozhovor s Markétou Pilátovou si můžete poslechnout v dílu podcastu Domu zahraniční spolupráce *Za hranicemi* pod názvem „S Baťou v džungli. O životě mezi krajany v Brazílii vypráví spisovatelka a učitelka u krajanů Markéta Pilátová“, a sice na webu Domu zahraniční spolupráce nebo na všech podcastových aplikacích.

Markéta Pilátová

Spisovatelka, básnířka, hispanistka, překladatelka a novinářka Markéta Pilátová vystudovala romanistiku a historii na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde šest let pracovala jako odborná asistentka. Dva roky působila jako lektorka češtiny na katedře slavistiky ve španělské Granadě, poté odjela na dvanáct let do Argentiny a Brazílie, kde vyučovala potomky českých krajanů. Jako novinářka píše především pro týdeník *Respekt*, v němž také byla nějakou dobu zaměstnána. V současnosti pobývá trvale v České republice. Je autorkou řady románů, povídkových knih, básní a knih pro děti (např. *Víla Vivivíla a stíny zvířat*, *Kiko a tajemství papírového motýla*, *Jura a lama*, *Gorilí táta*, *Bába Bedla a: Bába Bedla a Bába Bedla. Dívka na hřebeni*). Z neznámějších knih pro dospělé čtenáře dále uvedme *Žluté oči vedou domů* (2007), *Tsunami blues* (2014) nebo *S Baťou v džungli* (2017). Zatím posledním autorčiným románem je *Senzibil*, který vyšel v roce 2020 v nakladatelství Torst. Markéta Pilátová patří k nepřekladanějším současným českým spisovatelům.

Z Moravy až do chilské metropole

Vypráví Ana Carolina Sklenar Bonitas

Pavla Řeháčková / krajská komunita v Argentině a Uruguayi

Ana Carolina Sklenar Bonitas, česká krajanka ze Santiagu de Chile, vypráví příběh, který potkal její rodinu, zvláště pak její rodiče, kteří byli po celý život věrni svým hodnotám i v těch nejtěžších životních situacích.

Ana Carolina Sklenar Bonitas je dcerou Miliče Sklenáře, který se narodil v roce 1914 v Pacetlukách, okres Holešov, do rolnické rodiny, a Zdenky Sklenářové, rozené Bonitasové, pocházející z dělnické rodiny s italskými kořeny, která se narodila v Brně v roce 1922.

Milič Sklenář, povoláním autodopravce, byl opravdovým českým vlastencem, jenž bojoval za svobodu a demokracii ve své vlasti. Svou věrnost k těmto ideálům a lásku ke své zemi prokázal během svého života mnohokrát. První velký boj za tyto ideály musel uskutečnit během nacistické okupace Československa, kdy stál v popředí partyzánských akcí na východní Moravě.

Můj tatínek, evangelík, byl vězněn gestapem. Pomohl přejít přes hranice několika krajanům, Židům, aby jim zachránil život. V tomto období musel také pracovat jako řidič ve svém vlastním podniku. Musel vozit lidi do fabriky. Místo toho je jednou vzal za hrani-

ce na Slovensko, odkud bylo snazší utéct. To bylo prozrazeno, ale ani během fyzického týrání neprozradil své spolupracovníky. Později nacisté spálili všechny jeho autobusy.

Maminka měla těžkosti v zaměstnání, protože odmítala mluvit německy s kolegy, s kterými předtím mluvila česky. Vždycky byla trochu rebelka. Chodila do Sokola a studovala na gymnáziu. Na vysoké škole studovat nemohla, protože nacisté zavřeli všechny univerzity. Později pracovala v Olomouci jako administrativní pracovnice.

Moi rodiče měli mnoho společného, měli ale hlavně společné hodnoty, za které vždy bojovali, a milovali svoji vlast.

Po skončení války přišla další těžká rána, když se komunisté připravovali zmocnit vlády. Po únorovém puči v roce 1948,

Jan a Ana Carolina Sklenářovi v Santiagu de Chile
Zdroj: archiv A. C. Sklenar Bonitas

na začátku dubna, odešel Milič Sklenář do zahraničí, s myšlenkou, že se komunismus v Československu neudrží déle jak měsíc. 5. července se však musel vrátit po manželku, ten samý den odešli, bez ničeho, zanechali vše tak jak bylo, svůj dům, auto, dílnu a tři autobusy. Později se za nimi s pomocí známých dostal i jejich rok a půl starý syn Zdeněk, který se však při náročné cestě do Rakouska nachladil a v Innsbrucku po krátké době zemřel.

V Innsbrucku čekali manželé Sklenářovi více než tři roky s nadějí, že se vrátí do Československa. Milič Sklenář pracoval pro Francouze, stal se členem českého vedení tábora a pomáhal československým uprchlíkům. Situace se však neměnila, naopak se zhoršovala, proto se rozhodli, že odejdou do Severní Ameriky. Po podezření na TBC u Miliče Sklenáře jim však vstup do USA ani do Kanady nebyl povolen.

Na doporučení krajana Zdeňka Kaliny odpluli z Itálie v roce 1951 do Chile lodí Uso di Mare. Nabízela se jim také Brazílie a Argentina, ale pro Brazílii se nerozhodli kvůli teplému počasí a do Argentiny nechtěli jít, protože se v ní ukrývali nacisté. V roce 1955 se jim v Chile narodil syn Jan a v roce 1958

Rodiče Caroliny Sklenar Bonitas měli společné hodnoty, za které bojovali, a milovali svoji vlast.

Milič Sklenář byl členem Sdružení českých partyzánů
Zdroj: archiv A. C. Sklenar Bonitas

dcera Ana Carolina. V Chile existovala velká německá a švýcarská komunita, Milič Sklenář s nimi spolupracoval, protože uměl německy, a později založil vlastní autoopravnu Automoravia, jejíž chod vyžadoval nepřetržitou práci.

Tatínek se velmi soustředil na práci, měl velkou zodpovědnost, musel se starat o dílnu, zákaznky a zaměstnance. Pořád si stěžoval, že bylo těžké pracovat s Chilany, protože byli líní, ne jako teď, myslím, že teď je kultura práce mnohem lepší. Tatínek se účastnil také politických kampaní. Na žádost místních politiků nechal přestavět svoje autobusy na mobilní ordinace, zubní ordinace, které sloužily dělníkům. V té době byla naše ekonomická situace dobrá, měli jsme velký dům na pláži, já jsem studovala v anglické škole a mohli jsme cestovat.

Tatínek bral své zaměstnance každý rok na dovolenou na pláž autobusem, cestovali jeho zaměstnanci a jejich rodiny. Několik tatínkových schopných zaměstnanců si po jeho smrti založilo vlastní podniky, protože se u něj toho hodně naučili.

V roce 1968 se Zdenka se svými dětmi poprvé vrátila do ČSR, aby navštívila svoji rodinu, ale cestovala bez manžela, protože ten se na cestu vydat nemohl.

Tatínek byl vždycky moc zaneprázdněný, měl svou firmu a bylo pro něj těžké cestovat do Československa, ale neznám zcela všechny důvody, proč nejel. V roce 1964 měl těžkou automobilovou nehodu. Od roku 1964 do roku 1970 byl nemocný, byl po operaci hlavy a trpěl také depresí. Pro maminku to bylo velmi těžké období, protože se o něj a o nás musela starat sama.

Jeho deprese byly spojené s těžkou minulostí, steskem po jeho rodné zemi a strachem z budoucnosti. Ke Sklenářům chodil často na nedělní oběd český krajan Milan Kysela, se kterým Milič Sklenář vedl politické diskuse. Mluvili o situaci v Československu, ale také o tom, že příští prezidentské volby v Chile vyhraje komunistický kandidát Salvador

Allende. Představa o prožití stejné historie tak daleko od jeho rodné země byla pravděpodobně pro krajana Miliče Sklenáře poslední kapkou a 2. srpna 1970 si tragickým způsobem vzal život.

V roce 1971 Zdenka Sklenářová a její děti cestovaly do Československa ještě jednou. Během jejich dvou návštěv mohly obě děti poznat svoji českou rodinu, se kterou udržují aktivní kontakt dodnes. Rodinu z tatínkovy strany, včetně dvou vlastních

sester a pěti nevlastních sourozenců Miliče Sklenáře, krajanka Ana Carolina Sklenar Bonitas nikdy nepoznala. V roce 1973 došlo k chilskému státnímu převratu, který znamenal nástup vojenské diktatury vedené Augustem Pinochetem, která trvala až do roku 1990. To znemožnilo další cesty rodiny Sklenářových do Československa. Teprve až v roce 2014 se Ana Carolina Sklenar Bonitas dostala znovu do Čech, společně se svou dcerou Danou a švagrem Marcosem. Během cesty navštívili také tatínkovu rodnou obec Pacetluky a nedaleké Prusinovice, kde poznala své vzdálené příbuzné.

Když tatínek zemřel, naše situace se začala zhoršovat. Byla cítit atmosféra proti kapitalismu. Později nám oficiálně vyvlastnili velkou část majetku, včetně rozsáhlé dílny. Za Pinocheta mamince proplátili nějaký majetek. Maminka peníze uložila v bance, ale ta zkrachovala. Přišli jsme téměř o všechno.

V rodině Sklenářových se mluvilo převážně česky, ale po tatínkově smrti postupně přešli na španělštinu. V Santiagu de Chile byla menší krajská komunita než v Argentině a Brazílii, v 70. letech mnoho českých krajanů z Chile odešlo kvůli politické situaci. Maminka Zdenka zůstala v Santiagu de Chile osamělá, ale vždy za svůj život bojovala. Po narození vnučky Dany se stal její život veselejší, zároveň se významně podílela na její výchově. Společně s Anou Carolinou jí tak předávaly vlastní důležité hodnoty. I přesto, že nemohla Zdenka Sklenářová studovat na univerzitě, byla velkou intelektuálkou. Její zálibou bylo psaní básní.

*Člověk z půdy vzešel,
k půdě musí Inout,
nejdřív napřed orat,
potom teprv žnout.
Drahokam byl stvořen
jenom pro svůj třpyt,
práce je však třeba všem,
kdož chtějí žít.*

(Zdenka Sklenářová, roz. Bonitasová, po roce 1951, Santiago de Chile)

Poznámka

Text psaný kurzívou není autentickým textem, na práci A. C. Sklenar Bonitas je volným přepisem rozhovoru vedeného v češtině.

Jan a Ana Carolina s maminkou Zdenkou v Santiagu de Chile
Zdroj: archiv A. C. Sklenar Bonitas

Ana Carolina Sklenar Bonitas s dcerou Danou a vnučkou Marianou, 2023
Zdroj: archiv A. C. Sklenar Bonitas

Ana Carolina Sklenar Bonitas s tatínkem
Zdroj: archiv A. C. Sklenar Bonitas

Od literární vícejazyčnosti exilu ke střeoevropské slavistice

Rozhovor s Alfrun Kliems

Dalibor Dobiáš / Akademie věd České republiky

Alfrun Kliems je profesorkou západoslovanských literatur na Humboldtově univerzitě v Berlíně; je autorkou publikací o české, polské a slovenské literatuře a kulturním životě 19. až 21. století, zvláště o osobnostech mezi více kulturami a jazyky a urbánních estetikách. Z těchto okruhů a z otázky na situaci bohemistiky v dnešním světě vycházel i náš rozhovor.

Svoji disertaci *Im Stummland. Zum Exilwerk von Libuše Moníková, Jiří Gruša und Ota Filip k vícejazyčným českým spisovatelům a spisovatelkám v exilu jste vydala krátce předtím, než v roce 2004 došlo k rozšíření Evropské unie na Východ. Fenomén literární vícejazyčnosti s proměnou hranic nezmizel, ale u mladší generace se nově vyvinul. Navíc bývá postavení slova a literárních forem 20. století v části podobných děl problematizováno. Co podle vás literární vícejazyčnost ve střední Evropě charakterizuje dnes a jaké výzvy klade staršímu bádání?*

To je obtížná otázka. Opravdu si však myslím, že téma literární vícejazyčnosti i změny jazyka je dnes zajímavější a důležitější, než kdy dosud bylo. Má disertace představovala spíše klasickou studii, která se soustředila především na změnu jazyka v literatuře. Tedy na to, jak přešli Ota Filip, Jiří Gruša a Libuše Moníková do němčiny. A dnes mi přijde skoro zajímavější, jak vícejazyčnost, třeba v lyrice, vlastně funguje.

Zároveň vnímám zájem o migrační román. Brigid Haines, germanistka z Velké Británie, si všimla, že v německojazyčné literatuře se objevuje stále více těch, kdo do němčiny přešli zvenčí a zpracovávají určitá témata. Především jde o jejich dětství, zvláště ve střední, středovýchodní Evropě. Zabývají se konfrontací s komunistickým systémem a svým příchodem do cizí země, kde zažili problémy puberty, změny jazyka a podobně. Haines tu hovoří o „Eastern Turn“, obratu na Východ.

Migrační román je dnes v německojazyčné literatuře vskutku významný předmět diskuse. A s ním i termín „migrační literatura“, případně její obsah. Sama jsem se ovšem zabývala převážně menšími formami, lyrikou, například Ivana Blatného. Tento básník, jehož se Jan Faktor a Annette Simon pokusili představit i v němčině překladem

Pomocné školy Bixley, je pro mě vícejazyčný par excellence: jeho vícejazyčné psaní totiž nejenže nelze oddělit od jeho životopisu, nýbrž ani nedělá koncese publiku.

Jako by Blatný předpokládal, že mu čtenář rozumí, zároveň mu však neustupuje překladem, nekalkuluje s nějakým řešením toho, co básně říkají. V tom je pro mě radikálním případem životní situace v lyrice jako něčeho nepřeložitelného. Liší se tak od klasických případů básnické vícejazyčnosti, kde sice vystupuje intertextuální proplétání jazyků, míst a času, jde však – jako v *Sešitech Josefiny Rykové Milady Součkové* – spíše o vsuvky, které sice ruší a dráždí, ale neovlivňují celou matérii básně.

A pak jsou ještě novější případy vícejazyčnosti, jako u Radka Fridricha, kde se objevují německá jména, místa a vytvářejí určité životopisné pozadí v básních, totiž sudetoněmecký kontext severních Čech. To funguje zase jinak. Proto si myslím, že nám podobné případy nabízejí příležitost znovu přemýšlet o možnostech básnictví, jazyků nebo identit.

Jedná se zde i o to, že autorky či autoři jako Blatný či Fridrich vnímají také možnost či potřebu znovu tematizovat či přímo konstruovat své publikum? Přitom jako by se měnila role překladatele, který zprostředkoval z jednoho národního jazyka do druhého.

Ano i ne, ale co je v každém případě zajímavé, když se podíváte na Fridricha, je, že upozorňuje na něco, co se ztratilo, co pro nás už vlastně není viditelné, a co on mytologicky zviditelňuje v minulosti, aniž by to však chtěl zviditelnit úplně, protože to už prostě není. Někdy jde i o texty, kde jakoby promlouvají mrtví. A to je něco jiného než třeba u Michaela Stavariče nebo Jaroslava Rudiše, kteří píšou německy a kde mám pocit, že jde o přístupnost textů a realit publiku.

V případě Jaroslava Rudiše mám přímo dojem, že ho má německé publikum opravdu rádo a že zároveň dobře funguje, jak na toto publikum spisovatel reaguje v autorských čteních a podobně. U studentů a studentek fungovalo v jeho *Winterbergově poslední cestě* přitom také to, jak Rudiš dokázal zprostředkovat emocionální rovinu změny jazyka, vystoupit se svým postulátem, že vytváří střední Evropu, že je střeoevropský básník a poezie vychází z cest vlakem a z nádraží, nádraží par excellence je ve Vídni, a na to pak navázal němčinu.

Myslím si tedy, že modely jsou rozmanité, i účinky. Fascinuje mě přitom, že podobné otázky nejsou relevantní jen pro českou literaturu, ale – jak jsem před nedávnem zažila na jednom čtení – také pro ruskojazyčnou

a další literatury. Dva básníci, Tatarka Dinara Rasuleva a Kazach Anuar Duisenbinov, zkoušeli zakomponovat do svého jazyka zvuk dalšího jazyka. První přenášela ve slovech zvuk tatarštiny do ruštiny a s tím se pak spojily i vzpomínky na její babičku. Druhý podobně pracoval s kazaštinou. Bylo to zajímavé nejen z perspektivy vícejazyčnosti, ale i hledání identity, spojené s potlačovanými jazyky v Ruské federaci, v době války.

Téma literární vícejazyčnosti je dnes zajímavější a důležitější, než kdy dosud bylo... Na základě literární vícejazyčnosti máme příležitost znovu přemýšlet o možnostech básnictví, jazyků nebo identit.

Ruština plnila tradičně vlastně dvojí roli: na jedné straně jazyky nahrazovala, víceméně násilně, na straně druhé ovšem fungovala pro mnohé jako Gennadije Ajgiho jako spojnice se širším publikem. Podobně napaté jazykové situace jsou v Evropě známé... Stává se pro podobné autorky a autory opět atraktivnější otevřená, svobodná němčina?

U autorů a autorek, které má na mysli Brigid Haines, je němčina spíše konsekvencí jejich biografie. Většina přišla do Německa, Rakouska nebo Švýcarska jako Saša Stanišić ještě v dětském věku a prošla tu vzdělávacím systémem. A biografie tu proto souvisí méně s jazykem, a více s fenoménem cizosti, stigmatizace, tedy i s určitým protislovanským rasismem. V některých textech najdeme otázku domova a ciziny nebo toho, kde jsme zakořenění. Jsou to paralely k turecko-německým básníkům, například Feridunu Zaimoğluovi.

Právě v Berlíně jde o komplexní otázku, kdy člověk neví, zda si němčinu skutečně volí anebo je tu tento jazyk zkrátka přítomen. Může to připomínat i Čechy 19. století, kde panovaly sociální rozdíly, a kdo chtěl něčeho dosáhnout, musel používat jazyk institucí, němčinu. V Berlíně jsou časté výpovědi mladé migrační generace o tom, že její mateřština nebyla ve škole doceněna a že když byla řeč o cizích jazycích, mohli být vícejazyční s angličtinou či francouzštinou, ale že turečtina nebo polština jako mateřština byly stigma.

Ve vašich studiích ovšem upoutá, že texty vícejazyčných autorů a autorek analyzujete nejen na biografickém základě, ale s důrazem na stavbu textů. Podíváte-li se na vícejazyčné česko-, polsko-, slovenskojazyčné a další autory a autorky, kteří píšou německy, objevují se tu dle výchozích jazyků nějaké společné zvláštnosti, nebo jde vždy o věc individuální?

Na to je obtížné odpovědět paušálně. Na první pohled bych řekla, že podobnosti převažují nad rozdíly. Mnohé z toho, o čem je řeč, nezávisí na jazyce. To je zajímavé sledovat a zdá se, že víceméně podobně funguje i vícejazyčné básnictví, kde jde zřídka o tak hlubokou existencialitu jako v případě Blatného. Tak je ostatně

Alfrun Kliems

Narodila se na německo-polské hranici ve Wriezenu, vystudovala rusistiku a bohemistiku na Humboldtově univerzitě v Berlíně a Univerzitě Karlově v Praze. Od přelomu 20. a 21. století působila na lipském Leibnizově ústavu pro historii a kulturu východní Evropy (GWZO) a Humboldtově univerzitě v Berlíně, kde se pak v roce 2012 stala profesorkou pro západoslovanskou literaturu a kulturu. Je autorkou a vydavatelkou řady publikací k západoslovanským literaturám 19.–21. století v širších regionálních souvislostech, naposledy vydala monografii *Underground Modernity. Urban Poetics in East-Central Europe, Pre- and Post-1989* (2021).

i v mém kazašském a tatarském případě, obou básnických pokusech spojit dva jazyky v jednom slově, mnoho paralel s jinými kulturami. Podobně píše „translingvální poezii“ například Polka Iwona Mickiewicz, která žije v Berlíně už od osmdesátých let, experimentuje s němčinou, polštinou, ruštinou a teď jidiš.

Na druhý pohled jsou však zjevné i rozdíly. Podíváte-li se například na migrační literaturu osmdesátých let, kterou psali mužští polští autoři, narazíte na fenomén, který Dirk Uffelmann kdysi nazval jako sebeasiaticizaci nebo sebebarbarizaci. Tedy vlastní pozitivní užití a afirmaci negativních heterostereotypů, které autorům předkládá německá společnost, jako že hodně pijí, jsou líní, divocí a pocházejí z dalekého, necivilizovaného Východu. Ale i to známe z fenoménu „kanačtiny“ německé turecké komunity. Věci fungují strukturně analogicky a s touto stylizací pracuje i Jáchym Topol v *Sestře*.

Vrátil bych se ještě k roku 2004 a k dalšímu setření hranic. Jedna z výzev, které nová doba přinesla, se týká přímo

Humboldtova univerzita v Berlíně
Zdroj: IstockPhoto

institucionálního rámce bádání. Některé tradiční katedry slavistiky můžou působit jako relikt, národní filologie se jeví stále více jen jako jeden možný rámec rozboru toho či onoho díla. Potom, co jste dokončila studia, jste pracovala v lipském Leibnizově ústavu pro historii a kulturu východní Evropy (GWZO) a na Humboldtově univerzitě v Berlíně. Jak se s touto výzvou tyto instituce vyrovnávají?

Krise slavistiky trvá vlastně už dost dlouho a já si ještě vzpomínám, že na začátku devadesátých let jsme měli například i na seminářích o českých a slovenských pohádkách více než dvacet studentů a studentek. Dokonce i na bohemistice a slovakistice jsme dokázali dobře naplnit magisterský seminář. Něco takového už více než deset let bohužel neexistuje.

V oboru bohemistika a slovakistika jsme se tak rozhodli, pokud jde o literaturu, pracovat skutečně komparatisticky, napříč jednotlivými jazyky. Jednak jsou jazykové znalosti většiny studentů a studentek, pokud nemají rodinné zázemí, na začátku omezené a trvá poměrně dlouho, než jsou schopni pracovat s originály, jednak si myslíme, že tím, že si osvojí regionální perspektivu,

hodně získají. Pochopí tak střední Evropu jako součást sebe sama, část Evropy, kterou možná ještě tak dobře neznají.

Naše studijní skupiny jsou proti devadesátým letům stále heterogennější, a to i národnostně. Na poslední exkurzi, kterou jsem vedla do Prahy, byli ve dvacetičlenné skupině dva Číňané, jeden Španěl, jedna Slovenka, jedna Češka, alespoň dva nebo tři Poláci, jeden Ital – a tak bychom mohli pokračovat. Naším společným jazykem zde byla němčina – a to zrovna neusnadňuje výuku češtiny. Je to ale určitě i příležitost k dialogu.

Zmínil jste, že vycházím z lipského GWZO. Přes deset let jsem tam byla koordinátorkou pro literaturu středovýchodní Evropy, a to na vás zapůsobí. Tam jsem pracovala s regionální perspektivou. Byla zde zastoupena rumunština, maďarština, pracovali tu kolegové a kolegyně na literatuře v jidiš a naplánován byl projekt romistický.

Pro mě byl návrat na Humboldtovu univerzitu vlastně trochu šok, protože mě tehdejší semináře vrátily také zpátky do národního kontextu, navíc již třeba jen se třemi či čtyřmi studenty. Podle mě taková skupina funguje ve výuce jazyka, ne však literatury a kulturních věd, protože studenti

a studentky musejí mít příležitost diskutovat také mezi sebou. To byl jeden z důvodů, proč jsme si řekli, že budeme učit opravdu západní slavistiku. Takový seminář o holocaustu ve středovýchodoevropské próze je rozhodně lepší, spojíte-li Danila Kiše, Imreho Kertésze, Tadeusze Borowského, Arnošta Lustiga a další, včetně mladších jako třeba Radky Denemarkové. I proto, že mezi texty často existují různé vztahy.

V mnohém sice s Milanem Kunderou nesouhlasím, ale myslím, že má pravdu, když říká, že je hrozné najít v encyklopedii Jana Husa hned vedle Ivana Hrozného, zatímco patří vedle Martina Luthera. Něco podobného, to, že je třeba překračovat úzké hranice národních literatur, je i naše zkušenost, a někdy přitom jdeme dokonce proti záměrům našich studentů a studentek, především polonistiky. Jestliže mluvíme třeba o *Panu Tadeášovi*, snažíme se podívat, proč Rosu Luxemburg a Nietzscheho oslovil, a *Dziady* neoslovily; zde má zahraniční filologie své akcenty.

Nemá ale tato perspektiva, byť přináší šance pro slavistiku, také negativní vliv na studium jazyka a přílišnou důvěru v překlady bez zřetele na originál?

To je pravda, ale myslím, že s tím musíme žít. Většinu literatury, kterou čteme, vlastně nečteme v originále. Nevím, jestli četl třeba David Grossman polsky Bruna Schulze anebo Imre Kertész italsky Prima Leviho, třebaže

Exkurze na Univerzitu Karlovu k interkulturalitě Prahy, vedená Štěpánem Zbytovským, leden 2023

jimi byli velmi inspirováni..., každopádně však fetišizace originálu zužuje literaturu.

Problém ovšem nepředstavuje jen obtížná dostupnost originálu v některých případech a orientace na překlady, ale i to, že studenti a studentky se často omezují pouze na úryvky: na seminářích pracujeme převážně s nimi, a na takovém základě může být analýza románu zavádějící, jakkoliv se snažíme analyzovat různé detaily a vždy se najde i někdo, kdo má – už jazykově – blízko právě k originálu studovaného díla a v ideálním případě umožní spolupráci mezi těmi, kdo rozumí literárnímu textu, reáliím lépe, a těmi ostatními.

Navíc musím říci, že studentky a studenti se mění, a před třemi desítkami let, kdy jsem začínala učit, jsem nemusela vysvětlovat třeba to, co se stalo v roce 1968. A myslím, že za deset let už nebudu moci očekávat, že budou vědět, co přinesl rok 1989. Když je ovšem na toto vyučující připraven a dokáže to vpravit do rozboru, je to v pořádku.

Pokud zaujmete regionální perspektivu, o které mluvíte, nejspíš také vidíte tvorbu jednotlivých národních kánonů z poněkud jiné perspektivy... Sama jste se zabývala jinojazyčnou tvorbou středoevropských autorů, ať už šlo třeba o německojazyčné nebo ty, kteří mluvili jidiš či romsky... Jak vidíte po této stránce bohemistiku zvenčí, ve srovnání s jinými souměřitelnými obory? Nabídlá tu

ve vztahu k národním kánonům a tomu, co zůstalo mimo ně, už dost nosných perspektiv, anebo v ní ještě existují mezery, či dokonce tabu, které vyžadují práci?

Mám pocit, že toho literární věda už udělala hodně, v bohemistice, polonistice, i možná obecněji ve slavistice a v neposlední řadě také v germanistice. Srovnání by tu měla být nanejvýš obezřetná.

Je ovšem třeba říci, že zkoumání postkoloniálních struktur v Polsku začalo mnohem dříve. A v českém kontextu je skutečně teprve na počátku. To je na jedné straně historicky spojeno s tím, že Polsko má silnější imperiální minulost. Na druhé straně však například Milena Bartlová hovoří o malém, ale našem kolonialismu. Sama si také myslím, že k česko-slovenskému vztahu by se určitě dalo vrátit ještě důkladněji, možná i po vzoru slovakistiky, podívat se na příslušné konstitutivní momenty u Ivana Olbrachta, Karla Čapka, Vladislava Vančury a dalších.

Důvodem k tomu je také to, že třeba i v komiksu, zábavné četbě a ovšem v literatuře jako u polského autora Ziemowita Szczerka hrají podobná témata roli. Szcze-

rek v románu *Sedmička vypráví o road tripu* mezi Krakovem a Varšavou, a píše přitom o střední Evropě. Pro něj jsou to malé národy, které spolu vlastně permanentně soupeří. Popisuje zejména polsko-ukrajinské vztahy, kdy Poláci pohlížejí civilizačně na Ukrajinu svrchu. A stejně to vidí i mezi Čechy a Slováky. A tak velmi krásně vykládá střední Evropu, Slováky pro Čechy vlastně skoro jako polské „kresy“, totiž území a lidi na východě.

Naproti tomu si myslím, že dobře zkoumána jsou krok za krokem například zmíněná romská témata. V českém kontextu se objevuje stále mnoho textů o vyhnání: vždy mě překvapí, nakolik v nich vstupují z estetického hlediska do vztahů českých, polských, německých autorů a autorky jako Radka Denemarková, Emma Braslavsky, příznačně přeložená

i do češtiny, či Reinhard Jirgl, a konečně nakolik se v nich objevují strukturální analogie a vztahy. Prozkoumány jsou i různé aspekty regionální literatury s její vícevrstevnou kulturní identitou, jako například slezské.

Pokud jde o inovativní přístupy k národnímu kánonu v české vědě, vidím mimo chodem v průkopnické roli také českou

Musím říct, že studenti a studentky se mění. Před třemi desítkami let jsem nemusela vysvětlovat, co se stalo v roce 1968. Za deset let už nebudu moci očekávat, že budou vědět, co přinesl rok 1989.

germanistiku. Rovněž v případě vícejazyčnosti a jejího studia, o němž jsme mluvili na začátku, Libuše Moníkové či Jana Faktora, je třeba mluvit o jejich zásluhách; byla tu zpravidla rychlejší než bohemistika.

Máte také vy na Humboldtově univerzitě co dohánět?

Trvalo nám tři vlastně ústavní schůze, než jsme se přejmenovali na Ústav slavistiky a hungaristiky. A odpor ze strany slavistik a slavistů k tomu, abychom se přejmenovali, byl opravdu silný, i když mít hungaristiku je pro podobné pracoviště opravdová výsada. Jsme jediná univerzita v Německu s hungaristikou a podobnými tématy, ale dostávám pak překvapeně či podrážděné dotazy od germanistů, kteří se diví, proč se zabývám Sašou Stanišičem nebo Libuší Moníkovou, jde-li o německé autory a náleželi by prý spíše do jejich oboru.

Mohli bychom víc spolupracovat i s germanistikou. Germanobohemistika se u nás na univerzitě ve skutečnosti příliš nekoná. Máme sice skvělé kolegyně, jako je Ulrike Vedder nebo Birgit Dahlke, které se zabývají Janem Faktorem a podobnými tématy, ale dostávám pak překvapeně či podrážděné dotazy od germanistů, kteří se diví, proč se zabývám Sašou Stanišičem nebo Libuší Moníkovou, jde-li o německé autory a náleželi by prý spíše do jejich oboru.

Na toto téma jsme v Krajinách češtiny hovořili před rokem s Matteem Colombim, který si stěžoval, že německé akademické prostředí na jedné straně vyzývá interdisciplinaritu v různých doktorandských školách, konferencích a podobně, na druhé straně vnímá často hranice mezi obory velmi zkosnatěle. Vyvíjí se tato situace? Myslím, že má pravdu, ale přece a pomalu se posouvá dobrým směrem. Zatímco v západní

slavistice byl vztah bohemistiky, polonistiky, slovanské zřejmější, východní slavistika se často soustřeďovala jen na ruštinu. Ovšem už před 24. únorem 2022 jsme se v ústavu, díky Manuelu Ghilarduccimu, intenzivně zabývali otázkou běloruštiny či ukrajinštiny a podobný vývoj vidím i jinde. Na druhé straně musím přiznat jistou ambivalenci, protože stále nabízíme národněfilologický přednáškový kurz pro polštinu a češtinu, rozsahem jeden z nejdůležitějších v Německu.

Právě z hlediska studentů jsou populární srovnávací, mezioborové semináře, ač samozřejmě potřebujeme také podobné propedeutické kurzy, jinak totiž figuruje literatura bez literárněhistorických kontextů. A to je trvalé dilema.

Vrátíme-li se ještě na počátek 21. století, intenzivně jste se zabývala českým disentem. Prezidentem byl dosud Václav Havel, jako intelektuál měl v Německu velké echo. Psala jste tehdy o disentu a jeho literatuře a podobně. V současnosti věnujete naopak stále větší pozornost středoevropskému undergroundu. Jak spolu oba fenomény souvisejí, a v čem vás zajímají, ve vztahu k literatuře a umění, dnes? Připomenu tu vaši knihu *Der Underground, die Wende und die Stadt. Poetiken des Urbanen in Ostmitteleuropa*, která vyšla nedávno i anglicky.

Václav Havel stále stojí za znovuobjevování. Jestliže píše Radka Denemarková ve svých *Hodinách z olova* o tom, jak velmi je čten v Číně, ptám se, zda totéž platí i u nás.

Četla jsem na seminářích znovu *Moc bezmocných*, jde o text, který pokaždé nabízí dobrou diskusi.

Nicméně můj projekt o undergroundu se mu vzdaluje, nejde o klasický samizdat a disent, nýbrž underground jako jiný, třetí typ komunikace. A jedná se přitom právě o poetiku urbánního, o jistý typ estetické konstelace undergroundu, která se manifestuje ve městě anebo na základě města a radikálně přetváří běžné hierarchie urbánního prostoru. Toto mě fascinovalo od osmdesátých let do přítomnosti a vedlo k myšlence, že underground nelze spojit se státním socialismem, jako to vlastně udělal Jáchym Topol, když řekl, že ve chvíli, kdy zkolabuje takový systém, nemůže už být undergroundovým umělcem.

Není to jen moje interpretace, ale underground je pro mě skutečně estetická volba, není to výlučně forma politického protestu, zasahuje hlouběji. Proto jsem se zabývala řadou mužů od Egona Bondyho, Ivana Martina Jirouse po Jurije Andruchovyče, Andrzej Stasiuka, Petera Wawerzinka jako představitel literární scény v berlínském Prenzlauer Bergu a další. Až později jsem zjistila, že jsou to skutečně všechno muži, a to snad souvisí s tím, že pracují s tribálními obrazy, představami bratrství či kmenů, i když hovoří o ženách.

Každopádně však pro mě bylo důležité, aby byl underground popsán svými vlastními kategoriemi. V české literatuře nejde o nic neobvyklého – o pražském undergroundu existují vynikající průkopnické studie Gertraude Zand, Martina Machovce,

Problém nepředstavuje jen obtížná dostupnost materiálu a orientace na překlady, ale i to, že studenti a studentky se často omezují na úryvky.

Martina C. Putny, na které se dá navázat –, v případě jiných literatur to však automatické není. Prenzlauer Berg nemluví nutně o undergroundu a ne všechny jeho autory je tak možné zařadit. I v případě polské literatury sice existuje koncept, ale nebývá tak charakterizována generace kolem časopisu *Brulion*, přestože právě ona tento fenomén myslím velmi dobře ztělesňuje.

Tuším, že podobně jako v případě vícejazyčnosti souvisí s kolektivními projekty také váš zájem o fenomén komiksu, totiž ve vztahu k romantismu a jeho manifestacím v kultuře 20. století. Jak se s romantismem, programově překračujícím klasické formy, vyrovnává komiks? Nabízí nějaké zvláštní, významné možnosti, vezmeme-li v úvahu, že kanonická díla jako *Máchův Máj* nebo *Erbenova Kytice*, a podobně jejich polské a další protějšky, byla nedávno i zfilmována?

Podíváte-li se na nová zfilmování, *Máje* či *Kytice*, jsou často plná klišé, patetická, komerční. Nepředstavují reflexi romantismu jako některé komiksy. Komiks je přitom zcela jiný typ čtení než literatura, jiný než film, a čím víc jsem se jím zabývala, tím více jsem si říkala, že se jedná o nejvícevrstevnatější umění: nutí nás ve svých náročných formách k stálému listování, pohybuje se mezi přemírou významů a sebereferencí znaků, vyžaduje si interpretační úsilí.

V českém a slovenském kontextu jsem si vybrala tři komiksy, *Jánošíka!*, *Šifru mistra Hanky* a *Ve stínu šumavských hvozdů* s velkolepým setkáním Karla Maye a Boženy Němcové, které dále vyhrocuje to, co už je v romantismu vlastně zakotveno, sebeinscenaci a vlastní marketing autora, zacházení s genderem a exotizací, toto vše tady najdete. Zajímavé je, že ve všech těchto komiksech je přitom už také přítomná metarovina, reflexe romantismu.

Zdůrazňuji, že podobné komiksy se nehodí pro klasickou výuku ve škole, nejsou zkrátka jen malovaným obsahem díla romantického klasika, a nabízejí zřetelně více. Jedná se tak o jistý zábavný „clash“ mezi vysokou a triviální literaturou.

Vyjdou tato vaše pozorování o komiksu také knižně?

Musím se přiznat, že pro mě téma komiksu poněkud ustoupilo do pozadí a v souvislosti s válkou Ruska proti Ukrajině je překryl další, aktuálnější projekt. Uvědomila jsem si totiž, kolik stereotypů je dosud rozšířeno o středoevropské Evropě. A jak málo o ní vědí dokonce moji nejbližší přátelé: málokterý z nich byl ve Varšavě, nanejvýš v Praze, a Bratislavu nebo Lvov nezná skoro nikdo. Zároveň se pak vracejí překvapeně, jak moderní život viděli, digitalizovanější než zde a podobně.

Požádala jsem tedy o podporu projektu pod názvem *Po válce v šest. Střední Evropa, její literatura a my*, který bych v dalších letech ráda zpracovala. „My“ přitom znamená skutečně německou perspektivu, otázku, co vyprávějí naši sousedé v třiceti letech po roce 1989 a proč je to pro nás důležité. Otázka je, jaký si region v této době vytvořil literární profil, a musím říct, když přemýšlím o možných přínosech tohoto projektu, že jsem překvapena, že i klasické motto ze *Švejka* zná málokdo, nemluvě o postkoloniálních osudech a traumatech těchto literatur. Osnova knihy už je připravena, kapitoly..., otázka samozřejmě je, jak člověk může něco podobného napsat, jestliže literární historie střední Evropy dosud vlastně neexistuje, odhlédnuto od té od Zorana Konstantinoviče a Fridrun Rinner. Jsou tu naopak různá kompédia, nepřehledné množství studií, které je možné jen těžko obsáhnout. Myslím si ale, že je opravdu čas se za těmito lety ohlédnout a ukázat – širšímu publiku –, že naši sousedé vyprávějí něco, co nevidíme, a co se nás dotýká.

O kterých literárních dílech vlastně nejraději diskutujete se svými studenty a studentkami? Historie vašich kurzů a publikací ukazuje různé akcenty od lyriky, v Kunderou zdůrazněném vztahu ke kulturněpolitickým klišé, po rockovou operu...

V podstatě používám všechno, co se hodí. Musí jít ovšem o texty přeložené, což může být problém například v případě slovenské literatury, zvláště starší. Lyriku můžeme naopak překládat společně, k tomu připravuji někdy doslovné překlady...

Pokaždé se ovšem vracím k Jáchymu Topolovi, toho pokládám za velmi významného současného autora, a přitom jsem stále znovu překvapena, co mi ve výuce funguje, a co ne, právě Topol totiž nefunguje tak docela a vznikají o něm velké diskuse. Čteme úryvky ze *Sestry* a bavíme se o tom, co lze udelet z jazyka, diskutujeme o *Chladnou zemi...* Jiný autor, který je pro výuku výtečný, a taky docela nefunguje, je Bohumil Hrabal v *Pábitelích*: část skupiny říká, že toto není literatura, a pro druhou se jedná o něco velkolepého. Do semináře o road stories jsem zapojila *Winterbergovu poslední cestu* a čekala jsem, že text, se svými redundancemi, bude přijat spíše kriticky, ale studenti a studentky byli nadšení. Avšak také Milan Kundera je pokaždé riziko, čtu raději *Žert*, zatímco *Nesnesitelná lehkost bytí* podle mě zastarala, jakkoli se každopádně vyplatí o ní diskutovat. Ráda bych četla více i Michala Ajvaze, *Druhé město* bylo právě přeloženo a totéž by si zasloužila také *Města*. Výtečná je i Sylvie Richterová a její *Každá věc ať dospěje na své místo*, ani zde však není k dispozici překlad.

A pak jsou důležitá témata jako holocaust nebo vyhnání, která myslím musejí být zprostředkována, a témata, která mají úspěch, jako pop či komiks, třebaže právě komiks se vyučuje obtížně, jestliže studenti mají komiksy v PDF, a nemají tak snadnou možnost neustálého listování... Chybí jim haptika materiálu, pro četbu komiksu zásadní.

Nyní vyučuji o střední Evropě v literatuře, téma je samozřejmě velmi aktuální, a tak znovu čteme Milana Kunderu. Zabýváme se však i středoevropským barokem a tím, co nám dnes může říci. Berlín tu nabízí dobré zázemí v muzeích, kde si můžeme nejenom prohlédnout něco k baroku, ale i ke kulturnímu vzpomínání či k slovanskému Berlínu. Máme tady kulturní střediska, četná čtení a výstavy. A Praha není daleko.

Exkurze do evropského města kultury, Bratislava, 2016

Knihy není jen zboží

Rozhovor s překladatelkou Agatou Wróbel

Tatjana Langášková / Česká centra, Praha

Agata Wróbel je mladá překladatelka, tlumočnice a redaktorka na volné noze, členka polského Sdružení literárních překladatelů. Je také koordinátorkou literárního programu filmového festivalu *Kino na hranici* v Cieszyně a Českém Těšíně, nejvýznamnější polsko-české kulturní akce.

Agata Wróbel s knihou *Do tmy Anny Bolavé*

Věku 27 let vyhrála polské kolo soutěže pro mladé překladatele *Cena Susanny Roth 2016* překladem úryvku z knihy Anny Bolavé *Do tmy*, následně jí nakladatelství Książkowe Klimaty zadalo překlad celé knihy. Po jejím úspěchu na polském trhu následovaly další překlady českých autorů (Jiří Březina, Markéta Pilátová, Radka Denemarková, Daniel Petr, Alena Mornštajnová).

S Agatou, kterou znám jako skvělou překladatelku i tlumočnici z doby svého působení v Českém centru Varšava (2017–2022), jsme mluvily o její profesi i soutěži, každoročně organizované Českými centry a Českým literárním centrem, která znamenala start její překladatelské dráhy.

Proč jste se rozhodla studovat právě češtinu?

Občas ráda připisují zásluhu své rádo by genialitě intuíci, ale upřímně řečeno, byla to do značné míry náhoda. Začala jsem polonistikou, měla jsem ráda výuku cizích jazyků, a asi po dvou letech mne napadlo, že bych k tomu mohla přidat ještě nějakou další filologii. Čeština se mi tehdy zdála zábavná a roztomilá (což byl, uznávám, dost povrchní pohled), z literatury jsem znala hlavně ta nejemblematičtější jména, ale měla jsem v souvislosti s ní velmi pozitivní asociace, stejně jako se samotnou zemí.

Mimochodem, potkala jsem během studia hodně lidí, pro které byla čeština antidotem na polský patos a určité až karikaturní představy o náboženství, vlastenectví atd. Takže váš jazyk má zřejmě pro Poláky i terapeutický rozměr.

Vystudovala jste v Krakově bohemistiku a polonistiku, kromě češtiny překládáte i z ruštiny. Vidíte nějaké rozdíly v překládání z těchto dvou jazyků?

Určitě ano, i když je to dost těžké pojmenovat, každý jazyk je prostě trochu jiný pohled na svět, jiná perspektiva a v případě češtiny a ruštiny se tyto pohledy velmi liší. Důležitá je i skutečnost, že ruština není jen jazykem ruské literatury, používá se na mnohem větším území než čeština, prolínají se v ní rozmanité, občas i dost vzdálené kulturní tradice.

Mám ale také pocit, že každý významný spisovatel si vytváří svébytný jazyk. V české literatuře takovou autorkou je třeba Radka Denemarková. Mezi autory, které jsem měla potěšení překládat z ruštiny, je to například Tatjana Zamirovská nebo Grigorij Kanovič. A tehdy to už není natolik o češtině a ruštině, spíše o nějaké „denemarkovštině“, „zamirovštině“, „kanovičštině“, které se člověk snaží nechat zaznít ve svém jazyce.

Soutěž pro mladé překladatele Cena Susanny Roth 2016 změnila můj život. Jako vítězka soutěže jsem dostala možnost přeložit do polštiny knihu *Do tmy Anny Bolavé*.

ině velmi homogenní, neexistují tak velké rozdíly mezi mluveným a psaným jazykem, vždy je tady oříšek třeba obecná čeština. Člověk se musí hlídat, aby to nepřehnal, ale aby zároveň text neochudil o jeho původní vyznění a jazykovou barevnost.

Přeložila jste řadu českých autorů, který byl pro vás osobně nejtěžší a proč?

Určitě Radka Denemarková, i když to byl současně velký zážitek a radost. Občas

když člověk nějaký text čte (a překlad je podle mne čtení v pravém slova smyslu), má pocit, že to někde autor nedotáhl, někde je zase nějaká pasáž ne zcela funkční atd. V *Koboldovi* má každé slovo svou váhu, žádné tam není pouhou náhodou, je to velmi „hustý“ text, který na překladatele klade velké nároky a zodpovědnost. Navíc jeden z dílů knihy přeložila Olga Czernikow, velmi zkušená a talentovaná překladatelka, což pro mne představovalo ještě větší tlak.

Na jakém českém překladu momentálně pracujete?

Překládám *Smrtholku* Lucie Faulerové a *Prameny Vltavy* Petry Klabouchové.

Kterou knihu byste ráda přeložila, kdybyste si mohla vybrat?

Hranici lesa Vráti Kadlece, který je velmi zajímavý spisovatel a skvělý člověk. Zatím se ho podařilo pozvat na Mezinárodní festival povídky ve Vratislavi. Doufám také, že Vráta nakonec dokončí aspoň jeden román, prý má rozepsané tři... A také knihu, která sice není česká, ale kterou jsem díky Čechům objevila, a která, i když se zdá nepřeložitelná, do češtiny přeložená je (což pokládám za velmi inspirující): *Pan Kaplan má třídu rád* Lea Rostena.

Jaký máte názor na soutěž Cena Susanny Roth a jak hodnotíte její dopad? Co vám osobně přinesla?

Bude to možná znít jako dost kýchovitě klišé, ale tato soutěž pro mladé překladatele skutečně změnila můj život. V Polsku se do ní zapojilo nakladatelství Książkowe Klimaty, a já jsem jako vítězka soutěže v roce 2016 dostala možnost přeložit do polštiny *Do tmy Anny Bolavé*. Dříve jsem často slyšela, že pro začátečníka je velmi těžké získat svou první zakázku – překládat literaturu bylo mým snem, ale moc jsem

nevěřila, že se mi to kdykoli podaří. Román v mém překladu měl velmi pozitivní ohlas v Polsku, otevřel mi další dveře a dodal odvahy. Nebýt této soutěže, možná bych se dnes překladem nezabývala.

Jaká je pozice mladé polské bohemistky, která se chce věnovat překladům české literatury, v tak silné (etablované) konkurenci, jaká je v Polsku?

Na jedné straně je konkurence skutečně silná, na straně druhé je v Polsku stále dost velká poptávka po české literatuře (zdá se, že jsme pro vás vlastně hlavní literární exportní trh) a nakladatelé jako třeba Afera, Książkowe Klimaty nebo Amaltea dávají šanci i mladším, méně zkušeným překlada-

telům. Pořád každý rok probíhá také soutěž *Cena Susanny Roth*, což je možnost zkusit své síly, dostat zpětnou vazbu a v ideálním případě i svou první zakázku.

Jaká je obecně situace v Polsku v oblasti literárního překladu?

Mám pocit, že se o překladatelích literatury asi nikdy nemluvalo tolik jako v posledních letech, za což vděčíme především polskému Sdružení literárních překladatelů. Každé dva roky se v Gdaňsku koná mimořádný festival věnovaný právě literárnímu překladu, mnoho nakladatelství začalo zohledňovat jméno překladatele na obálce knihy, stále častěji se kategorie „překlad“ objeví i u různých cen.

Někdo s nohama na zemi by k tomu asi ještě řekl, že, mírně řečeno, překladatelství není příliš lukrativní povolání (a to překladatelé z češtiny na tom ještě nejsou nejhůř, díky grantům z českého Ministerstva kultury). S luxusem jako třeba důchod většina lidí zabývajících se touto ušlechtilou profesí nepočítá a je rozumné mít nějaký další zdroj příjmu, případně bohatého manžela.

Další problém je komercializace myšlení o literatuře, ale to není jen polský jev. Naštěstí pořád existuje mnoho nakladatelů, pro které kniha není jen zboží na prodej. ■

Poznámka

Rozhovor byl veden v češtině v písemné formě.

Knížní festival v čele s Radkou Denemarkovou

Jana Sovová / lektorát Padova, Itálie

Dne 14. 9. 2022 na zahajovacím večeru jednoho z nejsledovanějších italských knižních festivalů *Pordenonelegge* vystoupila Radka Denemarková spolu se svou italskou kolegyní Silvií Avallone. Moderátorem jejich dialogu o historii i současnosti Evropy byl profesor české literatury na Univerzitě v Padově Alessandro Catalano.

Předatelé festivalu, nadace *Pordenonelegge* spolu s bankou *Friulvest Banca*, si pro letošní 23. ročník zvolili jako symbol Prahu coby kulturní křižovatku mezi východem a západem. Proto byl organizační tým rozšířen o České centrum Milán a Italský kulturní institut v Praze.

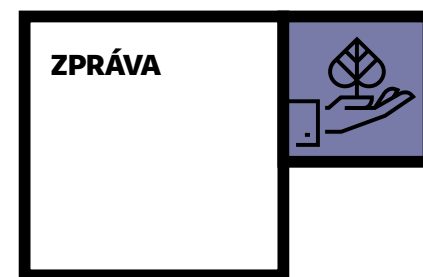
Radka Denemarková hovořila v Pordenone především o zásadních tématech svých knih, tj. nutnosti zabývat se o veřejné dění, poučit se z historie a otevřeně se zastávat obětí, vidět svět jejich očima. Několikrát poukázala na nebezpečí, jaké představuje politický systém Ruska a Číny pro evropskou demokracii. Zároveň se netajila svým přesvědčením o terapeutické síle literatury a vnímavých jedinců, kteří mohou ostatním ukázat cestu z hluboké krize mezilidských vztahů i politických systémů.

Spisovatelka také reagovala na postřehy Silvie Avallone ohledně přetrvávajících gen-

derových stereotypů v rodinách i partnerských svazcích a potřeby většího zastoupení žen ve veřejných funkcích. Jako příklad Denemarková pohotově poznamenala, že všichni politici a zástupci institucí, kteří měli na festivalu úvodní slovo, jsou až na jednu výjimku muži. Sklidila za to aplaus obecenstva čítajícího přes 600 diváků. Několik politiků v čele s pordenonským starostou krátce poté opustilo sál. V tištěných médiích ani v kuloárech však nebylo toto gesto spojováno s výrokem Denemarkové, nýbrž s vleklými politickými spory mezi starostou a uměleckým ředitelem festivalu.

Poslední z řady vřelých potlesků následoval po autorčině závěrečném apelu na důležitost slova *rispetto* (respekt) všech, všude a za všech okolností, znázorněného nafukovacím balonkem ve tvaru písmene R.

Po vystoupení Radky Denemarkové, které jsem měla tu čest tlumočit, se kona-

Vyprodaný sál Verdiho divadla v Pordenone
Foto: Soňa Pokorná

Spisovatelčin apel na slovo respekt
Foto: Soňa Pokorná

la autogramiáda románů *Peníze od Hitlera* a *Příspěvek k dějinám radosti*. Nakladatelství *Miraggi* právě připravuje k vydání italský překlad *Hodin z olova*, o jehož prezentaci na příštím ročníku festivalu projevil zájem předseda nadace *Pordenonelegge*.

Z ostatních českých autorů se letos představili Kateřina Čupová, Josef Pánek a Markéta Pilátová. ■

Vzácná návštěva v Káhiře

Kateřina Hošková / lektorát Káhira, Egypt

Mou snahou je, aby se káhirští bohemisté měli možnost setkávat s českými literáty a živou češtinou. Málodko z nich si totiž může dovést do České republiky zaletět; složitá je nejen ekonomická, ale i vízová situace, a třeba bohemistky dívky se tolik nedostávají do kontaktu s českými turisty jako bohemisté chlapi.

Po covidové odluce jsme tedy konečně navázali na inspirativní návštěvu spisovatele Jáchyma Topola. Tentokrát k nám v březnu 2023 zavítala spisovatelka Markéta Pilátová.

První setkání proběhlo na Fakultě Al-alsun. Autorka mluvila o své tvorbě, jak pro dospělé, tak pro děti, a také o svých zkušenostech a zážitcích z Latinské Ameriky. Pro většinu posluchačů byla informace, že mnoho Čechů a jejich potomků žije například právě v Jižní Americe, asi úplně nová. Po přednášce následoval méně formální seminář pro starší studenty bakalářského programu a dále pro studenty magister-

ského programu, doktorandy i pro členy fakulty. Spisovatelka vyprávěla o tom, jak u ní probíhá proces psaní a jaké pomůcky při tom používá. Dotkli jsme se témat, jako je příprava „scénáře“, charakteristika postav nebo zda je pro spisovatele důležité číst a znát světovou literaturu. Seminář jsme zakončili „legionářským dopisem“ – tvůrčí aktivitou, během níž jsme se naučili, jak vložit dopis do obálky bez obálky.

Není objektivní, když proběhla akce chválí jeden z pořadatelů. Pojďme se tedy zeptat zúčastněných, protože právě pro ně byla akce zorganizována. Otázka zněla: „Co vás zaujalo? Co se vám líbilo?“

Fares, student magisterského studia: „Zaujalo mě, když (spisovatelka) vyprávěla o tom, co bychom měli dělat, abychom mohli psát, protože jsem měl několik let zájem o psaní pohádek, ale nevím, jak bych mohl začít. Dále mluvila o zajímavém tématu: o Čechách, kteří žijí v Brazílii, kam odešli po komunistickém převratu a okupaci Československa v roce 1968. A také rozdíl v současném jazyce mezi Čechy v Brazílii a Čechy v Česku.“

Marina, studentka 3. ročníku bakalářského studia: „Jedna z věcí, která mě zaujala, bylo, že je to podle všech měřítek skvělá spisovatelka,

a líbilo se mi, jak vyprávěla o (...) životních situacích, kterým může být mnoho z nás vystaveno. A jak probírala i ty nejmenší detaily. (...) to, co ve mně vyvolalo zájem, je její láska k dětem a její trpělivost s nimi...“

Menna, studentka magisterského studia: „Byl to opravdu zajímavý den (den na fakultě). Zaujaly mě názvy románů, které autorka napsala. Taky život autorky v Brazílii a rozhovor s vnučkou Tomáše Bati. Během semináře jsem se naučila nové věci o způsobu psaní, jak můžu začít psát román, jak analyzovat postavy. Nejzajímavější část bylo to, když jsme dělali legionářský dopis.“

Omar, student 1. ročníku bakalářského studia: „Byl to moc zajímavý den, taky jsem byl moc šťastný, protože jsem se setkal a mluvil se slavnou českou spisovatelkou. Dozvěděl jsem se hodně věcí o české literatuře.“

Bothaina, studentka doktorského studia: „Zaujalo mě to, že spisovatelka mluví česky tak jasně, že jsem chápala dobře, co řekla. Velmi zajímavé bylo cvičení o psaní. Napsala (na tabuli) tři důležité otázky: **O čem píšeme? Pro koho? A proč?** Bylo taky užitečné cvičení o propojení postav. (...) Zaujalo mě i její názor na ženskou literaturu. Spisovatelky nemusejí psát jen o lásce a o svých sporech s muži. Svět literatury je větší a je hodně témat, o kterých mohou psát...“

O tom, že se daří udržovat spojení s absolventy oboru, svědčí i skutečnost, že se na přednášku dostavili i někteří z nich. A jak se akce líbila jim?

Karím, absolvent bohemistiky: „Přednášky Markéty byly úžasné, protože v přednášce nešlo jenom o literaturu a psaní románů, prostě šlo o hodně zajímavých informací. Například nám řekla o nějakých tradicích v Brazílii a taky bylo zajímavé, jak život tam měl vliv na její psaní a způsob a druh literatury. Díky paní Markétě jsem se dozvěděl o tom, jak tam Antonín Baťa tvořil svůj byznys. Znal jsem tu značku bot Baťa, ale vůbec jsem nevěděl, že zakladatel té firmy byl Čech a že existuje město v Brazílii, které má jeho jméno. (...) V semináři se mi líbilo, jak nás paní Pilátová učila dělat ty dopisy, které posílali Češi mezi sebou kdysi dávno. A taky jak nám ukázala mentální mapu, jak můžeme začít psát, jak se připravit na psaní románů nebo třeba aspoň jak vyjádřit pocity. To mě moc potěšilo, protože jsem člověk, který rád vyjadřuje své pocity psaním. Měl jsem pocit, že nejsem jediný na světě, kdo to dělá.“

Markéta Pilátová mluvila také o své tvorbě a o svých zkušenostech učitelky u krajanů v Jižní Americe.

A nakonec slovo samotné spisovatelky: „Tolik zájmu o češtinu se opravdu hned tak nevidí! Moc se mi líbila úvodní přednáška o historii bohemistiky v Káhiře a moc jsem

Přednáška Markéty Pilátové o knize S Baťou v džungli

Přednášky se zúčastnili jak studenti, tak absolventi káhirské bohemistiky

si užila i seminář kreativního psaní v češtině, v němž jsem se studentům snažila předat několik tipů, jak psát literární texty. Potěšilo mě, že měli spoustu dotazů a že potom druhý den přišli i na literární večer (pořádaný v angličtině Českým centrem Káhira a určený široké veřejnosti, poznámka autorky). Je vidět, že jsou velmi motivovaní a že výuka češtiny je na univerzitě opravdu kvalitní. Překvapila mě vysoká jazyková úroveň většiny studentů, s nimiž jsem se setkala. A v neposlední řadě jsem ocenila možnost osobně se setkat s překladatelem Chalidem El Biltagim (zároveň současný vedoucí katedry bohemistiky, poznámka autorky) a s egyptskými nakladateli. Bylo to prostě skvělé! Šukran! 14

Závěrem bych ráda zdůraznila, že studenti měli jedinečnou příležitost nejen se setkat se současnou českou literátkou, ale vzhle-

dem k druhému literárnímu večeru si mohli také vyzkoušet položit otázky v angličtině, argumentovat, vidět, jak se prezentuje literatura a její překlad do jiného jazyka. Pro vysoký zájem studentů o psaní připravuji v současné chvíli seminář tvůrčího psaní. Návštěva spisovatelky Markéty Pilátové byla zorganizována společně s Českým centrem Káhira (dík patří Tereze Sváškové) a Českým literárním centrem. Hlavní akce proběhly dvě: první na fakultě – určená studentům a členům katedry, druhá pak pro širokou veřejnost v centru Káhiry. Velmi mě těší, že mnoho studentů se zúčastnilo obou akcí. ■

Poznámka

Výpovědi studentů přepsala autorka článku Kateřina Hošková.

14 Šukran! – Děkuji!

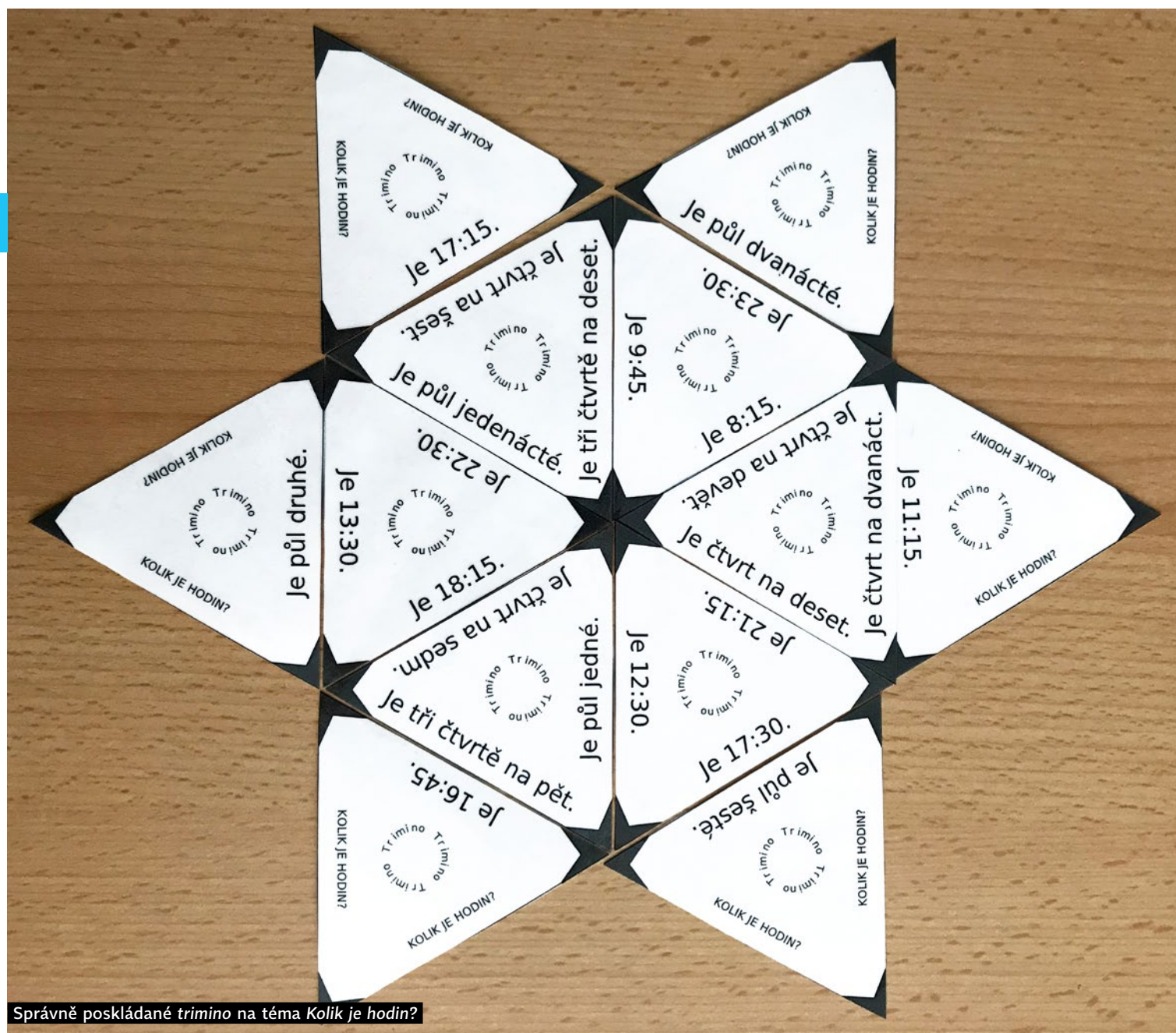

Seminář tvůrčího psaní Markéty Pilátové pro vybrané studenty i členy katedry

Trimino ve výuce češtiny pro cizince

Jana Mášová / lektorát Poznaň, Polsko

Už jste někdy slyšeli o *triminu*? Jedná se o didaktickou hru, která oživí vaše lekce a pomůže vám během hodiny aktivizovat studenty. *Trimino* rozhodně není určeno jen pro děti, můžeme ho využívat u studentů různých věkových kategorií. Stejně jako u mnoha jiných deskových her ani tady žádné omezení věkem neplatí.

Správně poskládané trimino na téma Kolik je hodin?

Trimino je v podstatě náročnější varianta domina, hraje se s kartičkami ve tvaru trojúhelníků, které k sobě hráči skládají stranami, jež se vzájemně doplňují. V případě, že se hráčům podaří trojúhelníky správně složit, vznikne tvar nějakého finálního obrazce, např. hvězdy.

A jak vlastně *trimino* vytvořit? Pokud rádi něco vyrábíte, můžete si *trimino* klidně narysovat na papír. Vystačíte-li si však s tvarem hvězdy, trojúhelníku a šestiúhelníku, nabízí se jako rychlé a pohodlné řešení práce s *trimino* generátorem¹, který je sice k dispozici v němčině, můžete si ale celou stránku přeložit překladačem v prohlížeči. Generátor je opravdu velmi intuitivní a uživatelsky vstřícný, takže práce s ním je snadná a rychlá. Stručný návod na generování *trimina* naleznete na internetových stránkách v příspěvku Slávka Hory².

To nejdůležitější, co budete v generátoru vyplňovat, je tabulka s páry, které budou hráči při hře skládat k sobě. Pojďme si tedy na konkrétních příkladech ukázat, jaké typy dvojic můžete do tabulky zapisovat a co všechno se dá se studenty díky *triminu* procvičit:

1) Slovní zásoba

Trimino je ideální hra k opakování a k procvičování slovní zásoby. Studenti mohou ve hře spojovat např. slovo a jeho překlad (šťastný/happy), sama ale využívám raději varianty bez zprostředkovacího jazyka, kdy hráči spojují třeba synonyma nebo opozita (krátký/dlouhý). Nemusíme však hrát pouze s izolovanými slovy – při procvičování tematické slovní zásoby není nic jednoduššího než rozdělit slovní spojení tak, aby je studenti zase museli spojit (cestovní/pojištění; poznávací/zájezd). Kromě kolokací takto můžeme rozdělit i celé věty, a tím u nižších úrovní netradičně procvičit znalost základních modelových frází (Co si dáte / k pití?).

Další oblastí, pro kterou se *trimino* skvěle hodí, je procvičování číslovek a číselných údajů, mezi které můžeme zařadit i čas na hodinách nebo datum. Studenti tak spojují číselný údaj na jedné straně s jeho slovním přepisem na straně druhé (10. 7. / desátého července, 10:30 / půl jedenácté).

Pokud chcete, aby studenti znali význam slova, ale nechcete používat překlad, využijte definice. Hráči mohou spojovat slovo s jeho definicí nebo dvě části jedné definice (Dcera mého bratra je / moje neteř.; kuchyň / místnost, kde vaříme).

¹ Generátor je volně dostupný na Trimino-Generator [online]. Cit. 2023-03-31. <<https://schule.paul-matthies.de/Trimino.php>>.

² HORA, B. (2019): Trimino? S tím budeš určitě spokojen [online]. Cit. 2023-03-31. <<https://dejtemipevnybod.cz/2019/02/trimino-s-tim-budes-urcite-spokojen/>>.

Stern (12 Teile, 12 Begriffspärchen)		
Thema	KOLIK JE HODIN?	Sans Serif
Begriffspärchen?		
Paar 1:	Je 12:30.	Je půl jedné.
Paar 2:	Je 18:15.	Je čtvrt na sedm.
Paar 3:	Je 22:30.	Je půl jedenácté.
Paar 4:	Je 9:45.	Je tři čtvrtě na deset.
Paar 5:	Je 8:15.	Je čtvrt na devět.
Paar 6:	Je 21:15.	Je čtvrt na deset.
Paar 7:	Je 17:30.	Je půl šesté.
Paar 8:	Je 16:45.	Je tři čtvrtě na pět.
Paar 9:	Je 13:30.	Je půl druhé.
Paar 10:	Je 17:15.	Je čtvrt na šest.
Paar 11:	Je 23:30.	Je půl dvanácté.
Paar 12:	Je 11:15.	Je čtvrt na dvanáct.

Tabulka generátoru, kam zapisujeme dvojice, které k sobě patří
Zdroj: Trimino

2) Gramatika

Zatím jsme si *trimino* ukázali především jako hru, která studentům pomáhá se slovní zásobou, může jim však pomoci také při fixaci gramatických konstrukcí. Během procvičování deklinace osobních zájmen moji studenti skládali *trimino*, ve kterém museli správně spojit jednoduchou větu. Aby však dokončili skládku, bylo zapotřebí vědět, v jakém pádu bude zájmeno navazovat na dané sloveso, i to, zda je nutná prepozice (př. Zamílovala se / do něho.). Při tvorbě takové sady musíme dávat obzvláště pozor na to, aby páry, které vpisujeme do tabulky, nebyly vzájemně kombinovatelné, protože hráči by pak měli problém *trimino* složit.

3) Reálie

Důležitou součástí výuky češtiny pro cizince je seznamování s reáliemi. I v tomto případě může být *trimino* skvělým pomocníkem, protože spojovat se dá prakticky cokoli – dvojice z populárních českých večerníčků, víceslovné názvy měst, spisovatelé a názvy jejich děl, režiséři a jejich filmy, knihy a hlavní postavy aj.

4) Čtení s porozuměním

Ikdyž se to možná nezdá, na stranách trojúhelníků je dost místa na celé věty. Hráči tak mohou spojovat trojúhelníky, kdy na jednom z nich je napsaná otázka

a na druhém je na danou otázku odpověď. Předpokladem toho, aby k sobě studenti přiložili správné kousky skládky, je tedy dobré porozumění textu. S takovým *triminem* můžete pak v lekci dále pracovat; studenti si např. ve dvojicích mohou zadávat otázky ze hry a odpovědi, které si při skládání také přečetli, jim mohou pomoci jako modely pro jejich vlastní reakce.

Výše uvedené příklady jsou jen ukázkou několika nápadů, jak s *triminem* můžeme v hodinách pracovat, a slouží především jako inspirace těm, kteří hru ještě neznají.

Ještě několik praktických rad ke generování *trimina*:

- Každý z finálních obrazců (hvězda, trojúhelník, šestiúhelník) je jinak velký, a proto má každý jiný počet párů stěn, které budou hráči spojovat. Pokud se tedy chystáte jen na rychlé opakování malého množství slovíček, stačí vám obrazec s menším množstvím párů, pokud budete pracovat s obsáhlejší slovní zásobou, vyberte si ten s více dvojicemi.
- Až se vygeneruje .pdf dokument, který si můžete stáhnout a uložit, nebuďte znepokojeni tím, že v něm na první pohled nevidíte takový tvar obrazce, jaký jste chtěli. Věřte, že až vše rozstříháte a složíte, jednotlivé díly vytvoří hvězdu, šestiúhelník nebo trojúhelník přesně tak, jak jste zadali do generátoru.
- Po vytištění .pdf dokumentu novou hru před rozstříháním zalaminujte, aby vám hra déle vydržela.

Interkulturní komunikační kompetence v praxi

Kateřina Hošková / lektorát Káhira, Egypt

Studenti bohemistiky jsou často nuceni prokousávat se horou literatury (hlavně té starší) nebo děsivou gramatikou, ale většina z nich chce jednoduše mluvit s vrstevníky ze zahraničí o tématech, která právě „frčí“. Navíc v Egyptě téměř všichni najdou práci v turismu, kde je potřeba mít přehled o interkulturních rozdílech mezi oběma zeměmi. Jak tyto požadavky skloubit dohromady? Pojďme se podívat na první zkušenosti z tandemových seminářů, jejichž cílem bylo právě takovou interkulturní komunikační kompetenci uvést do praxe.

Prvním příkladem je seminář „Čeština a turismus“, který se podařilo otevřít na Katedře bohemistiky káhirské univerzity Ajn Šams a který v jarním semestru akademického roku 2022/23 proběhl již podruhé. Je určen zkušenějším studentům 3. a 4. ročníku bakalářského studia a jeho cílem je rozšíření jejich slovní zásoby, osvojení si průvodcovského výkladu, seznámení s hlavními památkami Egypta a historii země v českém jazyce, cvičení aktivní schopnosti vyhledávání informací, a také poznávání interkulturních a mentálních rozdílů mezi Českem a Egyptem. Seminář probíhá rovněž v terénu. Mezi přednášejícími byli: egyptský historik, český egyptologové, interkulturní facilitátorka nebo egyptský kolega bohemista pracující v turismu.

Druhým příkladem je seminář „Česko-arabská konverzace – jazyková a kulturní výměna“, který vedeme s kolegyní Adélou Provažníkovou z Katedry Blízkého východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Propojily jsme egyptské studenty bohemistiky s českými studenty arabistiky. Volitelný seminář byl koncipován jako jazykový tandem. Studenti se scházeli v online prostoru a konverzovali česky a arabsky na přitažlivá témata uvedená v sylabu. Každý týden měli za úkol napsat krátkou zprávu o tom, co nového se dozvěděli od svého jazykového partnera, jaká nová, zajímavá slova či slovní spojení se naučili, jaké vlastní chyby postřehli

a opravili, co je zaujalo. Cíl kurzu byl jasný: praktické využití studovaného jazyka, navázání kontaktů s rodilými mluvčími, zlepšení komunikační kompetence, a hlavně rozšíření povědomí o kultuře dané země. Kurz byl ukončen česko-arabskou prezentací ve formátu videa na volně vybrané téma. Vedlejším benefitem bezesporu je, že zjištění, totiž že jejich komunikační partner mluví lépe, často studenty motivuje ke studiu.

Během příštího akademického roku (po druhém kole semináře) plánujeme s kolegyní detailněji popsat a zhodnotit tento seminář, aby byl inspirací také pro další lektory.

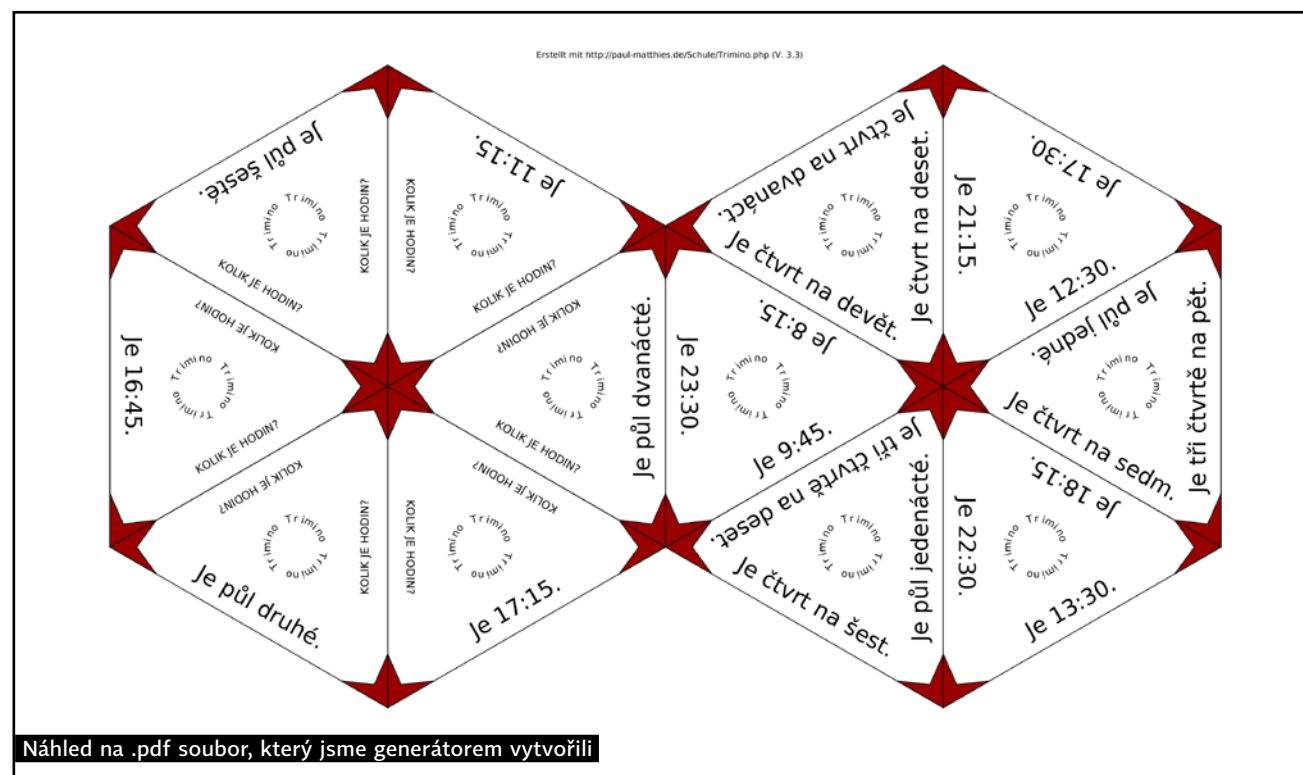
Cílem kurzu bylo hlavně rozšíření povědomí o kultuře dané země.

Studenti si hrají na průvodce v islámské Káhiře

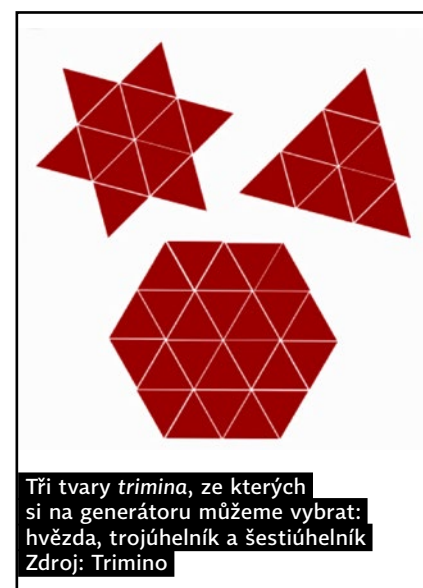
Ukázka z finální prezentace ve formě videa jednoho z tandemů

Náhled na .pdf soubor, který jsme generátorem vytvořili

- Pokud plánujete hrát *trimino* ve více skupinách a potřebujete více sad jedné hry, je dobré si .pdf vytisknout na různě barevné papíry. Budete tak mít *trimino* např. v bílé, oranžové a zelené barvě, a když budete kartičky po hře se studenty uklízet, jednotlivé sady se vám nepamichají, protože je jednoduše roztrídíte podle barvy.

Ve chvíli, kdy máme hru připravenou, můžeme začít skládat. Jak hrajeme *trimino* v jeho základní variantě, to jsme si již popsali, ale existují i jiné verze této hry. Při kooperativní variantě dochází ke spolupráci mezi více skupinami. Vyučující řekne studentům, že cílem hry je úspěch celé třídy, tj. že všechny skupiny budou mít dokončenou skládku. Rozdá jim do skupin

Tři tvary *trimina*, ze kterých si na generátoru můžeme vybrat: hvězda, trojúhelník a šestiúhelník
Zdroj: Trimino

stejnou sadu *trimina*, ale zatají jim, že některé trojúhelníky bude mít některá skupina víckrát, ale jiné jí budou naopak chybět. Studenti sami brzy přijdou na to, že části, které jim chybí, má jiný tým, a pochopí, že klíčem k úspěchu je vzájemná spolupráce mezi všemi skupinami (Czakon).

Komunikační varianta spočívá v tom, že jednotlivé skupiny sice dostanou trojúhelníky, hráči si je však nerozloží před sebe na stůl, ale drží je v ruce jako karty, aby jim do nich neviděli jejich spoluhráči. Členové skupiny pak mezi sebou musí intenzivně komunikovat a říkat, co mají na svých trojúhelnících. Základním pravidlem je vyložit trojúhelníky na stůl až ve chvíli, kdy hráči vědí, že jsou schopni propojit minimálně tři kusy, které drží v rukou. Hráči pak pokračují tak dlouho, dokud společně nesloží celý obrazec (Czakon).

Nesmíme zapomenout ani na variantu, kdy si hru tvoří sami studenti. Můžeme jim přinést již vystřižené prázdné trojúhelníky a nechat je, aby na základě zadání připravili hru pro jinou skupinu (Czakon). V takovém případě se už nejedná jen o sestavení skládky, ale o skupinovou aktivitu, při které je důležité rozvržení práce v týmu a její následná reflexe, vyhodnocení toho, co šlo dobře a na čem by měl tým příště zapracovat. Pokud navíc necháte studenty samy *trimino* stříhat, dáváte jim příležitost procvičit si i jemnou motoriku, což je jistě žádoucí hlavně u dětí (Hora, 2019). Vytváření didaktické hry pro spolužáky však nemusí být jen aktivitou odehrávající se v prostředí třídy, může to být i netradiční domácí úkol (Czakon).

Velkou výhodou *trimina* je také to, že jej můžeme flexibilně zařadit do různých

fází vyučovacího procesu – při motivaci studentů, při aplikaci nových poznatků i při závěrečné reflexi. Během lekce funguje dobře jako samostatná hra navazující například na učivo předchozí hodiny, ale také jako jedna z mnoha aktivit, které vedou k naplnění cíle dané lekce.

Ačkoliv je *trimino* ideální hrou pro skupiny (nejčastěji ho zadávám do dvojic nebo do trojic), je dobrou volbou i pro individuální výuku. Právě tato jeho univerzálnost je jedním z důvodů, proč si hru oblíbili učitelé různých předmětů po celém světě, a dělá z ní společně s prvky pohybu, hry a logického myšlení originální zábavnou aktivitu, kterou si na lekcích užijete vy i vaši studenti.

Zdroje

CZAKON, M.: *Trimino Generator – angažující metoda dydaktyczna* [do pobrania] [online]. Cit. 2023-03-31. <<https://cdw.edu.pl/trimino-generator-angazujaca-metoda-dydaktyczna-do-pobrania/>>.

HORA, B. (2019): *Trimino? S tím budeš určitě spokojen* [online]. Cit. 2023-03-31. <<https://dejtempevnybod.cz/2019/02/trimino-s-tim-budes-urcite-spokojen/>>.

Trimino-Generator [online]. Cit. 2023-03-31. <<https://schule.paul-matthies.de/Trimino.php>>.

Specifika a specifické metody výuky výslovnosti ve skupinách studentů češtiny na Dillíské univerzitě

Veronika Resslerová / lektorát Dillí, Indie

Příspěvek popisuje výuku výslovnosti ve skupinách studentů na Dillíské univerzitě. Přibližuje specifické problémy rodilých mluvčích hindštiny (nebo rodilých mluvčích jiných indických jazyků, pro které je hindština druhý jazyk) při osvojování výslovnosti češtiny a specifické metody, vyvinuté pro studenty s nízkou úrovní předchozího vzdělání.

Charakteristika skupin studentů na Dillíské univerzitě

Čeština je na Dillíské univerzitě vyučována v takzvaných *Part-time Courses*. Do těchto kurzů se mohou přihlásit studenti Dillíské univerzity i jiných univerzit a také zájemci z řad veřejnosti. V praxi to znamená, že se v 1. ročníku sejdou studenti různého věku (učila jsem studenty ve věkovém rozpětí od 17 do 37 let), různých mateřských jazyků (hindština bývá u některých studentů až jejich druhý jazyk), a s velmi odlišnou úrovní předchozího vzdělání. Při osvojování češtiny dochází k interferenci s angličtinou¹, hindštinou a dalšími indickými jazyky.

Lektor je v takových skupinách v náročném situaci: musí sladit tempo nadaných studentů a studentů s dobrým předchozím vzděláním s pomalejším pokrokem u těch, kterým kvalitní předchozí vzdělání chybí.

České hlásky a hláskové skupiny, které se nevyskytují ve zvukovém systému hindštiny

České hlásky, které se ve zvukovém systému hindštiny nevyskytují a kterým je při počáteční výuce výslovnosti třeba věnovat pozornost, jsou palatální hlásky [d], [t], [ň], dále [c], [ch], [ž] a samozřejmě [ř]. Hlásky, které se v hindštině vyskytují, ale na jejichž výslovnost je

také nutné upozornit, jsou [z] a [v]; [z] se v běžně mluvené hindštině vyskytuje málo často, zejména ve slovech urdského původu, a studenti jej nevyslovují správně, ale spíše jako hindské [dz]. Proto je potřeba na výslovnost českého [z] upozornit. Problém s výslovností [v] spočívá v interferenci s angličtinou. I když se hláska [v] ve zvukovém systému hindštiny běžně vyskytuje, studenti často vyslovují české [v] zaokrouhleně jako anglické [w]².

V hindštině se také nevyskytuje „ě“ [je]. Toto písmeno se v češtině nevyslovuje samostatně s výjimkou situací, kdy potřebujeme hláskovat³. V takové situaci učím studenty říkat „e s háčkem“. Slabiky [de], [te], [ne] je nutné procvičit samostatně, stejně tak slabiky [bje], [pje], [vje] a [mne]. Samostatně je také nutné procvičit slabiky [di], [ti], [ni] a jejich dlouhé varianty.

Pozornost je také nutné věnovat samohláskám [e] a [i]. Studenti vyslovují hindské /e:/ jako vyšší české [e], hindské /i/ jako nižší české [i]. Jejich výslovnost českého [e] a [i] zpočátku téměř splývá, což je výrazné zejména na konci slova, například ve slovech „kdy“ a „kde“, která studenti vyslovují téměř stejně – jako [gdi].

Pozornost je také nutné věnovat dlouhým samohláskám, protože kromě [i:] a [u:]

¹ V oblasti výslovnosti dochází k interferenci s angličtinou i u studentů, kteří anglicky nemluví. V Indii totiž i lidé, kteří angličtinu neovládají, používají v běžně mluvené často anglické výrazy. Pro některé fenomény současného života neexistují výrazy v hindštině. Mnohé hindské výrazy jsou také považovány za zastaralé a mluvčí hindštiny používají spíše jejich anglické ekvivalenty.

² Toto je zřejmě způsobeno snahou znít „vzdělaně“, protože angličtina je v Indii stále privilegium vzdělaných vrstev obyvatel.

³ Rozuměj: situaci, kdy potřebujeme vyslovit jednotlivá písmena daného slova. Takové situace u studentů, kteří jsou rodilí mluvčí jazyků, foneticky velmi odlišných od češtiny, nastávají například při diktování jmen nebo adresy.

Screenshot z rozhovoru s ohniskovou skupinou studentů prvního ročníku na téma výuka výslovnosti, video
Foto: Veronika Resslerová

hindské dlouhé samohlásky neodpovídají kvalitou ani kvantitou dlouhým českým samohláskám. Co se týče rozdílu mezi délkami krátkých a dlouhých českých samohlásek, v praxi dobře funguje zjednodušená informace, že délka dlouhé samohlásky je zhruba dvojnásobek trvání krátké samohlásky (Palková, 1997, s. 179).

Specifické postupy při výuce výslovnosti

Před svým příjezdem do Dillí jsem netušila, že studentů s nízkou úrovní předchozího vzdělání a studentů, kteří chodí na lekce nepravidelně, je ve skupinách tak velký počet. Při výuce výslovnosti jsem použila všechny obvyklé metody – demonstrovala jsem výslovnost na slovech a výslovnostních cvičeních během lekce, studenti opakovali ve skupině i individuálně, poslouchali jsme nahrávky, poukazovala jsem na místa artikulace a četli jsme minimální páry slov. Studenti, kteří se již učili nějaký cizí jazyk nebo kteří měli relativně kvalitní předchozí vzdělání, se naučili srozumitelnou českou výslovnost celkem rychle, ale studenti bez dobrého vzdělání, zejména ti, pro které byla čeština jejich první cizí jazyk, měli stále problémy. Řadu hlásek nebyli schopni přesně slyšet, natož je správně vyslovit. Některé hlásky (zejména samohlásky) vyslovovali anglicky, protože v jejich jazykové zkušenosti je latinská abeceda asociována s angličtinou. Ukazovala jsem jim také schémata

míst artikulace. I když jsem schémata vybarvila, promítla projektorem a okomentovala během lekce, pro studenty s nízkou úrovní předchozího vzdělání byla příliš abstraktní. Dávali se na mě s absolutním nepochopením.

Věděla jsem, že musím vyrovnat rozdílná tempa studentů ve skupině, aby si studenti s horším předchozím vzděláním mohli osvojit výslovnost rychleji a studenti s lepšími studijními předpoklady se zatím nenudili. Věděla jsem také, že musím vyjít z toho, co znají všichni studenti. Rozhodla jsem se proto připravit fonetickou transkripci českých hlásek a hláskových skupin, které se v hindštině nevyskytují, do skriptu dévanágarí⁴. Transkripce je samozřejmě přibližná. Bez upozornění na její přibližnost, bez demonstrace a převedení přibližné výslovnosti na správnou českou výslovnost lektorem bude výslovnost studenta zkrleslá (zkrleslení není ve většině případů velké, ale pokud se nekorigované výslovnostní chyby nahromadí v jedné promluvě, ztěžují nebo brání porozumění).

Studenti transkripci přijali bez rozpaků a převedení na správnou českou výslovnost proběhlo bez problémů. Mnohem později (když jsem začala provádět systematictější výzkum se skupinou studentů prvního ročníku v letošním akademickém

roce) jsem zjistila, že v Indii existuje praxe transliterace cizích jazyků do skriptu dévanágarí. (Naprostá většina studentů neví, co je transliterace a transkripce.) V psané online komunikaci (hlavně na sociálních sítích) ale běžně používají neoficiální transliteraci hindštiny do latinské abecedy, zvanou Hinglish⁵.

Indická veřejná vzdělávací instituce Central Hindi Directorate vydala v devadesátých letech sadu slovníků a konverzačních příruček v řadě evropských i asijských jazyků. V těchto konverzačních příručkách jsou celé fráze transliterovány do skriptu dévanágarí. Problém těchto materiálů spočívá v tom, že ačkoli jsou určeny pro samostatnou práci, nejsou doprovázeny zvukovými nahrávkami. Protože se jedná o transliteraci, a ne

Studenti transkripci přijali bez rozpaků a převedení na správnou českou výslovnost proběhlo bez problémů.

rovány do skriptu dévanágarí. Problém těchto materiálů spočívá v tom, že ačkoli jsou určeny pro samostatnou práci, nejsou doprovázeny zvukovými nahrávkami. Protože se jedná o transliteraci, a ne

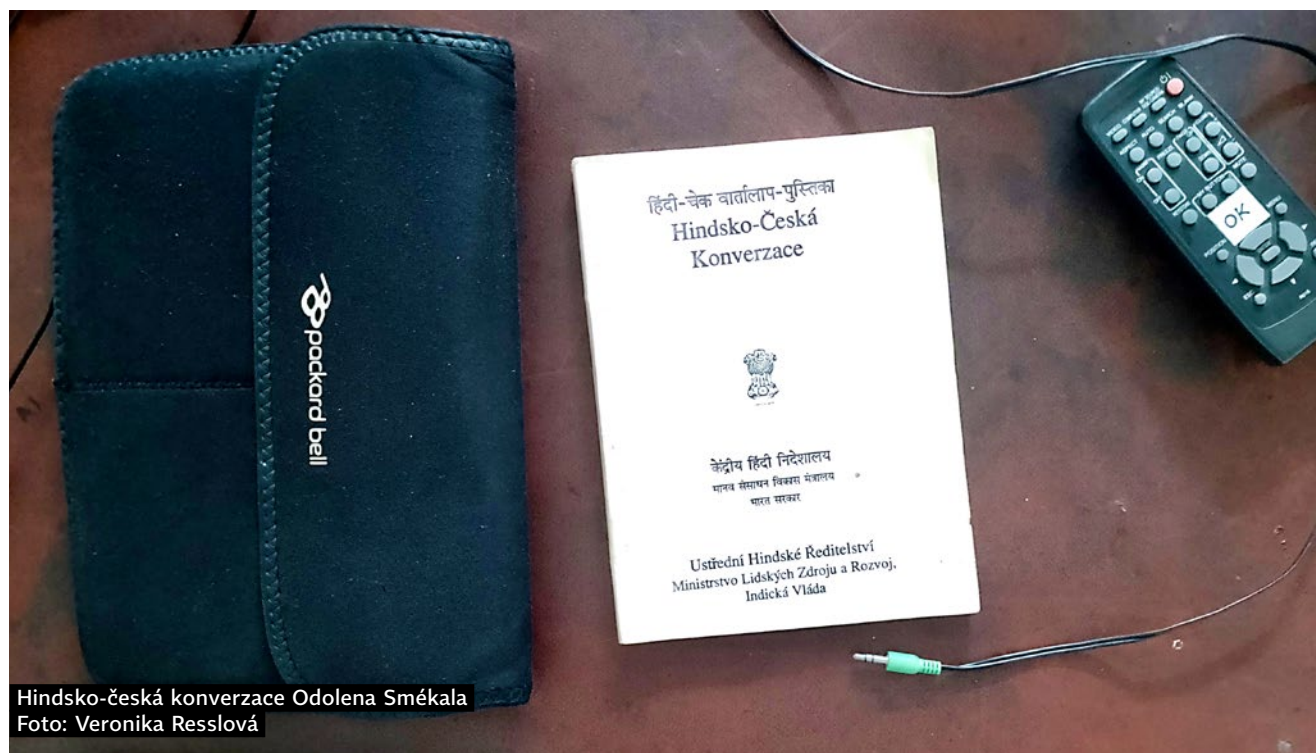
⁴ Viz Obrazová příloha č. 2 – Tabulka přibližné fonetické transkripce českých souhlásek, které se nevyskytují v hindštině, do skriptu dévanágarí, a Obrazová příloha č. 3 – Tabulka přibližné fonetické transkripce některých českých slabik do skriptu dévanágarí.

⁵ Označení Hinglish se používá primárně pro specifickou fúzi angličtiny a hindštiny, jíž hovoří rodilí mluvčí hindštiny v Indii, ale také pro neformální transliteraci hindštiny pomocí latinské abecedy.

c / च

akce, docela, koncert, dcera, celý, cestovat, cena, ulice, ovoce, komunikace, situace, restaurace, konference, lekce, vesnice, informace, céděčko, citron, cizinec, policista, cítit se, tancovat, pracovat, co, něco, cukr, cvičení, nemocnice, moct, noc, moc, hrnec, otec, nic, prosinec, sportovec, koberec, věc

Obrazová příloha č. 1: Výslovnostní cvičení pro rodilé mluvčí hindštiny, souhláska [c]

Hindsko-česká konverzace Odolena Smékala
Foto: Veronika Resslerová

o fonetickou transkripci, zvuková podoba promluvy potenciálního studenta je velmi zkrácená. Na Česko-hindském slovníku a *Hindsko-české konverzaci* s touto institucí spolupracoval český indolog Odolena Smékala, který v letech 1990–1992 působil na lektorátu českého jazyka a literatury na Dillíské univerzitě a poté v letech 1993–1996 jako velvyslanec České republiky v Dillí.

Jak jsem psala výše, mnoho studentů chodí na lekce nepravidelně. Většina studentů se také doma nepřipravuje a neplní zadané úkoly. Skupinová výuka na Dillíské univerzitě probíhá proto z mého úhlu pohledu příliš pomalu. Z toho důvodu jsem se rozhodla připravit také výslovnostní cvičení zaměřená na české hlásky a hláskové skupiny, které se nevyskytují v hindštině, pomocí frekventované slovní zásoby z učebnic českého jazyka pro cizince do úrovně A2⁶. Vycházela jsem z předpokladu, že i pokud studenti nebudou vyhledávat významy slov z výslovnostních cvičení ve slovníku (část studentů je zvědavá a chtějí vědět, co slova znamenají), mnohým opakováním si slova pasivně osvojí a snadno je rozpoznají, když se s nimi setkají při výuce. To se potvrdilo v praxi a také během výzkumného

Pokud se odvážíme používat také prostředky vlastní studentům, které pro nás někdy mohou být zcela nové, učíme se společně s nimi.

rozhovoru s ohniskovou skupinou. Všichni studenti uváděli, že si slova z výslovnostních cvičení pamatují, že je rozpoznají, když se s nimi setkají při výuce, a také byli schopni spontánně vyjmenovat řadu z nich.

V letošním akademickém roce jsem pro výzkumnou část připravované disertační práce provedla se skupinou studentů prvního ročníku systematickou výuku výslovnosti pomocí přibližné transkripce českých hlásek a hláskových skupin, které se nevyskytují v hindštině, do skriptu dévanágarí, a pomocí výslovnostních cvičení založených na frekventované slovní zásobě do úrovně A2. Výuka výslovnosti probíhala tak, že jsem studentům nejpr-

ve ukázala přibližnou transkripci dané hlásky nebo hláskové skupiny do skriptu dévanágarí a vysvětlila, jak tuto transkribovanou výslovnost posunout ke správné české výslovnosti. V této fázi jsem jim také ukázala schéma míst artikulace. Potom jsme trénovali výslovnost ve skupině – četli jsme výslovnostní cvičení tak, že po mně studenti společně opakovali (v Indii se opakování po učiteli používá ve výuce jazyků spíše jako náhrada řečové praxe, protože skupiny studentů jsou velmi početné). Následovalo samostatné studium. Ke konkrétní hlásce či skupině hlásek jsem studentům vždy poskytla výslovnostní cvičení na Google Classroom (které v záhlaví uvádělo transkripci dané hlásky nebo hláskové skupiny do dévanágarí), zvukovou nahrávku daného cvičení a také schéma míst artikulace. Studenti dostali instrukci číst

Výzkumný rozhovor na téma práce s autentickým studentským textem
Foto: Veronika Resslerová

⁶ To je úroveň, na kterou se většinou dostane skupina studentů na Dillíské univerzitě ve třetím ročníku jako celek. Příklad jednoho ze specifických výslovnostních cvičení je v obrazové příloze č. 1.

cvičení a zároveň poslouchat nahrávku, zastavovat ji a opakovat jednotlivá slova. Přemýšlela jsem, co by je mohlo motivovat k samostatné práci, a také jsem potřebovala získat kontrolní nahrávky jejich výslovnosti. Napadlo mě, že bych mohla požádat, aby mi poslali nahrávky přes aplikaci WhatsApp. Telefon mají i studenti, kteří nemají počítač, WhatsApp je médium, na kterém tráví hodně času, a pořídit nahrávku nestojí žádné velké úsilí. Fungovalo to daleko lépe, než jsem čekala.

Studenti, kteří docházeli na lekce pravidelně, poslali vždy po domácím procvičení nahrávku své výslovnosti do skupiny prvního ročníku na WhatsApp. Sdílení nahrávek na WhatsAppu bylo skvělé v tom, že studenti mohli poslouchat nahrávky ostatních, nahrávky jsem mohla okamžitě komentovat a z příslušného komentáře se mohli poučit všichni. Když jsem studentům napsala, co mají zlepšit, poslali často sami od sebe po nějaké době další nahrávku. S tak aktivním přístupem jsem se u indických studentů v *Part-time Courses* ještě nesešla. Myslím si, že to bylo hlavně tím, že tato část výuky výslovnosti probíhala jako chat na WhatsAppu a ničím nepřipomínala běžný školní formát. Bylo to spontánní a svěží. Někteří studenti při výzkumném rozhovoru s ohniskovou skupinou také uváděli (a to je v Indii důležité), že se mohli do procesu práce s výslovností přes WhatsApp zapojit, protože to pro ně bylo technicky snadné.

Domnívám se, že transkripce pomocí skriptu jiného jazyka je v jazykové výuce sporná metoda. Studenti s nízkou úrovní předchozího vzdělání, jimž byla tato metoda primárně určena, si bez upozornění neuvědomí, že fonetická transkripce je přibližná a že nemůže dobře fungovat bez podpory rodilého mluvčího (nebo v horším případě alespoň zvukových nahrávek). Bez zkušenosti s *Part-time Courses* by mě nenapadlo fonetickou transkripci při výuce výslovnosti použít. V heterogenních skupinách s vysokým počtem studentů s nízkou úrovní předchozího vzdělání, kteří hovoří hindsky – jazykem, jehož fonetický systém je velmi odlišný od češtiny – se to však ukázalo jako dobré řešení. Studenti se naučili obstojně české výslovnosti a ti, kteří se zúčastnili výzkumného rozhovoru s ohniskovou skupinou, se shodli na tom, že z metod použitých pro výuku výslovnosti jim nejvíce pomohla transkripce. Dobré přijetí transkripce je jistě také hodně ovlivněno kulturním prostředím, protože praxe transliterace cizích jazyků do skriptu dévanágarí je v Indii rozšířená, jak jsem uvedla výše.

Vycházela jsem z předpokladu, že i pokud studenti nebudou vyhledávat významy slov ve slovníku, opakováním si slova pasivně osvojí.

studentům, které pro nás někdy mohou být zcela nové, učíme se společně s nimi. Takový přístup posunuje studenty z pasivní role do pozice toho, kdo spoluvytváří vzdělávací proces a narušuje mocenský aspekt hierarchie vzdělávacích institucí.

approximate phonetic transcription of Czech consonants that do not occur in Hindi into the Devanagari script

Czech consonant	transcription into Devanagari
c	च
d'	द्व
ch	ख
ñ	न्य
ť	तय
ř	श
ž	ज

Obrazová příloha č. 2: Tabulka přibližné fonetické transkripce českých souhlásek, které se nevyskytují v hindštině, do skriptu dévanágarí

approximate phonetic transcription of some Czech syllables into the Devanagari script

Czech syllable	transcription into Devanagari
di	दियि
ti	तियि
ni	नियि
dě	द्वै
tě	त्वै
ně	न्यै
bě	ब्वै
pě	प्वै
vě	व्वै
mě	म्वै

Obrazová příloha č. 3: Tabulka přibližné fonetické transkripce některých českých slabik do skriptu dévanágarí

Výzkum směřuje k závěru, že u heterogenních skupin s vysokým počtem studentů z kulturně velmi odlišného prostředí je výhodné (pro studenty, ale i pro učitele) přizpůsobit všechny aspekty vý-

uky jazyka (tedy i výuku výslovnosti) nejen znalostem a schopnostem, ale také kulturnímu prostředí studentů. Myslím si, že pokud se spoléháme pouze na prověřené metody, naplnujeme sice hierarchický stereotyp učitele, který už disponuje kompletní sadou všech potřebných znalostí a málokdy se mylí, ale mýjíme se s částí vzdělávacích potřeb studentů. Pokud se odvážíme používat také prostředky vlastní

To je podle mého názoru obzvláště důležité v nedemokratických společnostech. Výuka každého, i tak malého jazyka jako je čeština, má totiž nezanedbatelný politický aspekt.

Zdroje

Česko-hindský slovník (2011) [online]. Cit. 2023-05-17. <<http://www.chdpublication.mhrd.gov.in/ebook/b95/html5forpc.html?page=0>>.

PALKOVÁ, Z. (1997): *Fonetika a fonologie češtiny*. Praha: Karolinum.

SMÉKAL, O. (1996): *Hindi-Czech conversational guide*. Coimbatore: Government of India Press.

Návštěva České školy ve Wellingtonu

Michaela Svojšová / krajanská komunita Austrálie a Nový Zéland

Již třetím rokem působím v Adelaide, hlavním městě Jižní Austrálie, jako učitelka české krajanské komunity vyslaná prostřednictvím DZS. Moji předchůdci létali jednou ročně navštívit české a slovenské občany žijící v Tauranze na Novém Zélandu, doba koronavirové pandemie však tyto pracovní návštěvy znemožnila. Mám velkou radost, že se v tomto roce podařilo na dřívější tradici navázat.

Po několika týdnech nejistoty způsobených živelnými pohromami, jež Nový Zéland postihly začátkem roku, jsem na konci února přeje jen odcestovala na delší návštěvu České školy ve Wellingtonu, hlavním městě Nového Zélandu. Strávila jsem tam velmi zajímavý a podnětný měsíc. Dvě z českých rodin se o mě obětavě staraly po celou dobu mého pobytu. Od ochotné pomoci je neodradila dokonce ani půlnoční hodina mého přeletu, a tak mě s úsměvem a dobrou náladou vítali hned před přiletovou halou.

Město mě přivítalo větrným počasím podobným vichřici a hustým deštěm. Hned první den jsem tedy pochopila, že ani ten nejdolnější deštník neobstojí v místním nečas, a rychle jsem se poohlédla po vhodné pláštěnce. Malebné město v kopcích s jeho proslulými kavárnami a nákupní třídou zvanou Cuba Street jsem si i přesto od samého počátku oblíbila.

Vzhledem k tomu, že se pro místní krajanskou komunitu jednalo o historicky první návštěvu učitele vyslaného DZS, byla jsem velice zvědavá, jak se bude můj pobyt vy-

víjet. Bydlela jsem střídavě u obou rodin, u každé zhruba polovinu týdne. Přijždění s kufrem plným oblečení a knih nepatřilo mezi nejpříjemnější zážitky, ale díky mým hostitelům se vždy našla gentlemanská ruka ochotná pomoci s objemným zavazadlem. Jedna z rodin mi zhruba na dva týdny poskytla k bydlení trvalejší útočiště – plně vybavený karavan.

Během týdne jsem učila u hostitelské rodiny a ostatní zájemci mě vyzvedávali v mém dočasném bydlišti a vozili do jejich domovů, abych se mohla věnovat výuce jejich dětí.

ZPRÁVA

Páteční česká školka v přírodě po novozélandsku

V pátek probíhala společná výuka pro všechny krajany.

Českou školu ve Wellingtonu vede Jana Šolc, se kterou jsme se znaly pouze z krátkých vystoupení na společných online setkáních. Její zajímavý příspěvek o škole, kterou před několika lety spoluzakládala, a také zpráva o fungování místní komunity přednesená na loňské konferenci v Brisbane mě velice zaujaly, proto jsem se rozhodla oslovit ji s nabídkou hostování, a ona ochotně souhlasila.

Jistou představu ohledně výuky v místní školičce jsem tedy měla, ale výsledek v mnohém předčil má očekávání. Do areálu školky Aro Valley Preschool, kterou si krajanská komunita dlouhodobě pronajímá ke vzdělávacím a společenským aktivitám, každý druhý pátek v měsíci přijíždí rodiny z celého města, aby společně strávily podvečer – zpívají, tančí, hrají si a také večerí. Nevelké prostory poblíž centra poskytují veškeré nezbytné zázemí.

Místní spolek českých nadšenců má hned dva učitele hudby, kteří každé setkání zahajují kouzelným hudebním rituálem. V kruhu se nejprve zpívá uvítací píseň, pak vlídně a vtipně představují všechny přítomné, neboť o nově příchodící tu nemají nouzi. Následuje blok těch nejznámějších dětských písniček, na které si dokážete vzpomenout, zakončený „srdcovkou“ *Jožin z bažin*. Poté se děti rozejdou do různých koutů školky se svými učiteli.

„Malošci“, jak tu důvěrně říkají nejmenším dětem, jsou doprovázeni svými rodiči, takže není výjimkou, že se na malém prostoru najednou mačká kolem dvanácti předškolních dětí i se svým dospělým doprovodem. Nejmladším účastníkům není ještě ani rok. Situace by se snadno mohla stát kritická, nebýt zkušeného pedagoga a vynikajícího hudebníka Jonáše, který nejmladší dětičky obdivuhodně vede, zejména prostřednictvím hudby, poslechu a tance.

Na jedné hodině je běžně k vidění, slyšení a vyzkoušení hned několik hudebních nástrojů. Během setkání, kterého jsem se s radostí zúčastnila, se děly věci vskutku nevidané. Všichni bez výjimky si vyzkoušeli hru na kytaru, fujaru, bubínky nebo například indický sitár². Nástrojů bylo pro všechny dost, stejně jako nápadů a nadšení, k tomu zpěv a tanečky.

Druhou neméně schopnou hudebnicí v pedagogickém sboru je klavíristka a kytaristka Kačka, která děti doprovází na kytaru, a navíc krásně zpívá. Někdy se také moc hezky směje na celé kolo, třeba když ji některé nezbedné děčko vyvede z rovnováhy svým neskrývaným nadšením z hudební produkce.

Katka učí prostřední věkovou skupinu, tedy mladší školní děti (6 až 9 let), v níž se sešli žáci s různou jazykovou úrovní. Hodiny má vždy detailně promyšlené a snaží se do výuky zařadit vše nezbytné pro komplexní

Místní vyhlášená turistická atrakce: Wellington Cable Car

Michaela Svojšová se svými báječnými studenty z Horokiwi

Je libo s láskou připravené boloňské špagety?

rozvoj jazykových dovedností dětí všech úrovní, což je hodno zvláštní pochvaly.

Skupinu nejkročiřejších žáků (10 až 13 let) vede Olga. Jsou to poslušné a bystré děti, a jejich učitelka ovidně splňuje všechny kladné představy o tomto nelehkém poslání. Studenti díky ní nejen plynule mluví česky, ale do značné míry dokonce zvládají naplňovat osnovy českého jazyka pro dané věkové kategorie. Navíc Olinčiny doprovodné aktivity věnované českým reáliím jsou zábavné, a proto se do nich s chutí zapojují i přítomní dospělí.

„Po práci legraci“ tady však tak vlastně neplatí, protože humor je přítomný ve všem, co čeští rodiče ve školce podnikají. Po výuce přichází čas na společnou večerí, připravenou stejně jako vše ostatní s velkou láskou a nadšením. Místní sdružení dětí a rodičů je natolik charismatické, že přilákalo i bezdětné přátele z řad českých krajanů, kteří v době výuky ochotně vaří pro všechny zúčastněné.

Barča s Jirkou a Michalem se tak každých čtrnáct dní setkávají v maličké kuchyňce, jež je součástí učební místnosti, a připravují oblíbenou dětskou specialitu – výborné boloňské špagety.

Po večerí strážníci uklidí použité nádobí a děti nadšeně odbíhají dovádět na hřiště. Starší generace pak uvede kuchyni i třídu do původního stavu, všichni si najdou chvíli na přátelský rozhovor, a už je čas rozloučit se před vstupní branou. Na viděnou opět za dva týdny!

Česká škola ve Wellingtonu naplňuje mou představu o komunitní škole. Místní členové jsou opravdoví nadšenci, kteří neváhají jeden druhému podat pomocnou ruku, kdykoli je to třeba. Na kulturních a společenských akcích se podílejí celé rodiny, včetně přátel. Fotografie z každé takové události dokazují, že se vždy těší vysoké návštěvnosti.

Ohlédnutí za mým pracovním pobytem ve Wellingtonu by nebylo úplné bez poděkování všem, kteří se o mě po tu dobu starali, poskytli mi přístřeší, ukázali krásy hlavního města i blízkého okolí. Srdečnost a otevřenost místních Čechů a Slováků je odzbrojující, úsměv a nadšení nakažlivé. Janě Šolc patří velké uznání za čas a energii, kterou rozvoji krajanského komunitního života věnuje. ■

¹ Slovo má patrně původ z Moravy, odkud pocházejí někteří krajané.

² Sitár je mnohostrunný drnkací hudební nástroj z rodiny louten.

Rok 2022 – rok Jože Plečnika

Zuzana Muchová / lektorát Lublaň, Slovinsko

Tento článek zodpoví následující otázky: Jak oslavili studenti Filozofické fakulty Univerzity v Lublani významné výročí Jože Plečnika? Co bylo hlavní náplní rozsáhlého projektu překladatelských dílen? Kterí čeští a slovenští pedagogové v Lublani přednášeli? Kam do České republiky lublaňští studenti zaměřili na odborné exkurze? A bude mít překladatelský projekt pokračování?

Jedním z důvodů všech oslav pod názvem *Jože Plečnik, 150 let*¹ je pochopitelně datum Plečnikova narození, a to 23. ledna roku 1872 (Lublaň). Díky tomu, že definitivně skončila všechna proticovidová opatření, mohly již oslavy probíhat v plném lesku. U některých z nich jsme s našimi studenty byli.

5. října 2022 byl ve Slovinské kinotéce promítán dokumentární film, filmová esej z roku 1996 *Dragi mojster, Jože Plečnik (Drahý mistře, Jože Plečniku)* od Pavla Kouckého², který vznikl u příležitosti rozsáhlé výstavy *Josip Plečnik – architekt Pražského hradu* (1997). Film, který v maximální míře čerpá z archiválií, dobových fotografií a filmových záběrů, byl doplněn úvodním slovem vedoucího archivu Pražského hradu Martina Halaty. Ve filmu jsou kromě

jiného použity ukázky z korespondence mezi Alicí Masarykovou, nejstarší dcerou T. G. Masaryka, a Jože Plečnikem.

A právě tyto dochované dopisy se staly součástí rozsáhlého překladatelského projektu, na kterém kromě jiných spolupracují stávající i minulí studenti bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity v Lublani. Dochované originály dopisů (jedná se o rukou psané dopisy Alice Masarykové v českém jazyce) do elektronické podoby převedli historikové z Filozofické fakulty Univerzity Pardubice. Tyto dopisy jsou našimi studenty nyní překládány do slovinštiny.

Dochované dopisy Alice Masarykové studenti překládali do slovinštiny. Na festivalu je prezentovali formou scénického čtení.

Masarykové a jejímu dospívání v intelektuální rodině³, přednáška Miloslava Vojtcha přibližující umělecké směry 1. pol.

Překladatelské dílny probíhají na Filozofické fakultě Univerzity v Lublani od dubna 2022. Studenti a mladí překladatelé z okruhu zájemců o český jazyk a historii svoje překlady nejprve samostatně připraví a na překladatelské dílně je pak vzájemně konzultují, diskutují o možných lexikálních či stylistických variantách apod.

S první částí dopisů Alice Masarykové Jože Plečnikovi ve slovinském překladu se mohli seznámit také účastníci festivalu akademické knihy *Liber.ac 2022*, který probíhá na Filozofické fakultě Univerzity v Lublani každý rok v polovině května. Dopisy formou scénického čtení zde prezentovali studenti bakalářského studia bohemistiky.

Překladatelské dílny jsou však jen jednou z částí Kombinovaného intenzivního programu Erasmus+ 2023, jehož koordinátorem je Univerzita v Pardubicích³. V jeho rámci byla uskutečněna řada přednášek, např. *Plečnikova doba: politické a historické okolnosti Plečnikova díla v České republice*⁴, dále pak přednáška Mileny Lendererové věnovaná Alici Masarykové a jejímu dospívání v intelektuální rodině⁵, přednáška Miloslava Vojtcha přibližující umělecké směry 1. pol.

ZPRÁVY

20. stol., přednáška Aleše Korzára mapující kontakty mezi Slovinci – Čechy a Slováci a samozřejmě i přednáška Pavla Panocha věnovaná Plečnikovi a jeho žákům. Vystoupení českých a slovinských pedagogů se konala prezenčně v prostorách Filozofické fakulty Univerzity v Lublani, popř. probíhala v online podobě. Přednášky Pavla Panocha, která se uskutečnila v Městském muzeu

v Lublani, jsem se mohla osobně zúčastnit a musím říci, že jsem byla velice překvapena počtem návštěvníků i množstvím otázek, které v následné diskusi zazněly.

V týdnu od 17. do 21. dubna 2023 se uskutečnila odborná exkurze do České republiky, v jejímž rámci studenti zavítali do Pardubic, Prahy, Lán a Kutné Hory. Rozloučení s projektem *Jože Plečnik a jeho*

umělecký odkaz ve středoevropském prostoru proběhlo v pátek 21. dubna v prostorách Univerzity Pardubice, kde studenti nejprve odprezentovali svá témata v rámci projektu a poté jim byly předány certifikáty. Nicméně rozsáhlá práce na překladech dopisů tímto nekončí a na Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Univerzity v Lublani budeme pilně pokračovat i nadále.

Historicky první chorvatsko-slovinské setkání studentů bohemistiky

Zdeňka Kohoutková / lektorát Záhřeb, Chorvatsko

Víte, že společným jazykem setkání slovinských a chorvatských studentů v Lublani byla čeština? Že se studenti o sobě navzájem dozvěděli mnoho informací formou her a kvízů? Že chorvatští studenti poznali díky těm lublaňským místa spojená s našimi významnými osobnostmi?

Studenti bohemistiky z Filozofické fakulty Univerzity v Záhřebu se vydali pod vedením lektorek Slavomiry Ribarové a Zdeňky Kohoutkové ve čtvrtek 23. 3. 2023 vlakem na jednodenní exkurzi do Lublaně na základě projektu *České stopy v Lublani*. Exkurzi finančně podpořilo Velvyslanectví České republiky v Záhřebu z fondu na podporu bohemistiky.

Dopoledne si studenti prohlédli první část centra města spojenou s významnými českými osobnostmi (Havlovu lavičku, Loutkové divadlo, Rektorát Univerzity v Lublani, bustu Antona Foerстера, památník Josefa Resslera) a další památky hlavního slovinského města (Prešernovo náměstí, Plečnikovu promenádu, hlavní tržnici, kostel sv. Mikuláše, Trojmostí, Kongresové náměstí, náměstí Francouzské revoluce, Křižanke). Také navštívili Národní univerzitní knihovnu, kde na ně čekala průvodkyně a provedla je nádhernou budovou architekta J. Plečnika. Poté zaměřili na Filozofickou fakultu Univerzity v Lublani, kde se poprvé v historii setkali se slovinskými studenty bohemistiky a jejich pedagogy.

Pod vedením lektorky Zdeňky Kohoutkové měli slovinští a chorvatští studenti společnou interaktivní výuku, během které se více dozvěděli o České republice, o zemích svých sousedů, a také je čekaly společné úkoly. Studenti byli rozděleni do několika skupinek, ve kterých byli chorvatští i slovinští studenti z různých

ročníků studia, ale společným jazykem pro všechny byla čeština. Na začátku a na konci hodiny čekaly studenty vědomostní kvízy „Znáš svého souseda?“ a „Česká nej“. Ve skupinách se měli studenti za úkol dozvědět co nejvíce o svých „nových“ spolužácích, podělit se o zkušenosti ze studia českého jazyka nebo z letních škol a exkurzí do České republiky a všem ostatním studentům shrnout nabyté informace z každé skupiny. Další společnou aktivitou ve smíšených skupinách bylo dokončení příběhu o imaginární studentské exkurzi „Co se stalo v Brně?“.

Studenti při výuce výborně spolupracovali, zapojili fantazii, ukázali, na jaké úrovni je jejich čeština, navázali nové kontakty a snad i nová přátelství. Ve spolupráci by obě strany chtěly v budoucnu pokračovat.

Po výuce se studenti společně vydali na druhou část prohlídky města s českými stopami (Národní muzeum, Národní galerie, budova Opery a baletu, mrakodrap Nebotičnik, park Tivoli, obchodní dům Nama a Slovinská banka). V rámci exkurze měli chorvatští studenti několik úkolů, které ve skupinách plnili, např. natočit krátký rozhovor se slovinským studentem bohemistiky, natočit krátké video z exkurze nebo vyplnit pracovní list. Ve večerních hodinách studenti odjeli s pedagogickým doprovodem zpátky vlakem do Záhřebu. Velmi vydařenou exkurzi studenti prezentovali v rámci setkání oficiálního bohemistického studentského spolku Říp.

Festival akademické knihy *Liber.ac* (zleva docentka pro českou literaturu J. Šnytová, kurátorka muzea Plečnikova hiša A. Porok, studenti L. Kokošar a Z. Klinar, literární historik T. Smolej)
Foto: Špela Sevšek Šramel

Překladatelská dílna ve Fiese
Foto: Jana Šnytová

¹ *Plečnikovo leto 2022* [online]. Cit. 2023-03-28. <<https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/leto/>>.

² Český filmový dokumentarista a scénárista. Od r. 2007 (rok po jeho smrti) je jeho nástupcem udělována *Cena Pavla Kouckého* za osobitý dokumentaristický počin.

³ Partnerskými institucemi jsou Univerzita v Lublani a Univerzita Komenského Bratislava.

⁴ *Plečnikova doba: politické a historické okolnosti Plečnikova díla v České republice* [online]. Cit. 2023-03-28. <https://www.mzv.cz/ljubljana/cz/informace_pro_krajiny_a_obcany_cr/pozvanka_na_prednasku_plechnikova_doba.html>.

⁵ Intelektuálem nebyl jen její otec, ale i matka Charlotta Garrigue Masaryková, česká literátka, intelektuálka a feministka amerického původu.

Interaktivní výuka záhřebských a lublaňských bohemistů
Foto: Zdeňka Kohoutková

Studenti záhřebské bohemistiky
Foto: Tomislav Perić

Martina Trchová: Ari a malá houbička

Martina Trchová: Dívka u jezera pod horami

O houbách a lidech podruhé aneb Markéta Pilátová opět pohádkově moudrá

Ivana Bozděchová / Ústav českého jazyka a teorie komunikace, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Stejně jako loni v této rubrice *Krajiny češtiny*¹ chci krátce vyprávět o tajemné, kouzelné a vlídné bytosti a s ní spojeném prostředí lesa a příbězích dětí (lidí), s nimiž jsme se poprvé setkali v knize *Bába Bedla* (Markéta Pilátová, 2021). Té se totiž dostalo důstojného pokračování. Nuž tedy:

Už jste se někdy nechali lapit do sítě? Já ano, dobrovolně a nejraději do těch v romanticko-pohádkovém podhoubí Markéty Pilátové. Stalo se tak opětovně a zcela absolutně nad stránkami její nové knihy pro děti a opětovně jsem ji

přečetla jedním dechem. Jako bych právě zavřela tu první o Bábě Bedle, tak plynule a přirozeně, ba samozřejmě jsem se vrátila a ocitla doma, mezi svými. Co víc si přát? Snad aby to nebyla jen pohádka a aby neskončila!

1 BOZDĚCHOVÁ, I. (2022): O houbách a lidech aneb Markéta Pilátová realisticky pohádková. *Krajiny češtiny*, 14, s. 76–77.

„Spravedlnost někdy, dost často, prostě není,“ povzddechla si Bedla. „Ale nemusíme být spravedliví, stačí, když budeme odpouštět.“

„A co z toho? To někomu pomůže?“

„Všem, je to jediná cesta z labyrintu. Jediné světlo. Jediný oheň, který dokáže doopravdy zahřát.“

(5. kapitola, *Lovci*, s. 45)

A protože už jsem a snad i jsme doma, tentokrát jen vaší fantazii napovím pohledem do obsahu knihy, lákavě nabízejícího dobrodružství i tajemno lapidárně krátkými nadpisy kapitol: *Na hřebeni hor*, *V labyrintu*, *Vyprávění skrze čas*, *Co vyprávěla kočka*, *Lovci*, *Do temných stínů labyrintu*, *Kníže a Ari*, *Křídla*. Tak co, už se vám chce letět? V této knize se sice budete pohybovat v podzemí, ve spleti hub a lišejníků, ale i tam se naskytá prostor k neobyčejnému rozletu myšlenek a citů. I k cestám do hlubin vlastního svědomí, k cestám jako naději. A kdy více než dnes takovou naději potřebujeme, my i celý náš svět? Útlá kniha, opětovně určená nejen pro děti, naději nabízí. Hledejme, naslouchejme, věřme a odpouštějme. Autorka k tomu dává šanci dívce a nám ukazuje, co je důležité, co nás dělá lidmi. Markéta Pilátová vypráví prostě a věrohodně příběh dívky poznamenaný smrtí rodičů, vypráví bez zbytečných okras, přesto metaforicky bohatě, každé slovo čte-

me s důvěrou a v jeho čisté pravdě. Jazykovou barevnost stejně jako v její první knize o Bedle harmonicky doplňují křehké, spreji a akvarely vytvořené ilustrace Martiny Trchové, i ty jsou jako součást děje vizuálně a dějově propleteny kouzelným podhoubím a lišejníkovým královstvím. V příběhu se zároveň hodně učíme, podobně jako se Bedla učí od dívky o moudrých lišejnících, které dívky pomáhají přežít i v mrazech na hřebenech hor, kde by jiní nepřežili. Od dívky, která slyší napříč časem.

„Ale Bedle tajemství nikdy nevodila. Byla dlouho houba a houby jsou trpělivé a zvědavé na všechno, co se kolem nich děje. Dokážou do sebe všechno nasát... no jako houby.“

(2. kapitola, *V labyrintu*, s. 14)

Kdybych měla klobouk minimálně tak velký, jako má Bába Bedla (a nemusel by být nutně černý), hluboce a ráda bych jej před Markétou Pilátovou smekla: nic menšího jí za další pozoruhodně obdivuhodné dílo není hodno! Vždyť už její první kniha *Bába Bedla* byla zařazena do prestižního mezinárodního katalogu *The White Ravens* a do českého katalogu *Nejlepší knihy dětem*. Čtete tedy i tuto její novou knihu a nechte se spoutáním do sítě osvobodit od všeho, co vás možná právě tíží, nebo by tížit v budoucnu mohlo...

A v tom si modrooká, šedá kočka zívla a uprostřed vyprávění usnula. Bába Bedla by moc ráda věděla, jak příběh dopadl.

Vzala si Amira pastýře, jak to předpověděly hvězdy? A stala se chytrá Carmela vládkyní celé země? Bafala spokojeně z dýmky a představovala si dvě princezny, jak jdou horami, okopávají pomeranče a kolem nohou se jim plete spousta toulavých koček.

Podívala se na spokojeně vrnící šedou kočku u nohou, usmála se a věděla, že jí příběh nedopoví. Možná že každý příběh je jenom nápořád, pomyslela si Bedla.

Když se kočka probudila, protáhla se a rozloučila. Bedla jí o pokračování neprosila. Říkala si, že na něj třeba s Ari zase narazí v nějakém labyrintu.

A když pak kočka odcházel, Bedla se jí zeptala: „Jak mám Ari pomoci, co myslíš?“

„Něco jí vyprávěj, třeba o sobě. Příběhy o nás samotných, těm se věří nejlíp, věř mi,“ řekla kočka a zmizela v noční, mrazivé tmě.

(4. kapitola, *Co vyprávěla kočka*, s. 39)

Literární zdroj

PILÁTOVÁ, M. (2023): *Bába Bedla. Dívka na hřebeni*. Praha: Meander.

Když se spojí síly...

Petr Táborský / krajská komunita Chaco, Argentina

Přelom července a srpna roku 2022 byl pro krajany žijící napříč Jižní Amerikou velmi pestrý, jelikož se konal 11. festival české a slovenské kultury v Latinské Americe.

První ročník tohoto festivalu se uskutečnil v roce 2012, kdy se společně tři učitelky působící u krajanů v Argentíně a Paraguaji rozhodly uspořádat akci, jež by byla takovým milým setkáním československých přistěhovalců a jejich potomků, kteří stále ctí tradice svých předků a následují své kořeny. Jejich nápad tenkrát slavil velký úspěch a toto pravidelné setkávání se v následujících letech změnilo ve festival s tradicí. Ročník s číslem 11 se konal v Resistencii, hlavním městě Chaca, argentinské provincie známé v České republice právě díky svému vysokému počtu rodáků s českými kořeny. Program trval 3 dny a navzdory tomu, že místní krajané nedisponují vlastním prostorem, celá akce dopadla úspěšně.

V průběhu prvního dne se sjeli návštěvníci: krajané, vyslaní učitelé do Jižní Ameriky a také představitelé zastupitelských úřadů obou republik pro tuto lokalitu. Festival zahájil v podvečer velvyslanec České republiky v Argentíně Lubomír Hladík, a to otevřením výstavy UNESCO v České republice.¹ Po slavnostním zahájení se přítomní přesunuli na okraj města, kde se uspořádal typický táborák a kde se hrálo, zpívalo, nemohlo chybět ani klasické opékání buřtů.

Druhý den byl program velice pestrý a po oficiálním zahájení místními autoritami započal hlavní program festivalu formou seminářů a workshopů. Ty byly rozděleny do tří aul. Ve dvou z nich byly přednášky prezenčního charakteru, zatímco v poslední aule probíhal program tzv. virtuální. Vše se odehrávalo současně, účastníci si mohli vybrat z programu, co se jim nejvíce zamlouvá, a využít tak čas naplno. Téhož dne večer byl

program volný, v Resistencii se totiž souběžně konal další festival: *Bienal Internacional de Esculturas – Mezinárodní sochařské bienále* – a bylo příhodné, aby krajané z dalekých koncín mohli poznat i kulturu zdejší.

Poslední den byl věnován především tanci a hudbě. Uskutečnila se jedna velká *almuerzo show* – obědová show – jak velké akci říkají místní, kde vystupovala hudebně taneční seskupení různých spolků. Letos to byly následující soubory: *Kořene* z Resistencie, *Moravanka* z Presidencia Roque Sáenz Peña a *Sokol* z Buenos Aires. Velký ohlas mělo i hudební vystoupení Vandy Krajčovičové, profesionální zpěvačky, která svými lidovými písničkami uchvátí nejednoho krajana.

Cílem celé akce však nebyla „jen“ účast na naučných seminářích o kultuře a různých představeních, ale samotné zapojení krajanů do procesu. Jeden z hlavních úkolů byl prodebatovat, jak se spolky mohou vypořádat s problémy dnešní doby a jak by se dala zvrátit tendence k jejich zániku. Velká část festivalu byla proto věnována otevřené rozpravě, týkající se budoucnosti tradičních krajských komunit.² Během diskuse se řešily kritické otázky typu: „Proč setrvat v komunitách? Proč jsme se zde sešli?“ Dále se hovořilo o sociálně-institucionálních podmínkách spolků, současných problémech, nedostatku motivace, různých příležitostech, potenciálních inovacích apod. Do této debaty přispěli i vedoucí krajských záležitostí obou zemí, za Česko to byl zvláštní

ZPRÁVA

zmocněnec pro krajské záležitosti Jiří Krátký, který zaslal nahrávku se zdravici, v níž se snažil na tyto otázky odpovědět, a hlavně krajany podpořit v tom, co dělají.

Součástí 11. ročníku byla i tzv. post festivalová virtuální konference či promítání krátkometrážního filmu z produkce kolegů z Univerzity Karlovy o historii migrace obyvatel Československa do Jižní Ameriky. Film byl natočen speciálně pro tuto událost.

A co se týče účasti krajanů ze sousedních států? Tento rok Resistencie hostila delegace z Brazílie a Paraguaye. Další, kteří z různých důvodů nemohli dorazit osobně, nahráli a zaslali zdravice – ty přišly snad z celého kontinentu. Přestože festival byl zaměřen především na krajany v Latinské Americe, zúčastnili se ho i místní, kteří měli možnost

dozvědět se více o naší kultuře a tradicích. Díky tomu festival získal mezikulturní charakter a přispěl ke vzájemnému porozumění a respektu mezi různými národy.

Nakonec je třeba zmínit, že v době, kdy se zdá, že vše směřuje ke změně nebo zapomnění, jsou oslavy tradic a pocit sounáležitosti zásadní. Podobné akce představují důležitý prostředek k udržení kulturní identity a zajištění české a slovenské kultury živé a silné i v tak vzdálených krajích, jako je Jižní Amerika. Navíc je to příležitost pro navázání kontaktů mezi lidmi různých věkových skupin a zájmových sfér, což přispívá k upevnění vazeb nejen mezi komunitami na tomto kontinentě.

Snad se povede tuto tradici udržet i do budoucna a další ročníky festivalu přinesou nové nápady a úspěchy, které by prohlubovaly znalosti o kultuře a podporovaly vzájemné pouto mezi krajany. Dvanáctý ročník festivalu se bude konat v listopadu tohoto roku, tentokrát v Brazílii, kde stopa krajanů s českými kořeny je stejně jako v Argentíně výrazná...

¹ Tato výstava obnášela výklad velvyslance ČR, který zúčastněným prezentoval na dvaceti rolovacích plakátech české památky zapsané na seznam UNESCO.

² Tradičními krajskými komunitami se rozumí krajské spolky, jež mají dlouholetou tradici. Tyto komunity se potýkají s fundamentálními problémy, jako je nezájím ze strany mladých generací, zánik jazyka apod.

Festival získal mezikulturní charakter a přispěl ke vzájemnému porozumění a respektu mezi národy.

Almuerzo show – vystoupení souboru Moravanka
Foto: archiv

Společná fotka po workshopech
Foto: Petr Táborský

Almuerzo show – vystoupení souboru Kořene
Foto: archiv

Opékání buřtů
Foto: Petr Táborský

Otevřená debata
Foto: Petr Táborský

Almuerzo show – vystoupení souboru Sokol společně s učitelkou u krajanů v Buenos Aires Pavlínou Řeháčkovou
Foto: archiv

Holčička ze známky a náhody

Markéta Pilátová / spisovatelka a bývalá učitelka u krajanů v Argentíně a Brazílii

Klepeme s Klárou Moldovou na dveře a dnes sedmadevadesátiletá Eva Haňková přichází otevřít. Má na sobě fialové moderní tričko s krátkým rukávem a na ruce barevné tetování s T. G. Masarykem: „To mi daly děti z České školy T. G. Masaryka v Chicagu,“ vysvětluje Eva původ nalepovacího tetování. Klára Moldová, místopředsedkyně České školy T. G. Masaryka, se usmívá. „Raději se moc nemyju, aby to vydrželo co nejdýl,“ směje se Eva Haňková.

Eva Haňková (vpravo) a Markéta Pilátová

Eva Haňková má na ruce tetování T. G. Masaryka

Eva Haňková s publikací Karla Černého

Vypadá o mnoho let mladší, než tvrdí její rodný list. Před domem stojí auto – Eva i ve svých 97 letech každý den řídí. Hbitě kmitá po kuchyni a chystá skleničky na španělské sherry – jiné nepije – a kontroluje dnešní itinerář. Má před sebou přednášku pro veřejnost v místním kostele a do toho jsem přijela já, abych se o ní dozvěděla co nejvíc.

V Kalamazoo, místě, kterému kdysi indiáni říkali Údolí mlh, končí listopad, po mlhách ani památky. Všude září listí stromů, a to, co spadlo, zahradníci foukají do plastových pytlů obřímí fukary. Eva mě usazuje v kuchyni v úhledném, bíle natřeném domku. Je zapoteno a voní tady velké koblíhy s vanilkovým krémem. Nelituju několikahodinové cesty z Chicaga do Kalamazoo ve státě Michigan, protože ten, kdo se ocitne v USA, měl by rozhodně Evu Haňkovou navštívit. Je to jedna z posledních žijících Češek, která „utíkala za kopečky“ po komunistickém převratu, dramaticky, přes šumavskou hranici. O tom i o všem, co v Americe prožívala v následujících desetiletích, přitom dokáže vyprávět tak, že zapomenete, že dnes je už dávno jiná doba. Nebo také možná vůbec není.

Za tohle setkání může Klára Moldová, moje bývalá kolegyně, krajanská učitelka. Během doby, kdy jsem já učila krajan v Latinské Americe a nechávala se inspirovat jejich příběhy, Klára učila v Chicagu, a nikdy jsme se nesetkaly osobně. Když jsem se z Latinské Ameriky vrátila, zrovna začala pandemie a asi uprostřed téhle podivné doby mi Klára zavolala. Pozvala mne na literární čtení pro děti i dospělé a taky se mne zeptala, jestli bych nechtěla napsat příběh *Holčičky ze známky*. Udělat z něj knihu pro starší děti. Podobnou jsem už napsala, jmenuje se *Jak bratři Baťové obouvali svět* a vyprávím v ní dětem příběh rodiny Baťů. Měla jsem z té nabídky radost, a hlavně z toho, že znova budu naslouchat příběhu někoho zajímavého, někoho, kdo měl odvahu odejít, odvahu nesouhlasit s tím, jaké karty mu osud namíchal.

Jsem v Kalamazoo jen na pár dní a čas rychle utíká. Sedneme si tedy s Evou na prosklenou terasu s výhledem do zahrady,

za okny hřeje slunce a hezky nás rozparádí i výborná sherry ve vánočních skleničkách. Eva má před sebou na stroji pečlivě sepsané vzpomínky, fotky a já jsem unavená, už jen když vidím, jak srší energií.

„Ta fotka a pak známka mě provází celý život,“ začíná Eva vyprávět, a přestože ji dnes samozřejmě nikdo na emblematické známce nepoznává, „jako by se vynořovala v nejrůznějších důležitých obdobích mého života,“ doplňuje. Za první republiky, v dobách, kdy bývala jak Eva, tak její rodina nejšťastnější a nejspokojenější, byla známka k vidění všude, a její fotka coby krojovaného děvčátka, které přišlo ve Žďáře nad Sázavou pozdravit na oslavu desátého výročí vzniku republiky v roce 1928 prvního prezidenta, se pak opakovaně objevovala v časopisech, novinách nebo v knihách.

Rodina vlastnila prosperující pilu a Eva, kterou nebylo hrát s ostatními dětmi Člověče, *nezlob se* a mnohem raději si četla, se po základní škole chystala do Pardubic na gymnázium. V té době začala chodit i do Sokola a dodnes považuje Tyršovy humanistické myšlenky za základ svého vzdělání a pohledu na svět. „A pak začala válka a ta známka i fotky pochopitelně zmizely, stejně jako můj tehdejší svět,“ líčí Eva válečné dospívání. Jak pro první republiku, již se stala náhodou jedním ze symbolů, tak pro ni samotnou nastalo nejtěžší období jejího života. Pardubické gymnázium začalo připomínat spíš vojenská kasárna, každý pohyb studentů se bedlivě zapisoval a třetina studentů, kteří měli slabší známky, nebo nezvládali matematiku a zeměpis v němčině, musela odejít. „Bylo to prostě strašný, naši židovští spolužáci nějak zmizeli nebo díky pomoci Nicholase Wintona odjeli do Anglie, chvíli nám ještě psali, ale pak se odmlčeli. Na ulici jsem jednou viděla, jak se zastřelil člověk, kterého honilo gestapo. Pořád jsem pak na to musela myslet a měla šlepné bolesti hlavy,“ smutně vypočítává Eva události svých gymnaziálních let. Milovaný Sokol, kam chodila od čtyř let, taky skončil, ale Eva se tajně scházela s ostatními mladými sokolkami dál ve starém, nevytopeném kuželníku. Diskutovaly tam hlavně o filozofii a už tehdy jí myšlenky, zejména stoických filozofů Senecy, Marca Aurelia nebo i Epikura, pomohly v těžkém životním období. „Pochopila jsem, že třeba Epikuros nemluví o požívačnosti, ale o tom, jak se má člověk naučit některé věci bez obav přijmout a kdy má naopak jednat. A jak důležitý je pro člověka vnitřní klid, v němž se pak může dál duševně rozvíjet,“ pokouší se shrnout, v čem je pro ni klasická filozofie antiky tak důležitá.

Eva Haňková nad dobovými fotografiemi

Hledání hloubky

Do téhle chvíle to bylo klasické „krajanské vyprávění“. Dobrodružné, nebezpečné, ale zároveň ještě postrádalo potřebnou hloubku, ono „něco“, proč by se o osudu Evy Haňkové měla napsat kniha, něco, co by si člověk zapamatoval víc než jen náhodné setkání holčičky a prezidenta. V knižce o rodině Baťů to byl „baťovský systém“, utopie, z níž firma čerpala svůj entuziasmus, díky němuž mohla měnit svět kolem sebe k lepšímu. V Evině případě je to stoická filozofie, která jejímu příběhu dodává opravdovou hloubku, v níž člověk může sám pro sebe čerpat inspiraci.

Už v autě cestou zpátky do Chicaga začínám na Evu myslet jako na hrdinku příběhu. Myslím na ni i další měsíce, kdy studuju všechny možné materiály. Mluvíme o příběhu s Klárou, která toho o Evě ví asi nejvíc. Má spoustu nahrávek, na nichž Eva vypráví, poznámek, fotek... Klára je stejně jako Eva hybatelka dějů, dynamo v lidské podobě, neutuchající zdroj energie. Myslím na ty dvě a rozčiluje mě, když nemůžu z nejrůznějších důvodů psát každý den. Eva i Klára totiž s neuvěřitelnou ochotou a rychlostí odpovídají na všechny mé, často nedomyšlené dotazy.

Dnes mi Eva píše: „Máme zde teď něco, čemu meteorologové říkají *Winter Storm Olive*, a to znamená ohavné počasí. Někde mají haldy sněhu, my však máme pouze déšť a mraz, což znamená ledovatku. Elekrika funguje sporadicky, komputer občas ukazuje, že není spojení, a netroufám si vytáhnout paty. Připravila jsem si nějaké svíčky, v krbu mám poleno, nějak to dopadne.“

Čtu ty řádky z mailu ve starém renesančním domě v Litomyšli, kde jsem na literární rezidenci, a představuju si Evu, jak přikládá do krbu poleno a svítí si svíčkami. Bouře přišla a skutečně ji na několik dnů připravila o elektřinu a možnost vyjít ven. S Evou si mailujeme, protože už dobře neslyší, a tak by telefonáty byly komplikované. Odpovídá mi na otázky, které jí posílám. Obratem. Trpělivě. Věcně a nádhernou češtinou. Někdy do toho přijde bouře, někdy zvláštní náhody. Třeba to, že jsem jela psát do Litomyšle na rezidenci. Eviná rodina totiž odtamtud pochází a Eva má ještě pořád ve městě příbuzné. V rámci rezidence jsem tam měla literární čtení v Městské galerii. Když došlo na otázky, zvedla ruku jedna paní a měla velkou spoustu otázek. Nebo spíš sama spoustu věcí vyprávěla. Ukázalo se, že je to dcera Eviny sestřence. Měla pro mě ještě tašku plnou knížek, výstřižků o Evině příběhu a knihu Evin manžela *S puškou a udící Severní Amerikou*.

Jsou tohle náhody? Nebo jak si vysvětlit, že jsem se v Litomyšli ocitla, zrovna když píšu Evin příběh? O tom, že na rezidenci pojedu, jsem se dozvěděla těsně před Vánoci. Další zvláštní náhoda se udála, když jsem měla jet do Pardubic nahrávat rozhovor v rozhlasu. V Pardubicích jsem nikdy předtím nebyla, možnost se tam podívat se objeví zrovna v době, kdy píšu příběh o Evě Haňkové, která tam za války strávila celé dospívání. Bydlela u babičky kousek od místní sokolovny a já se tam po natáčení v rozhlasu vypravila. Spolu s ředitelkou Městské knihovny v Litomyšli Ivou Pekníkovou. Ta mi vyhledala různé dobové materiály a společně jsme hledaly starý kuželník, který stával za sokolovnou, a Eva Haňková se tam za protektorátu tajně scházela s ostatními mladými sokolkami, aby diskutovaly o filozofii. Chtěla jsem to místo a tu sokolovnu vidět. Starý kuželník už dávno zbourali, v ohromné sokolovně nebyla ani noha, kromě jedné paní z administrativy,

kteřá nám, když jsme jí vysvětlily, o co jde, otevřela archiv.

Místnost byla plná zlatých a sádrových bust významných sokolů, obrazů, medailí a trofejí. Starých kronik, alb, skleněných váz. Zmocnila se mě zvláštní závrať. Stejnou jsem prožívala v Brazílii, když jsem se mohla podle libosti hrabat v rodinném archivu Jana Antonína Bati. Všechna ta historie, vzpomínky, čas a bílá místa v něm... a všeho strašně moc a nejde se v tom vyznat. Bloumala jsem po té místnosti, prosvětlené bledým únorovým sluncem, přeplněné vzpomínkami na lidi, které jsem neznala, a měla chuť jen rychle odejít a zavřít za sebou dveře. Tady přece tak narychlo nemůžu nic, co by se mi hodilo, najít.

Nazdařbůh, stejně jako jsem to dělávala v archivu u Baťů, jsem sáhla do jediné prosklené vitríny a vytáhla tlustý sešit v tmavých deskách. Zalistovala v něm a našla část kroniky z roku 1941 nazvanou *Ženy v Sokole Pardubice, sepsal Oskar Batatka, kronikář tj.* Je tohle náhoda? Nebo je to jen ukazatel na cestě? Nějaký semafor, který na mě s pochopením poblikává? Každopádně cesta k Evině příběhu bude ještě pořádně dlouhá, možná s ledovkou a sněhovými bouřemi. Ale ať dopadne, jak chce, už teď jsem se na ní spoustu věcí naučila. Díky Evě jsem oprášila dávná studia latiny na olomoucké fakultě, protože máme obě rády stoickou filozofii i Seneco-

vy *Listy Luciliovy*. Každý den mám v mailu Evinu listy. Když je otevírám, trochu mě jímá závrať, podobná jako v archivech. Je toho moc a nechci ten příběh zkazit, něco zbytečně ubrat, nebo naopak nevhodně přidat. Ale náhody mě vedou a svítí mi na cestu. Zapaluju svíčky, přikládám do krbu poleno. Nějak to dopadne. ■

Poznámka

Článek byl zveřejněn na *iLiteratura.cz* [online]. Cit. 2023-06-06. <<https://www.iliteratura.cz/clanek/46264-pilatova-marketa-nahody>>. V *Krajínách češtiny* je publikován v pozměněné podobě se souhlasem autorky.

Holčička ze známky

Úryvek z dosud nepublikované knížky Markéty Pilátové

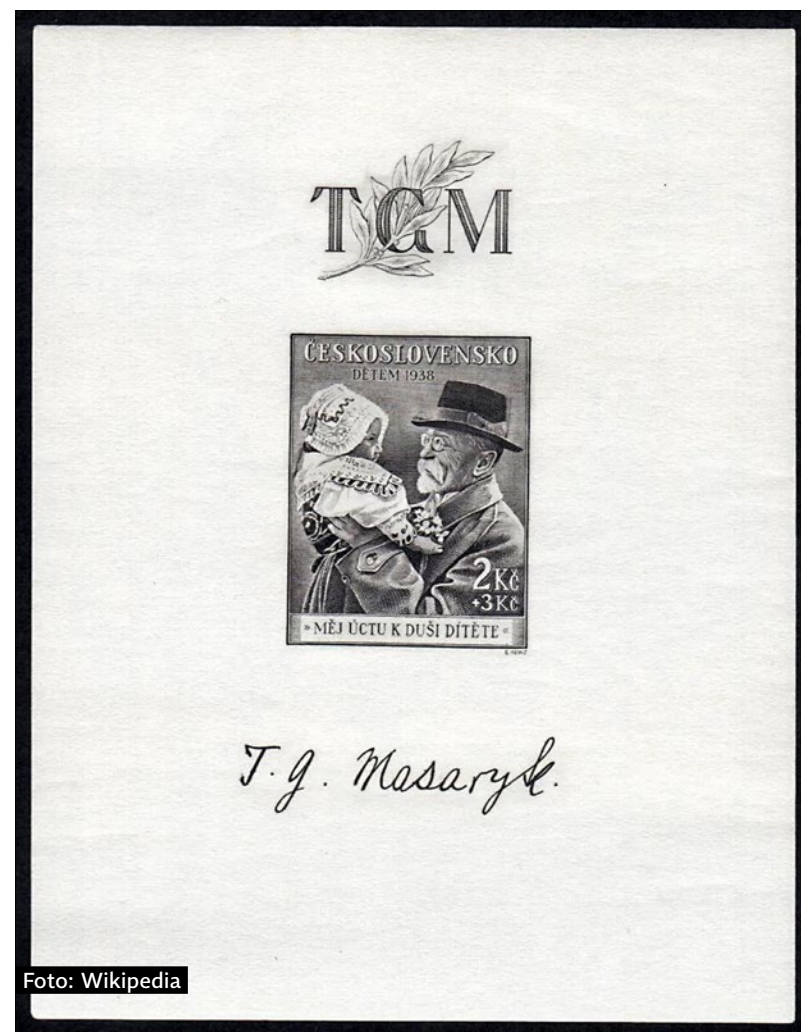

Foto: Wikipedia

Eva si to pamatuje. Moc dobře si to pamatuje! Toho vysokého pána s knírem, jak ji bere do náručí. Dívala se mu do očí. Byla ve vzduchu a pak v jeho náručí. Cítila tu radost kolem sebe. Všichni se usmívali a ona taky. Byly jí tři, jmenovala se Eva Neugebauerová a měla na sobě kroj, který jí ušila babička.

Československo vzniklo právě před deseti lety a ve Žďáře nad Sázavou se oslavovalo. Všichni se nejvíc těšili na „tatička“ prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, který měl na oslavy přijet. Přijel, a když mu malá Eva v kroji podávala kytičku, vzal ji do náručí a zvedl do vzduchu. Podívali se na sebe. Prezident a dítě. A na pódiu někdo zmáčknul spoušť velkého fotoaparátu s harmonikou. Ten krátký mžik, to lehké stisknutí spouště Evě změnilo život. Vznikla fotografie, kterou všichni v tehdejší Československu znali. Nejdřív to byla fotka v časopisech a knihách a o deset let později při dalším výročí pak i poštovní známka a na ní nápis: „Měj úctu k duši dítěte.“ Spisovatele Karla Čapka totiž napadlo, že by se mohla tisknout „dobročinná známka“, tedy známka, která by byla o 20 haléřů dražší než běžné známky, a to, co by se na ní vydělalo, by pak šlo na programy určené na pomoc dětem. A právě na ní byla Eva v kroji.

Eva už tehdy nadšeně vyprávěla babičce, že ji v kroji někdo vyfotografoval. Babička měla radost. Celý den byl prozářený radostí. Eva na něj nikdy nezapomněla. Ani nemohla. Byla na obrázcích v časopisech a pak i na té známce. Stal se z ní symbol mladé republiky. To jí už bylo třináct a ve škole se často podepisovala filatelistům a reportérům jako nějaká filmová hvězda. Stala se z ní „holčička ze známky“. Lidé jí dokonce psali dopisy. Dopisy přicházely třeba až z Austrálie, psali jí z Ameriky nebo z Izraele. Úplně nevěděla, co si s tou slávou počít. Vždyť nic zvláštního neudělala, byla úplně malá a náhodou podala prezidentovi kytičku.

Ale existují vůbec náhody? Nebo je tam někde ve vzduchu, v mracích, ve větru napsáno, co se má stát a co se stane? Ale od té doby byl Evin život s tím dávným okamžikem už navždycky svázaný...

Vzpomínka skladatele Zdeňka Pololánika na básníka Jana Skácela

Lenka Froulíková / bývalá lektorka Nancy, Francie

V roce 2022, kdy by se Jan Skácel, jeden z největších českých básníků, dožil sta let, připomněla jeho život a dílo výstava v Moravském zemském muzeu v Brně.¹ Byla zde také zmíněna jeho spolupráce s Laternou magikou a jmenován nikdy nerealizovaný scénář s názvem *Na koni páv a smrt a moruše, v studánce voda živá*. Jan Skácel uvádí příběh v tomto svém díle citátem: „Zásada pro další práci trvá: ani zdařilý vrh kostek nevyklučuje náhodu (Mallarmé).“²

Ve světle drobné, nedávno objevené informace k tomu, proč asi zůstalo jen u knižně publikovaného scénáře a proč o tomto díle Jana Skácela není žádná zmínka ani v archivu Laterny magiky, je to citát velmi příhodný. Náhoda totiž zahrnuje i absurdno a vzpírání se veškerému rozumnému vysvětlení. Od skladatele Zdeňka Pololánika existuje vzpomínkový text, který poskytuje nepřímé vysvětlení osudu díla a obrazu doby:

„Úžasný básník, škoda, že se nedožil zasloužené pozornosti a svobodného působení svých krásných myšlenek uložených do originálních veršů.“³ Jedna vypovídající vzpomínka: Psal jsem pro pražskou Laternu magiku hudbu k celovečernímu baletu *Sněhová královna*. Režisér Ewald Schorm, choreograf Pavel Šmok, kamera Emil Sirotek, výtvarník Josef Svoboda. Dramaturgyně Milena Honzíkova domluvila s Janem Skácelem verše mezi scénami. Vokální složka sóla a sboru měla rozšířit hudebně barevné spektrum

a usnadnit vnímání děje. Jan Skácel do svých veršů vložil navíc jinotaje o vítězství dobra přenesenou obětí a namáhavou poutí přes mnohé překážky, personifikaci zla, obráceného vidění světa. Jméno Jana Skácela nesmělo být uvedeno. Byl dohodnut pseudonym František Raný⁴ a riziko na sebe přijal Vilém Závada. Jan Skácel mi svoje verše posílal na korespondenčních lístcích hned, jakmile měl báseň hotovou. Podobně jsem posílal po částech svou hudbu pro velký symfonický orchestr do Prahy, která se ve studiu ihned nahrávala. Manželka mi tehdy přijímala telefonické zprávy. Volali z Prahy z Laterny: „Kdy přijdou další písničky?“ Jejich odpověď: „Hned, jakmile básník dodá text.“ Slučátko z Laterny těžce dopadlo a přerušilo hovor. Důvod: strach, aby nezaznělo jméno Jana Skácela. Manželé Skácelovi nás v té době dvakrát navštívili v Ostrovačicích. Při druhé návštěvě si s dojetím a slzami v očích vyslechli nahrané písničky a na památku této návštěvy nám Jan Skácel zanechal s věnová-

ním sbírku svých nových veršů ve vlastním „vydání“ (na průklepovém papíře motouzem svázané). Dnes nepochopitelný, ale tehdy možný důvod k zákazu dalšího natáčení *Sněhové královny*, které bylo již za polovinou. Strach byl příliš veliký!⁵

Zdroje

SKÁCEL, J. (2022): *Na koni páv a smrt a moruše, v studánce voda živá / À cheval, le paon et la mort et le mûrier. Dans la source l'eau vive*. Kunštát: Pro Futuro o.p.s. a Brno: KreAt. Překlad do francouzštiny Lenka Froulíková.

POLOLÁNIK, Z. (2022): Komentáře k článku: Mudrování (nejen) nad divadlem (No 751). *Divadelní noviny* [online]. Praha: Společnost pro Divadelní noviny. Cit. 2023-04-02. <<https://www.divadelni-noviny.cz/mudrovani-nejen-nad-divadlem-no-751>>.

KOCOURKOVÁ, L. (2018): *Laterna magika - Zlatá éra očima pamětníků*. Praha: Euromedia.

Dvojlist z dvojazyčné publikace *Na koni páv a smrt a moruše, v studánce voda živá*
Ilustrace: Pavla Dvorská

1 Výstava byla nazvána *Jan Skácel. A náhle jsme tu navěky... 9. 2. – 24. 4. 2022*. Zde byly poprvé vystaveny ukázky z chystané knihy se scénářem v českém a francouzském znění a ilustrace Pavly Dvorské.

2 SKÁCEL, J. (2022): *Na koni páv a smrt a moruše, v studánce voda živá / À cheval, le paon et la mort et le mûrier. Dans la source l'eau vive*. Kunštát: Pro Futuro o.p.s. a Brno: KreAt. Nečíslovaná úvodní kapitola Poznámky.

3 Jan Skácel zemřel 7. listopadu 1989.

4 František Raný bylo jméno básníkovy dědečka.

5 Překladatelka Jana Skácela a autorka tohoto příspěvku děkuje za pečlivé rešerše v archivu Laterny magiky Lucii Kocourkové, taneční kritičce a divadelní publicistce. Ta se domnívá, že zadání scénáře mohla být iniciativa Josefa Svobody, který jako člen KSČ využíval toho, že se mu vedení neřídilo pod ruce, co v souboru Laterny magiky dělá a s kým. Proto jako režiséry mohli najímat například Jaromila Jirěše a Evalda Schorma, když nemohli samostatně točit.

Letní školy slovanských studií

Magdalena Villatoro Sládková /
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Letní školy slovanských studií (LŠSS) jsou studijní kurzy, které každoročně pořádají veřejné vysoké školy v České republice. Kurzy probíhají na Univerzitě Karlově (Filozofická fakulta je pořádá v Praze a Ústav jazykové a odborné přípravy je pořádá v Poděbradech), na Masarykově univerzitě v Brně, Univerzitě Palackého v Olomouci, Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích a na Západočeské univerzitě v Plzni.

Jak již název napovídá, kurzy probíhají v letních měsících a trvají 3 až 4 týdny. Jsou určeny zejména pro zahraniční studenty, odborníky a akademické pracovníky z oblasti bohemistiky a slavistiky, ale svým širokým záběrem jsou otevřeny úplně všem zájemcům o český jazyk, literaturu, dějiny a kulturu. Jedinou podmínkou je, že účastníci musí být starší 18 let.

Pořádající školy nabízejí kurzy českého jazyka v různých úrovních pokročilosti, výběrové semináře zaměřené na českou literaturu, kulturu, dějiny či folklor, ale také volnočasové aktivity, jako jsou divadelní, hudební a taneční představení, exkurze a výlety.

Zájemci se Letních škol slovanských studií mohou účastnit jako samoplátcí, kteří si hradí veškeré náklady spojené se svou účastí na kurzech sami, nebo mohou získat stipendium.

Stipendistům hradí kurzovné, ubytování, stravování a bezplatný vstup na kulturní aktivity pořádané v rámci LŠSS Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Stipendijní místa jsou nabízena na základě mezinárodních smluv uzavřených v gesci MŠMT s partnerskými zeměmi. V letošním roce nabízí MŠMT až 400 těchto stipendijních míst. Seznam zemí, kterým jsou stipendijní místa nabízena, je každoročně zveřejňován na internetových stránkách MŠMT.

Informace o stipendiích zasílá MŠMT našim zastupitelským úřadům a dalším partnerským institucím na začátku roku. V průběhu února a března pak v zahraničí probíhá příjem přihlášek, z nichž zastupitelské úřady a další partnerské instituce vyberou daný počet stipendistů a náhradníků. Nominace musejí být zaslány na MŠMT každý rok do 31. března.

Stipendisté jsou pak kontaktováni přímo organizátory letních škol a na případná uvolněná místa mohou být nominováni náhradníci.

Pro další informace o konání kurzů LŠSS neváhejte kontaktovat jednotlivé pořadatelské letní školy, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR nebo zastupitelské úřady České republiky v zahraničí.

Podrobnosti

- v češtině: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Cit. 2023-04-26. <<https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/letni-skoly-slovanskych-studii-2023>>.
- v angličtině: *Ministry of Education, Youth and Sports* [online]. Cit. 2023-04-26. <<https://www.msmt.cz/eu-and-international-affairs/summer-schools-of-slavonic-studies-2023>>.

Přehled LŠSS

Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Kabinet češtiny pro cizince

Termín konání: 22. 7. – 19. 8. 2023

Adresa:
A. Nováka 1, 602 00 Brno
☎ +420 549 495 970
✉ eva@phil.muni.cz
Web: <https://kabcest.phil.muni.cz/kurzy/letni-skola>

České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta

Termín konání: 13. 8. – 4. 9. 2023

Adresa:
Branišovská 31a, 370 05 České Budějovice
☎ +420 387 774 801
✉ bposlusna@ff.jcu.cz
Web: <https://www.ff.jcu.cz/cz/mezinarodni-spoluprace/letni-skola-slovanskych-studii>

Olomouc: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta

Termín konání: 15. 7. – 13. 8. 2023

Adresa:
Křížkovského 10, 771 80 Olomouc
☎ +420 776 267 676
✉ lsss@upol.cz
Web: www.lsss.upol.cz

Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Ústav jazykové přípravy

Termín konání: 8. – 28. 7. 2023

Adresa:
Univerzitní 22, 301 00 Plzeň
☎ +420 377 635 210, +420 735 713 895
✉ isls@ujp.zcu.cz
Web: www.isls.zcu.cz

Poděbrady: Univerzita Karlova, Ústav jazykové a odborné přípravy

Termín konání: 3. – 28. 7. 2023

Adresa:
Jiřího náměstí 1/8, 290 01 Poděbrady
☎ +420 733 159 866
✉ lsss@ujop.cuni.cz
Web: <https://ujop.cuni.cz/UJOP-411.html?ujopcmsid=36:letni-skola-slovanskych-studii-lsss>

Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta

Termín konání: 20. 7. – 17. 8. 2023

Adresa:
nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha
☎ +420 221 619 262
✉ lsss.praha@ff.cuni.cz
Web: <http://lsss.ff.cuni.cz/en/>

Krajiny češtiny

ISSN 1804-3283

Redakce DZS

Mgr. Zuzana Šepsová, PaedDr. Olga Vlachová;
spolupráce na jazykové korektuře Mgr. Lucie Petránková Šafarčíková

Redakční rada časopisu Krajiny češtiny

Mgr. Michal Uhl, předseda redakční rady (DZS)
Mgr. Ladislav Bánovec (MŠMT)
doc. PhDr. Božena Bednaříková, Dr. (FF UP)
doc. PhDr. Ivana Bozděchová, CSc. (FF UK)
PhDr. Jiří Hasil, Ph.D. (FF UK)
PhDr. Dana Hůlková Nývltová, Ph.D. (ÚJOP UK)
Ing. Jitka Morčušová (DZS)
PhDr. Eva Rusínová (FF MU)
Mgr. Zuzana Šepsová (DZS)
PaedDr. Olga Vlachová (DZS)

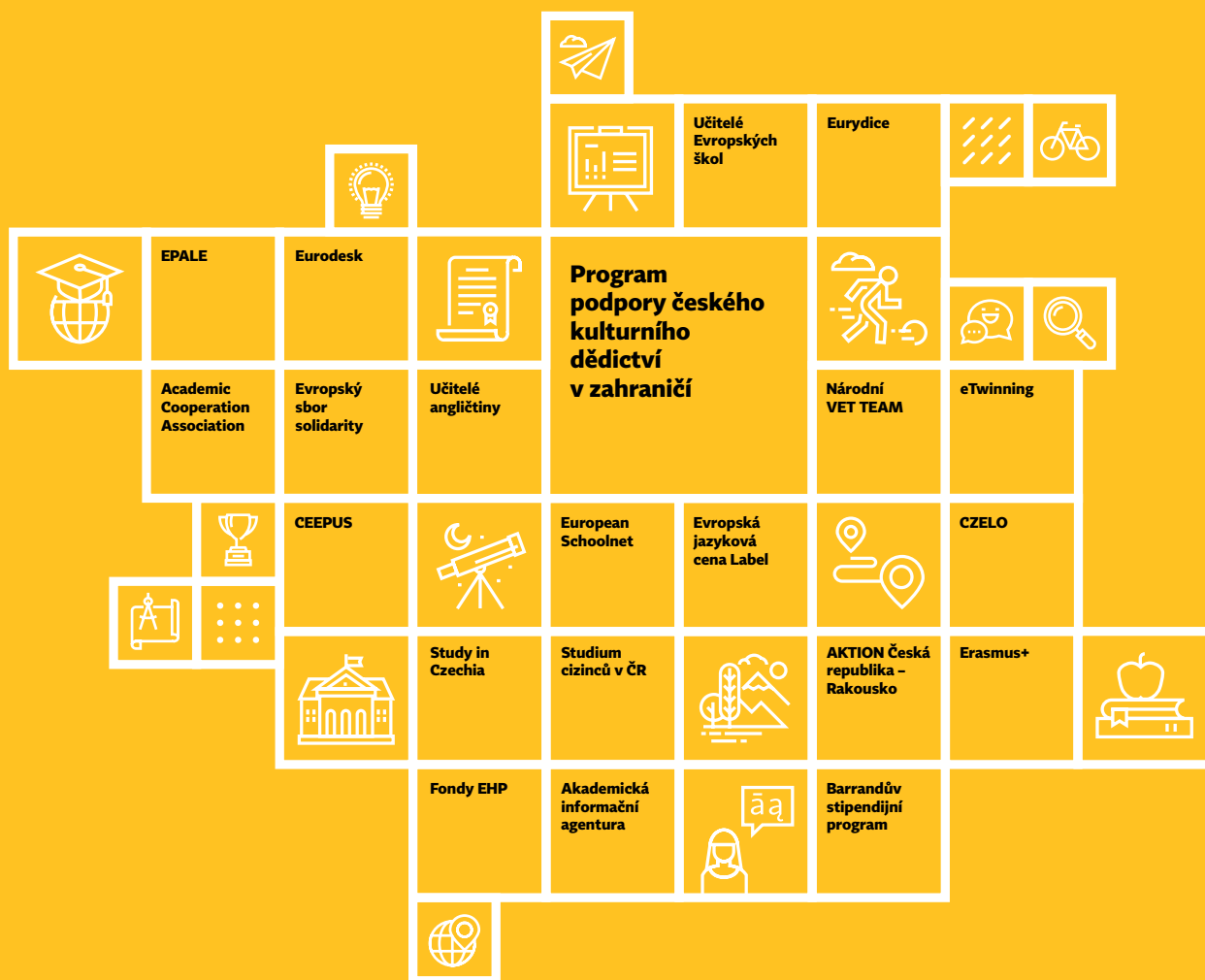
Externí odborní hodnotitelé příspěvků

Mgr. Petra Bačuvčíková, Ph.D. (FF UP, UTB Zlín)
Mgr. Darina Hradilová, Ph.D. (FF UP)
Mgr. Michaela Kopečková, Ph.D. (FF UP)
PhDr. Květoslava Musilová, Dr. (PdF UP)
Mgr. Lenka Németh Vítová, Ph.D. (UAM Poznaň)
PhDr. Jiří Nový, Ph.D. (FF UP)
PhDr. Lea Vyskočilová (FF MU)

Sazba a grafická úprava orange5 creative studio, s.r.o.
Ilustrace na obálce Magda Andresová
Vydává © Dům zahraniční spolupráce

Autorské příspěvky nemusejí vyjadřovat názory redakční rady. Za věcný obsah odpovídá každý autor sám. V zájmu sjednocení pravopisné a grafické podoby časopisu jsou texty upraveny podle současných Pravidel českého pravopisu, podrobnější informace jsou souhrnně uvedeny v pokynech pro příspěvatele na webových stránkách DZS: dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/krajiny-cestiny-dokumenty/.

Facebook

facebook.com/dumzahranicnispoluprace
facebook.com/erasmusplusCR

Instagram

instagram.com/dzs_cz

Twitter

twitter.com/dzs_cz

LinkedIn

linkedin.com/company/dzs_cz

YouTube

bit.ly/DZStube

Dům zahraniční spolupráce (DZS)

Na Poříčí 1035/4
110 00 Praha 1

☎ +420 221 850 100

@ info@dzs.cz

dzs.cz

Vytištěno na recyklovaném papíře s certifikací FSC®.

